

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ORTAÖĞRETİMDE BAZI SEÇMELİ DİNİ DERSLERE İLİŞKİN ÖĞRENCİ
ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlhami KOTAN

Antalya, 2015

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ORTAÖĞRETİMDE BAZI SEÇMELİ DİNİ DERSLERE İLİŞKİN ÖĞRENCİ
ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlhami KOTAN

Danışman: Doç. Dr. Selçuk UYGUN

Antalya, 2015

Antalya,2015
Akdeniz Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

İlhami KOTAN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Erdoğan KÖSE
Üye (Danışman) : Doç. Dr. Selçuk UYGUN
Üye : Yrd. Doç. Dr. Rafet AYDIN

Tez Konusu:

Ortaöğretimde Bazı Seçmeli Dini Derslere İlişkin Öğrenci Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin İncelenmesi.

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi:09/07/ 2015

Mezuniyet Tarihi :...../...../ 20...

Onay

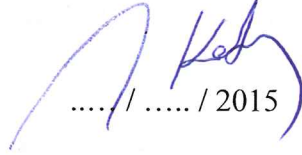
...../...../ 20...

Prof.Dr. Yusuf TEPELİ

Enstitü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalarında gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

..... / ..... / 2015

İlhami KOTAN

İmzası

ÖN SÖZ

Akademik çalışmalarımın bir başlangıcı ve ilerleyen yıllarda bana büyük getirileri olacağına inandığım bu çalışmamda bilgi birikimi, hayat tecrübesi, kişiliği ile her zaman örnek alacağım, güvenini hep yanımda hissettiğim değerli tez danışmanım; Doç. Dr. Selçuk UYGUN'a yardımlarından ve bu tezin tamamlanmasında gösterdiği titiz çalışmalarından dolayı şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca engin bilgilerinden, tecrübelerinden yararlandığım, beni her konuda cesaretlendiren ve desteklerini hep arkamda hissettiğim Prof. Dr. Mimar TÜRKKAHRAMAN'a, Prof. Dr. Şerafettin KARAKAYA'ya, Prof. Dr. Günseli ORHON'a, Doç. Dr. Mehmet ERDOĞAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam süresince yardımını hiç eksik etmeyen, beni sürekli destekleyen değerli arkadaşım Serdar ÖZÇETİN'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Muratpaşa Lisesi ve 75.Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi yöneticilerine, öğretmenlerine ve öğrencilerine teşekkürü bir borç bilirim. Onların değerli katkıları olmasaydı, bu araştırma yürütülemezdi.

Hayatımın her anında yanımda olan, bana her türlü desteği sağlayan, hiçbir özveriden kaçınmayan aileme sevgilerimi sunarım.

İlhami KOTAN

ÖZET

ORTAÖĞRETİMDE BAZI SEÇMELİ DİNİ DERSLERE İLİŞKİN ÖĞRENCİ ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

KOTAN, İlhami,

Yüksek Lisans, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Selçuk UYGUN

Haziran, 2015, sayfa, 136

Bu araştırmanın amacı, Antalya il merkezindeki liselerde 2012-2013 öğretim yılı itibariyle okullarda ilk olarak okutulmaya başlanan Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine dair öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşlerini belirlemektir. Bu araştırma, derslerin ihtiyaçlarına, derslerde yaşanan sorunlara ilgililerin dikkatini çekmesi ve alana öncülük etmesi bakımından alanyazında önemli bir boşluğu doldurabilir.

Bu araştırma, durum (örnek olay) çalışması yöntemiyle yürütülen bütüncül Çoklu Durum Desenli, nitel bir çalışmadır. Veri toplama teknikleri olarak bireysel görüşme, doküman analizinden yararlanılmıştır. Veri çözümleme işlemleri, NVivo10.0 yazılım programı kullanılarak yapılmıştır.

Çalışma grubu, gönüllük esasına göre kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Çalışma grubunu, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı iki ortaöğretim okulunda görev yapan yedi yönetici, yedi öğretmen ve on iki öğrenci oluşturmaktadır.

Bulgular, çalışma grubunu oluşturan yönetici, öğretmen ve öğrencilerin, Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerinde olumlu etkilerinin olduğu görüşünü yansıtmaktadır.

Araştırma sonucunda, yönetici, öğretmen ve öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine dair bakış açıları ortaya konmuş. Araştırmanın en önemli bulgusu, Öğrenciler, en çok *“eksik bilgileri tamamlamak”* için bu dersleri seçmeleri olmuştur. Bunun ardından büyük bir yüzdeyle *“ortalamayı yükseltme”* seçim nedeni olarak ifade etmektedir. Bu derslerin davranışlar üzerindeki etkileri *“sabırlı”, “saygılı”, “çevreye duyarlı”, “adaletli, dürüst”, “şükretme”, “samimi ibadet”, “alçakgönüllü, hoş görülme”, “sevap ve günahlara duyarlı”, “namaza başlama”, “argo konuşmayı bırakma” ve “kul hakkına dikkat etme”* olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer önemli bulgu ise; öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaştığı sorunlar *“sınıf mevcudunun fazlalığı”, “ders sürelerinin azlığı”, “derse isteksizlik”, “uygulama için mescit”, “ders seçiminde sürekliliğin olmayışı”, “dersin itibarsızlaştırmaya çalışılması”, “derslerin hazırlıksız, aniden getirilmesi” ve “içerik, doküman eksikliği”* olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Seçmeli Dersler, 4+4+4 Eğitim Sistemi, Din Eğitimi,

ABSTRACT

THE EVALUATION OF STUDENTS, TEACHERS AND MANAGER'S THOUGHTS ABOUT SOME OPTIONAL RELIGION LESSONS ON PRIMARY SCHOOLS

KOTAN, İlhami

Master of Science, Education Programmes and Teachings Department

Thesis Supervisor: Associate Professor Doctor Selçuk UYGUN

June, 2015 Pages: 136

The aim of this study is determine the student, teacher and managers opinions about some optional lessons such as “The life of Prophet Muhammed (pbuh)”, “Holy Quran” and “Basic Religious Informations” which were taught at the schools of Antalya city centre since 2012-2013 education term. This study can fill the gap of the requires of the lessons, the problems in lessons, the attention of the officials gaps and to be a leader for this area.

This study is a qualitative, complete multiple situation patterned study which is carried with a situational (sample cased) method. The study group has been chosen by voluntarily, with an easy reachable sampling method.

The group is consisted of 12 students, 7 teacher, 7 manager which are located at Antalya city schools within the educational term of 2014-2015.

The results has determined their views about the positive effects of “The life of Prophet Muhammed (pbuh)”, “Holy Quran” and “Basic Religious Informations” optional lessons. At the end of the study, the views of this group was determined and the most important result was: Students mostly choose these lessons due to “complete their lack of informations”. After this choice, with a high rate “increasing their scores” has been a second point. The effects of these lessons are to become a “patient”, “respectful”, “sensitive to the environment”, “fair and honest”, “thankful”, “sincere prayer”, “humble and tolerated”, “sensitive to sins and God’s sight”, “prayer starting”, “less slang using” and “respectful for people rights” people. On the other hand, the problems they faced while taking these lessons were, “the high number of students”, “the less amount of time”, “the demotivation for the lesson”, “lack of the prayer room for applications”, “no continuity for the lesson selections”, “the lesson dishonouring efforts”, “the lessons being brought fast and unready” and “content and document lack”.

Keywords: The life of Prophet Muhammed (pbuh), Holy Quran, Basic Religious information’s, Optional Lessons, 4+4+4 Education System, Religious Education

İÇİNDEKİLER

DOĞRULUK BEYANI	i
ÖN SÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	4
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Sayıtlar	7
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	7

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ortaöğretim	8
2.2. Eğitim Programları	9
2.3. Seçmeli Dersler	10
2.4. Seçmeli Derslerin Önemi	11
2.5. Demokrasi ve Seçmeli Dersler	12
2.6. Toplumsallaşma ve Seçmeli Ders	13
2.7. Seçmeli Ders Uygulamaları.....	14
2.8. Türkiye ve Kalkınmış Bazı Ülkelerdeki Seçmeli Dersler ve Gelişimi.....	15
2.9. Seçmeli Derslerin Seçimi	17
2.10. Seçmeli Derslerde Öğretmen İhtiyacı	17
2.11. “4+4+4” Düzenlemesinden Önceki Din Derslerinin Tarihsel Gelişimi.....	20
2.11.1.Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	20
2.11.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem.....	23

2.12. 6287 Sayılı Kanun (4+4+4) ve Seçmeli Dersler	26
2.13. 6287 Sayılı Kanun (4+4+4) Öncesi ve Sonrası Seçmeli Derslerde Meydana Gelen Değişiklikler.....	26
2.14. 6287 Sayılı Kanun (4+4+4) Sonrası Seçmeli Derslere İlişkin Değerlendirme	31
2.15. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda Yapılan Bazı Değişiklikler	34
2.16. Seçmeli Din Dersleri	34
2.16.1. Kur'an-ı Kerim Dersi	35
2.16.2 Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi	38
2.16.3. Temel Dinî Bilgiler Dersi	42
2.17. Seçmeli Din Dersi Programlarının Değerlendirilmesi	46
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	53
3.2. Araştırma Grubu.....	53
3.3. Veri Toplama Araçları.....	54
3.3.1. Geçerlik ve Güvenirlik.....	55
3.3.2. Görüşme Kayıtları.....	56
3.3.3. Dokümanlar.....	58
3.4. Verilerin Toplanmasında Etik Süreç	59
3.4.1. Araştırmanın Fiilen Yürütüldüğü Birimin Bağlı Olduğu Kurumdan İzin Alınması	59
3.4.2. Araştırma İçin Katılımcıların Bilgilendirilmesi ve Katılım İçin İzin Formlarının Doldurulması.....	59
3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	59
3.6. Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

4.1. Öğrenci Görüşleri	62
4.1.1. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerini Seçme Nedenleri	63
4.1.2. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Seçiminde Etkisinde Kalınan Durumlar (Yönlendiriciler).....	65

4.1.3. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin İçeriğine İlişkin Görüşler	67
4.1.4. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslere İlişkin Çevrenin Görüşleri	69
4.1.5. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Davranışlar Üzerindeki Etkileri	70
4.1.6. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinde Olması Gereken Öğretim Yöntemine İlişkin Görüşleri.....	74
4.1.7. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri.....	75
4.1.8. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerin Diğer Derslerle Kıyaslanmasına İlişkin Görüşleri	77
4.2. Öğretmen Görüşleri.....	78
4.2.1. Öğretmenlere Göre Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerini Seçme Nedenleri	78
4.2.2. Öğretmenlerin, Öğrencilerin Seçmeli Derslerin Seçiminde Etkisinde Kaldığı Durumlara (Yönlendiriciler) Yönelik Görüşleri.....	81
4.2.3. Öğretmenlere Göre Ailelerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerini Seçtirme Nedenleri.....	83
4.2.4. Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin İçeriğine İlişkin Görüşleri	84
4.2.5. Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerine İlişkin Beklentileri	86
4.2.6. Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisine Dair Öğretmen Görüşleri.....	89
4.2.7. Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Öğretim Yöntemine İlişkin Görüşleri	91
4.2.8. Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri.....	93
4.2.9. Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri	95
4.3. Yönetici Görüşleri	97
4.3.1. Yöneticilere Göre Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerini Seçme Nedenleri	97

4.3.2. Yöneticilerin Öğrencilerin Seçmeli Derslerin Seçiminde Etkisinde Kaldığı Durumlara (Yönlendiriciler) Yönelik Görüşleri	99
4.3.3. Yöneticilere Göre Ailelerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerini Seçtirme Nedenleri.....	101
4.3.4. Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin İçeriğine İlişkin Görüşleri	102
4.3.5. Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerine İlişkin Beklentileri	103
4.3.6. Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisine Dair Yönetici Görüşleri.....	105
4.3.7. Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Öğretim Yöntemine İlişkin Görüşleri	108
4.3.8. Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri.....	110
4.3.9. Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri	112

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	114
-----------------------------------	-----

KAYNAKÇA.....	126
----------------------	------------

EKLER	132
--------------------	------------

EK1: Katılımcı İzin Formu.....	132
--------------------------------	-----

EK 2: Antalya Milli Eğitim Müdürlüğünden Alınan İzin Belgesi	133
--	-----

EK3- Görüşme Formları.....	134
----------------------------	-----

ÖZGEÇMİŞ	135
-----------------------	------------

Tez Çalışması Orjinallik Raporu (İntihal Oranı).....	Hata! Yer işareti
---	--------------------------

tanımlanmamış.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 Liselerde okutulan seçmeli derslere ilişkin çizelge	28
Tablo 2 Ortaöğretim Kur'an-i Kerim Dersi Öğretim Programı.....	37
Tablo 3 Ortaöğretim Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programı.....	41
Tablo 4 Ortaokul Temel Dinî Bilgiler Dersi (İslam I-II) Öğretim Programı	44
Tablo 5 Ortaöğretim TDB (İslam I-II) Öğretim.....	44
Tablo 6 Doküman Analizinde İncelenen Evraklar.....	58
Tablo 4.1. Öğrencilerin Seçtiği Seçmeli Dersler	63
Tablo 4.1. 1 Öğrencilerin Seçmeli Derslerini Seçme Nedenleri.....	63
Tablo 4.1. 2 Öğrencilerin Seçmeli Dersleri Seçerken Etkisinde Kaldığı Durumlar(Yönlendiriciler).....	65
Tablo 4.1. 3 Öğrencilerin Seçmeli Derslerinin İçeriğine İlişkin Görüşler	67
Tablo 4.1. 4 Öğrencilerin Seçmeli Derslerine İlişkin Çevrenin Görüşleri.....	69
Tablo 4.1. 5 Öğrencilerin Seçmeli Derslerinin Davranışlar Üzerindeki Etkileri	71
Tablo 4.1. 6 Öğrencilerin Seçmeli Derslerinde Olması Gereken Öğretim Yöntemine İlişkin Görüşleri	74
Tablo 4.1. 7 Öğrencilerin Seçmeli Derslerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri.	76
Tablo 4.1. 8 Öğrencilerin Seçmeli Derslerinin Diğer Derslerle Kıyaslanmasına İlişkin Görüşleri	77
Tablo 4.2. 1 Öğretmenlere Göre Öğrencilerin Seçmeli Dersleri Seçme Nedenleri	78
Tablo 4.2. 2 Öğrencilerin Seçmeli Dersleri Seçerken Etkisinde Kaldığı Durumlar(Yönlendiriciler).....	81
Tablo 4.2. 3 Öğretmenlere Göre Ailelerin Seçmeli Dersleri Seçtirme Nedenleri.....	83
Tablo 4.2. 4 Öğretmenlerin İçeriğe İlişkin Görüşleri.....	85
Tablo 4.2. 5 Öğretmenlerin Beklentileri	87
Tablo 4.2. 6 Öğrenci Davranışlarına Etkisi.....	89
Tablo 4.2. 7 Öğretmenlerin Seçmeli Derslerin Öğretim Yöntemine İlişkin Görüşler	91
Tablo 4.2. 8 Öğretmenlerin Seçmeli Derslerin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri.....	93
Tablo 4.2. 9 Öğretmenlerin Seçmeli Derslerde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri.....	95
Tablo 4.3. 1 Yöneticilere Göre Öğrencilerin Seçmeli Derslerini Seçme Nedenleri.....	97
Tablo 4.3. 2 Yöneticilerin Seçmeli Dersleri Seçerken Etkisinde Kaldığı Durumlar(Yönlendiriciler).....	99
Tablo 4.3. 3 Yöneticilere Göre Ailelerin Seçmeli Dersleri Seçtirme Nedenleri.....	101
Tablo 4.3. 4 Yöneticilerin İçeriğe İlişkin Görüşleri.....	102
Tablo 4.3. 5 Yöneticilerin Beklentileri	104
Tablo 4.3. 6 Öğrenci Davranışlarına Etkisi.....	106
Tablo 4.3. 7 Yöneticilerin Seçmeli Derslerin Öğretim Yöntemine İlişkin Görüşler	108
Tablo 4.3. 8 Yöneticilerin Seçmeli Derslerin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri.....	110
Tablo 4.3. 9 Yöneticilerin Seçmeli Derslerde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri.....	112

KISALTMALAR

AIHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

DKAB: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

EARGED: Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi

ERG : Eğitim Reformu Girişimi

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

PKMB :Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı

TDB: Temel Dini Bilgiler

TTK : Talim ve Terbiye Kurulu

TTKB : Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Türkiye’de okullarda din eğitim-öğretiminin konumu çoğu zaman dönemin siyasi şartlarına bağlı olarak şekillenmiştir. Bu süreçte din eğitim-öğretiminin sıklıkla birey, toplum ve insanlık açısından sahip olduğu psikolojik, sosyolojik ve kültürel kazanımlar göz ardı edilerek ideolojik bakış açılarına sıkışmış tartışmalara konu edildiği söylenebilir. Sınırlı sayılabilecek bazı dönemlerde ise toplumsal ihtiyaç ve talepler eğitim olgusunun şekillenmesine katkı sunabilmiş, demokratik süreçlerin yardımıyla halkın çocuklarına talep ettiği düzey ve doğrultuda din eğitimi aldrabilmesinin imkânı doğmuştur.

1982’den beri örgün eğitim kurumlarında uzun bir süre ciddi bir değişikliğe başvurulmaksızın ilköğretim 4. sınıftan ortaöğretimin son sınıfına kadar okutulmakta olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi öğretim programları, 2000 sonrasında ciddi bir dönüşüm geçirmiştir. Hatta bu dönemi DKAB dersleri için bir dönüm noktası olarak ifade etmek yerinde olacaktır. 2000 yılından itibaren ilköğretim ve ortaöğretim DKAB dersi programlarının yeni gelişen pedagojik yaklaşımlar doğrultusunda tasarlanmasına yönelik ciddi çalışmalar yürütülmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Din Öğretimi Genel Müdürlüğünce başlatılan İlköğretim DKAB dersi öğretim programlarını geliştirme ve yenileme çalışmaları 2000 yılında sonuçlandırılarak hazırlanan yeni Program 2001-2002 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Ancak Talim ve Terbiye Kurulunun (TTK) 19.09.2000 tarih ve 373 sayılı kararı ile kabul edilerek uygulamaya konulan İlköğretim DKAB Öğretim Programı 2006’da tamamen yeniden yapılandırılmıştır (Bahçekapılı, 2012, s.192). Talim ve Terbiye Kurulunun 28.12.2006 tarih ve 410 sayılı kararı ile 2007-2008 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlayan yeni İlköğretim DKAB Programı da Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün 20.12.2010 tarih ve 2748 sayılı Programda değişiklik yapılmasını öngören teklif yazısı üzerine Talim ve Terbiye Kurulunun 30.12.2010 tarih ve 328 sayılı yeni kararı ile kısmi değişiklikler yapılarak yeniden uygulanmaya başlanmıştır (TTKB, 2010a).

Ortaöğretim DKAB Programları ise önce 29.03.1982’de sonra da sırasıyla 30.10.1986 ve 13.04.1992’de kısmi değişikliklerle yapılandırılmıştır. Aynı Program 20.02.1997’de alınan kararla okutulmaya devam edilmiştir. Ortaöğretim DKAB

Programındaki en köklü değişim 2005’de gerçekleşmiştir. Talim ve Terbiye Kurulunun 31.03.2005 tarih ve 16 sayılı kararı yeni ortaöğretim DKAB Programı uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir. Bu Program da Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün 20.12.2010 tarih ve 2748 sayılı Programda değişiklik yapılmasını içeren teklif yazısı üzerine Talim ve Terbiye Kurulunun 30.12.2010 tarih ve 329 sayılı kararıyla yeniden yapılandırılmış ve hâlihazırda da kullanılmaya devam etmektedir (TTKB, 2010b).

2002 sonrası din eğitimi alanında yaşanan önemli gelişme 2012’de 4+4+4 Eğitim Yasası ile gerçekleşmiştir (Resmi Gazete, 2012/6287). Bu yeni düzenleme ile birlikte Türkiye’deki zorunlu eğitim kesintisiz 8 yıldan 4+4+4 olmak üzere kesintili olarak 12 yıla çıkarılmıştır. 12 yıllık zorunlu eğitim uygulamasına geçişle birlikte daha önce ilköğretim ve ortaöğretim şeklinde yapılan eğitim sistemi terk edilerek 4 yıl ilkokul, 4 yıl ortaokul ve 4 yıl lise olmak üzere 3 kademeli bir yapıya geçilmiştir. 4+4+4 Zorunlu Eğitim Yasası’nın getirdiği yeniliklerden biri, 1982’den beri zorunlu olarak ilköğretim 4. sınıftan 12. sınıfa kadar okutulmakta olan DKAB dersi yanında din eğitimi ile ilgili yeni derslerin öğretim programlarına dâhil edilmesidir. Talim ve Terbiye Kurulu 25.06.2012 tarih ve 69 sayılı kararıyla Ortaokullarda 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda seçmeli olarak okutulmak üzere haftada iki saat Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler (TDB) dersi öğretim programı konmuştur. Ayrıca bu dersler liselerin 9, 10, 11 ve 12. sınıflarında da haftada iki saat olarak seçilebilmektedir. Bu derslerden Kur’an-ı Kerim dersi ve Hz. Muhammed’in hayatı 4’er kez, Temel Dinî Bilgiler dersi ise 2 kez seçilebilecektir. Bu derslerin dikkat çeken özelliği, öğretim programlarının modüler bir şekilde yapılandırılmış olmasıdır. Böylece öğrenciler bu dersleri 5. sınıftan itibaren düzenli olarak seçebilecekleri gibi farklı sınıf düzeylerinde de seçebileceklerdir. Normal ortaokullarda isteğe bağlı seçimlik ders olarak okutulan din dersleri imam hatip ortaokullarında zorunlu olarak okutulmaktadır (Bahçekapılı, 2012, s.192).

Ortaokul ve ortaöğretimde seçmeli dersler arasında yer alan bu derslerden Kur’an-ı Kerim ve Hz. Muhammed’in Hayatı dersleri öğrencilerin ortaokul ya da lisenin her sınıf düzeyinde seçilebileceği derslerdir. TDB İslam I-II dersi ise, öğrencilerin ortaokul ya da lisenin herhangi bir sınıfında bir kez veya iki kez alabilecekleri bir derstir. Öğrenciler tarafından tercih edilip edilmeme durumlarına

bağlı olarak bu derslere ait öğretim programlarının hazırlanmasında içeriğin ve kazanımların hem kendi içerisinde hem de birbiri arasında bütünlük taşıyacak şekilde modüler tarzda oluşturulması öğrencilerin dersi anlamlandırması açısından önemlidir (Bahçekapılı, 2012, s.202).

Din bilimsel yaklaşım bağlamında diğer dünya dinlerine de Programda yer verilerek dinler açılımlı bir ders niteliği kazandırılmıştır. Böylelikle Programın, bir dini veya mezhebi merkeze almayan ve doktriner olmayan din eğitimi yaklaşımına göre yapılandırılması sağlanmıştır (Kaymakcan, 2006: 42, 2009: 65-66).

Seçmeli Din Derslerinin Amaçları

1. Kur'an-ı Kerim Dersi

Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi, ortaokul ve imam hatip ortaokulu (5-8. sınıflar) ile lisede haftada iki saat olarak okutulmaktadır. Dersin öğretim programının temelinde iki önemli amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okuma becerisi kazanmalarınıdır. Bu kapsamda öğrencilerden, yüzünden okuma becerisi kazanmaları, tecvit (Kuran-ı güzel ve doğru okuma) kurallarını öğrenmeleri ve bazı dua ve sureleri ezberlemeleri beklenmektedir. Diğer temel amaç ise, Kur'an-ı Kerim'in vermek istediği mesajın öğrenilmesidir. Bu kapsamda da öğrencilerden bazı dua ve surelerin anlamlarını ve ana temalarını öğrenmeleri istenmektedir (TTKB, 2012).

2. Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi

Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programı, onun hayatının tematik olarak anlatımını öne çıkarmaktır. Bu yönüyle, Program Hz. Muhammed'in hayatını konu edinen birçok çalışmadan farklı bir özelliğe sahiptir. Mevcut çalışmaların önemli bir kısmı, Hz. Peygamber'in hayatını doğumundan vefatına kadar kronolojik sıraya ve bazı önemli hadiselerle göre ele almaktadır. Bu ise, Hz. Peygamber'in çeşitli yönlerinin programlarda ihmal edilmesine neden olmaktadır. Söz konusu Program ise, hem Hz. Peygamber'in hayatını hem onun söz ve davranışlarını hem de hayatta şekillenmiş görünüşlerini tematik olarak ele almakta; ancak bazı hadiselerin anlatımında da gerekli olan tarihî süreç hakkında bilgi vermektedir (TTKB, 2012).

3. Temel Dinî Bilgiler Dersi

Öğretim Programı, Temel dinî bilgiler dersini, İslam dininin temel kaynakları olan Kur'an ve sünnetten İslam dininin esaslarının doğru öğrenilmesi için gerekli bilgileri içeren bir ders olarak tanımlamaktadır. Öğrencilerin din hakkında genel bilgiler edinmeleri yanında uygulama ile ilgili eksikliklerini tamamlamalarını hedefleyen temel dinî bilgiler dersi, bu yönüyle din öğretimi yanında din eğitimi esas alan bir ders olarak görülebilir. Programda bu dersin, Kur'an ve sünnetten iman ilkeleri, ibadet esasları ve genel ahlak kuralları, yaratılış, sorumluluklar, hak ve özgürlükler gibi konular hakkında ortaya koyduğu bilgilerle bireylerin kendilerine ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olacağı belirtilmektedir (TTKB, 2012).

1.1. Problem Durumu

Hızlı teknolojik gelişmelerin bireyler üzerindeki etkisi kaçınılmazdır. Gelişmelere ayak uydurabilen, çağın beklentilerine cevap verebilen, araştıran, sorgulayan ve kendini gerçekleştirmiş ve özgüven duygusu gelişmiş bireyler yetiştirmek ancak kaliteli bir eğitimle mümkün olabilmektedir (Çelen, Çevik ve Seferoğlu, 2011).

Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı; (EARGED, 2008) "Farklı ilgi, ihtiyaç ve yeteneklere sahip öğrencilere okul programlarında farklı ders seçenekleri sunulmalıdır. İnanılmaz bir hızla değişen dünyada öğrencilerin bu değişime ayak uydurabilmeleri için onların hayat becerilerinin de geliştirilmesi gerekmektedir." Türk Milli Eğitim Bakanlığı bu durumları göz önünde bulundurarak 2012-2013 eğitim öğretim yılında geçerli olmak üzere Türk eğitim sisteminde değişikliğe giderek seçmeli ders sayısını artırmış ve öğrencilerin çok yönlü gelişim göstermeleri için haftalık ders programlarına yeni dersler eklemiştir. Böylelikle çok yönlü ve üretken bireyler yetiştirilerek; ülke geleceğine ve öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkı sağlayabilir.

Bu araştırma Problemini, 4+4+4 Eğitim Yasasıyla Ortaöğretim Programlarına dâhil edilen "Ortaöğretimde bazı seçmeli dini derslere ilişkin öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşleri nelerdir?" sorusuna cevap oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; Antalya il merkezinde 2012-2013 öğretim yılı itibariyle liselerde ilk olarak okutulmaya başlanan, Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine dair öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şunlardır:

1. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine dair görüşlerine göre
  - a. Öğrencilerin, seçmeli dersleri seçme nedenleri nelerdir?
  - b. Öğrencilerin, ders seçiminde etkisinde kaldığı durumlar (yönlendiriciler) nelerdir?
  - c. Öğrencilerin, seçmeli derslerinin içeriğine ilişkin görüşleri nelerdir?
  - d. Öğrencilerin, seçtiği derslere ilişkin çevrenin algısı nasıldır?
  - e. Öğrencilerin, seçtiği derslerin öğrenci davranışları üzerine etkisi nelerdir?
  - f. Öğrencilerin, seçmeli derslerde olması gereken öğretim yöntemine dair görüşleri nelerdir?
  - g. Öğrencilerin, seçmeli derslerde olması gereken ölçme ve değerlendirmeye ilişkin görüşleri nelerdir?
  - h. Öğrencilerin, seçtiği derslerin diğer derslerle kıyaslanmasına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine dair görüşlerine göre
  - a. Öğrencilerin seçmeli dersleri seçme nedenleri nelerdir?
  - b. Öğrencilerin ders seçiminde etkisinde kaldığı durumlar (yönlendiriciler) nelerdir?
  - c. Ailelerin öğrencilere seçmeli dersleri seçtirme nedenleri nelerdir?
  - d. Seçmeli derslerin içeriğine ilişkin görüşleri nelerdir?
  - e. Seçmeli derslere ilişkin beklentileri nelerdir?
  - f. Seçmeli derslerin öğrenci davranışları üzerindeki etkisi nelerdir?
  - g. Seçmeli derslerde olması gereken öğretim yöntemine dair görüşleri nelerdir?

- h. Seçmeli derslerdeki ölçme ve değerlendirme yöntemine ilişkin görüşleri nelerdir?
  - i. Seçmeli derslerde karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine dair görüşlerine göre
- a. Öğrencilerin seçmeli dersleri seçme nedenleri nelerdir?
  - b. Öğrencilerin ders seçiminde etkisinde kaldığı durumlar (yönlendiriciler) nelerdir?
  - c. Ailelerin öğrencilere seçmeli dersleri seçtirme nedenleri nelerdir?
  - d. Seçmeli derslerin içeriğine ilişkin görüşleri nelerdir?
  - e. Seçmeli derslere ilişkin beklentileri nelerdir?
  - f. Seçmeli derslerin öğrenci davranışları üzerindeki etkisi nelerdir?
  - g. Seçmeli derslerde olması gereken öğretim yöntemine dair görüşleri nelerdir?
  - h. Seçmeli derslerdeki ölçme ve değerlendirme yöntemi nasıldır?
  - i. Seçmeli derslerde karşılaşılan sorunları nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Toplumsal değişmelerin sonucunda, eğitimde öğrencilerin sadece akademik gelişimleri ile değil onların kişisel ve sosyal gelişimleri ile yakından ilgilenmek zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Öğrenciyi bir bütün olarak ele alan, bireysel farklılıklara önem veren, öğrenci merkezli bir eğitim anlayışının gelişmesi ve yaygınlaşması her düzeydeki eğitim kurumlarından öğrencilerin ilgi yetenek ve gereksinmelerine yanıt verebilecek çeşitlilikte esnek programların hayata geçirilmesini de gerekli kılmıştır.

Program geliştirme çalışmaları yapılırken bu hususlar dikkate alınmalıdır. Bu güne dek bu amaca yönelik olarak bir takım çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan biri de seçmeli dersler programının hazırlanmasıdır. Bu dersler öğrencilerin kendilerini daha iyi tanımalarına fırsatlar yaratarak ileriki yaşantılarına yön verirken daha sağlıklı kararlar alabilmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca temel bir genel kültür verilmesi yanında öğrencilerin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda gelişmeleri de sağlanmaktadır. Böylece daha nitelikli ve çok yönlü bireyler yetiştirilebilmektedir (Demir ve Ok, 1996).

Eğitim araştırmaları incelendiğinde, Türk eğitim sisteminde çok önemli işlevleri olan seçmeli derslerin ve bu konuda program geliştirme çalışmalarının ihmal edildiği görülmektedir. Yapılan literatür taraması sonucunda, bu konuda ortaöğretim düzeyinde sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu ise seçmeli dersler ile ilgili çalışmalara duyulan ihtiyaı daha da belirginleştirmektedir. Araştırma, Liselerde 2012-2013 ğretim yılı itibariyle okullarda ilk olarak okutulmaya başlanan Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine dair ğrenci, ğretmen ve yönetici görüşlerini belirleyerek program belirleyicilere bilgi sunması açısından önemlidir.

Yine bu araştırma, Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin okullarda öğretilmesine yönelik öneriler geliştirmede ve yeni programın konuyla ilgilenen paydaşların beklentilerini hangi düzeyde karşıladığı konusunda fikir verecektir. Bu sayede de okullarda din ğretimi konusunda ileride yapılacak program geliştirme sürecine yardımcı olacağı düşünmektedir. Bu ve buna benzer araştırmalar Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'na (TTKB) veri niteliği sağlayacak ve gerekli araştırmalara da kaynaklık edebileceğinden önemli görülmektedir..

1.4. Sayıtlar

1. Katılımcılar, görüşme sorularını baskı altında kalmadan samimiyetle cevaplandırmışlardır.
2. Uygulanan veri toplama aracı, araştırmanın amacına uygundur.
3. Görüşme sırasında öğretmenler doğal davrandığı varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Antalya il merkezinde bulunan iki ortaöğretimde 2014-2015 ğretim yılında öğrenim gören ğrenci ve bu okullarda görevli ğretmen ve yöneticilerin görüşme kayıtlarıyla sınırlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma konusu hakkında genel çerçeve oluşturmak amacıyla ilgili bilimsel çalışmalardan elde edilen bilgilere yer verilip ilk olarak ortaöğretim ve eğitim programı, okul ve öğretmen yetiştirme durumu etkenlerinden söz edilmiştir. Cumhuriyet öncesi ve sonrasındaki din eğitimine ve son olarak ilgili çalışmalara yer verilmiştir. 4+4+4 yasa düzenlemesi ve meydana gelen değişiklikler açıklanmıştır. Ayrıca Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine ve programlarının değerlendirilmesine yer verilmiştir.

2.1. Ortaöğretim

MEB, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu' na göre ortaöğretim, öğrencilere en alt düzeyde ortak bir genel kültür vermek, birey ve toplum sorunlarını tanıtmak ve bu sorunlara çözüm yolları aramak, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda yükseköğretime, hem yükseköğretime hem mesleğe veya hayata ve iş alanlarına hazırlamayı amaçlayan eğitim kademesidir (MEB, 1973, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu). Ortaöğretim okulları; ilkokul ve ortaokula dayalı en az 4 yıllık öğretim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarıdır. Gerek süre açısından gerekse programlar açısından farklılık gösteren bu kurumlarda öğrenciler, milli eğitimin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak, asgari ortak bir genel kültür ile birlikte, ilgi ve yeteneklerine göre "yükseköğretime", "hem mesleğe, hem de yükseköğretime" veya "hayata ve iş alanlarına" hazırlanırlar (Kızıl, 2007, s.17).

Ortaöğretim dönemi, öğrencinin psikolojik ve fiziksel gelişimi açısından, aynı zamanda mesleki gelişim süreci açısından da sıkıntılı ve karmaşık bir dönemdir. Öğrenci değişim ve oryante sürecine sağlıklı bir uyum gösterebildiği ölçüde gelecek yaşamını planlayarak gerçekçi mesleki kararlar alabilecektir (Doğan, 1998, s.20). Bireyler günlük yaşamlarında irili ufaklı birçok karar vermektedirler. Bu kararlardan bir bölümü günlük ve sıradan olup bireysel yaşamı genellikle fazla etkilemezler. Ancak bireyler bazen yaşamlarını ciddi oranda etkileyecek önemli kararlar da verirler. Bu onların kişiliklerine katkı sunacak bir gelişim süreci oluşturacaktır.

Öğrencilerin geleceğine katkı sağlayacağı düşünülen seçmeli derslerle de bu süreç desteklenebilir.

2.2. Eğitim Programları

Bir eğitim sisteminin oluşması, şüphesiz ki belli bir eğitim anlayışıyla birlikte eğitim felsefesine göre yapılır. Eğitilen ve eğiten kişi insan olduğuna göre; eğitim felsefesinin yine belli bir insan felsefesine göre düzenlenmesi doğal bir süreç olarak çıkmaktadır. Acaba eğitim sisteminde nasıl bir insan profili arzu edilmektedir ki, Türk Millî Eğitim Sistemi'nde buna göre oluşan bir eğitim felsefesiyle şekillendirilebilsin. Bu sorun Millî Eğitim Bakanlığı'nın 21. yüzyılda eğitim sisteminde arzulanan öğrenci profilini belirlemesi açısından önem taşımaktadır (EARGED, 2011). Bu durumu Öztürk (2008, s.94); “nitelikli insanlar, ancak nitelikli bir eğitimle yetiştirilebilirler ve nitelikli bir eğitimle iyi öğrencilerin yetiştirilebilmesi de nitelikli bir eğitim programı ile gerçekleştirilebilir” şeklinde belirterek eğitim programlarının öneminden bahsetmektedir.

Bilginin her geçen gün hızla artması ve bilgiye ulaşımın giderek kolaylaşması eğitim programlarının da bu yöndeki ihtiyaçları karşılama çabasını artırmıştır. Bu yüzden okul programlarının bu geniş bilgi ve becerileri kapsayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Eğitim sisteminin geliştirilmesi nitelik açısından çağdaş koşullara ulaşmasının bir yolu da bilim ve teknolojideki gelişmelere uygun program çalışmalarının yapılmasıdır. Bu bağlamda öğretim programlarının geliştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Türkiye'de de bilgi ve beceriye sahip genç bireyler yetiştirme amacıyla öğretim programlarının yenilenmesinde dikkate değer çalışmalar yapılmaktadır (EARGED, 2008).

Ekonomik, siyasal ve kültürel alanlardaki dönüşümlerin etkileri eğitim alanında da gözlenmektedir. İstikrarlı ve bütünsel özelliklerden yoksun da olsa, Millî Eğitim Bakanlığı son yıllarda eğitim alanında bazı önemli değişiklikler yapmaya çalışmaktadır. 2005-2006 eğitim-öğretim yılından bu yana uygulamaya konulmuş ve öğretimden çok öğrenme odaklı bir özelliğe sahip olan “yapılandırmacı yaklaşım” modeline bağlı olarak özellikle ders programları ve içeriklerinde bazı önemli değişiklikler oluşturulmaya çalışılmıştır. Yapılandırmacı yaklaşıma dayanan yeni öğretim programları, derslerin içerik ve işleniş biçimlerine ilişkin olarak hem

kitapları hazırlayanlara hem de öğretmenlere daha esnek ve özgür olabilme olanakları sunmaktadır (EARGED, 2011). Bu esneklik seçmeli derslerin seçimini veli ve öğrencilere sunarak da sağlanmaktadır. Ancak seçmeli dersler zorunlu seçmeli dersler ve seçmeli dersler olarak sunulmaktadır.

2.3. Seçmeli Dersler

Seçmeli ders, öğrencilerin öğretim programının zorunlu dersleri dışında kalan kendi isteklerine göre tercih yaptıkları ders yelpazesi olarak adlandırılabilir. (Aslantaş, 2011, s.13). Zorunlu olan dersler öğrencilerin okullarını bitirebilmek için almaları gereken temel derslerdir. Seçmeli dersler ise öğrencilerin okullarında bulunan birçok dersten isteklerine göre tercih edebilecekleri dersler olduğu söylenebilir.

Seçmeli ders öğretim yılı başında okulun ve çevrenin şartları, öğrencilerin ilgi, istek, kabiliyet ve ihtiyaçları ile velilerin görüşleri de dikkate alınarak öğretmenler kurulunca belirlenen notla değerlendirilmeyen derslerdir. Ancak öğrencinin hangi seçmeli dersi aldığı karne ve diğer resmî kayıtlarda belirtilir (Eyidoğan, 2009). Öğrenciler ilgi ve istekleri doğrultusunda okulun imkânları ve çevrenin ihtiyaç ve özelliklerine göre ders programı çizelgelerinde belirtilen ders saatlerini geçmemek kaydıyla seçmeli derslerden seçerler. Bir önceki sınıfta aldığı dersin tamamlayıcısı olan dersi, veya diğer derslerden herhangi birini seçip okuyabilirler (MEB, 2005).

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın (TTKB) 80 sayılı karar gereğince "Öğretmenler, atandıkları alanın, Aylık Karşılığı Okutacağı Derslere İlişkin Çizelge" sütununda yer alan dersleri, öncelikle atanmaya esas olan alan seçmeli dersleri olmak üzere eğitim kurumlarının tür ve dereceleri bakımından herhangi bir ayırım yapılmaksızın okutulur" denilmektedir (Tebliğler Dergisi, 2009). Seçmeli dersler, öğretim yılı başında okulun ve çevrenin şartları, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları ile velilerin görüşleri de dikkate alınarak "Seçmeli Dersler" bölümünden öğretmenler kurulunca belirlenir. Seçmeli derslere ait programların birbirine dayalı ve

birbirini tamamlayıcı özellik taşıması nedeniyle sıralı bir şekilde okutulması önerilir (TTKB, 2005).

2.4. Seçmeli Derslerin Önemi

Zorunlu dersler dışında kalan dersleri öğrenciye seçme imkânı vermek, günün demokrasi ve özgürlük anlayışına uygun bir yaklaşımdır. Genç ve Kalafat'ın (2006, s.11) belirttiği gibi, demokrasinin temel bileşenlerinden biri, farklılıkları hoşgörüyü karşılamaktır. Öğrenciye değişik alternatifler sunmak öğrencinin okula karşı olumlu tutumlar geliştirmesine de yardımcı olacaktır. Çağımız, dünya tarihi içinde önemli gelişmelerin hızlı yaşandığı bir dönemdir. Seçmeli dersler okul programlarının ayrılmaz bir parçası olarak öğrencilerin gelişimlerine destek olmaktadır. Seçmeli dersler öğrencilerin bilişsel (bilgi, beceri), duyuşsal (ilgi, tutum) ve sosyal gelişimlerine katkı sağlamaktadır (EARGED, 2008).

Korukçu (2011)'ya göre, seçmeli dersler öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermesi açısından büyük öneme sahip olan derslerdir. Ayrıca seçmeli dersler, öğrencilerin dünyada meydana gelen inanç ve düşünce alanıyla ilgili değişimlerden kaynaklanan yeni durumlarla yüzleşmelerine, anlamalarına ve davranış geliştirmelerine rehberlik etme imkânına sahiptir. Bu yüzden seçmeli derslerde çeşitlendirmeye gidilmesi öğrencinin farklı yaşantı süreçlerine dâhil olmasını sağlayacaktır. Seçmeli ders sisteminin kurum, öğretim elemanı, öğrenci ve diğer unsurlar da hesaba katılarak yapılacak müzakereler neticesinde yenilenmesi, kurumun hedeflediği öğrenme çıktılarının elde edilmesi ve öğrencilerin beklentilerinin karşılanması açısından önem taşımaktadır.

“Öğrencilerin karşılaştıkları sorunların çözümünde ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri doğrultusunda alacakları seçmeli dersler onlara esneklik sağladığı gibi, onları tatmin ederek mutlu olmalarına katkı sağlayacaktır. Ayrıca bireyleri çok yönlü yetiştirmek seçmeli derslerle mümkün olabilmektedir” (Beauchamp, 1989, Akt. Demir ve Ok, 1996). Bu yönüyle seçmeli dersler, öğrencilerin alanları dışındaki gizil güçlerini tanımalarına ve sınamalarına da olanak verecektir ve bu aşamada öğrencilerin gerek özgüvenlerinin, gerekse yeteneklerinin gelişebilmesi için eğitim ortamlarının buna uygun olması gerekmektedir.

2.5. Demokrasi ve Seçmeli Dersler

Yirminci yüzyılda bilgi ve iletişim teknolojilerindeki önemli gelişmeler, yirmi birinci yüzyılın başlaması ile birlikte, sadece belirli bir bölge veya toplumla sınırlı kalmayıp Tamer' in (2011) belirttiği gibi tüm dünya ölçeğinde; yalnızca belirli bir alanda değil, teknolojik, ekonomik, toplumsal, siyasal, yönetsel ve kültürel olarak tüm alanlarda sürmekte ve tüm dünya ülkelerini etkilemektedir. Tüm dünya ülkeleri bu yeni gelişmelerin sınır tanımayan etkileriyle baş etmek durumuyla karşı karşıya kalmakta ve hayatta kalabilmek adına önlemler almaktadır. Alınan önlemlerin bir kısmı da eğitim bilimleri alanında yoğunlaşmaktadır.

Eğitimde eşitlik konusunda Demirbolat (1999), herkesin aynı okullara gitmesinin eşitlik olmadığını; her öğrencinin kendi yetenekleri doğrultusunda geliştirilmesine, başarılı olmasına eşit katkıda bulunması gerektiği vurgusunu yapmıştır. Demokrasinin zamanın toplumları için bir yaşam biçimi olarak kabul edilmesi, bu yaşam biçimine uygun bireylerin yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Çünkü demokrasi ancak onu anlamış ve benimsemiş bireylerce yaşatılabilir ve geliştirilebilir. Demokrasinin ihtiyaç duyduğu farklılıklara duyarlı, eleştirel düşünebilen, yaratıcı, hak ve özgürlüklerin farkında, bilinç düzeyi yüksek, sorumluluklarının bilincinde olan yurttaşların yetiştirilmesinde ise kurumsal eğitimin rolü büyüktür. Öğrenciler ancak eğitimle haklarını, sorumluluklarını ve demokratik hayatın niteliklerini öğrenir ve kişiliklerini geliştirebilirler. Eğitim programında yer alan derslerin yanı sıra okul yaşamında öğrenciler pratik uygulamalarla demokratik karar verme ve sorun çözme becerileri kazanabilirler. Bu da öğrencilerin demokrasiye olan inancı güçlendirip yaşamın her alanında aktif katılma isteklerini artırabilir. Dolayısıyla, demokratik hayat tarzının okullarda yaşanılır hâle getirilmesi bir zorunluluktur (Tamer, 2011).

Özellikle eğitim politikaları, öğrenci merkezli yönde değiştiği günümüzde öğrencilerin kendilerini ifade edebilmeleri açısından daha önemli hale gelmiştir. Bu nedenle, bireye önemseyen, öğreneni merkeze alan, insani ve evrensel değerlere dayalı, küresel dünyanın gerektirdiği bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir eğitim önem kazanmaktadır (Çalık ve Sezgin, 2005). Buna yönelik “4+4+4 düzenlemesi ile din eğitiminin seçmeli ders olarak okutulmak istenmesi demokratik bir haktır. Müslümanlar, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı' nı okullarda

daha düzenli bir şekilde öğrenebilecektir. Bunlar yeterli gelmezse Bakanlık seçimlik başka dersler de programlara koyabilecektir. Aynı şekilde diğer din ve mezhepler için seçmeli derslerin programa konması Bakanlığın tasarrufundadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde din ve vicdan özgürlüğünün kapısı biraz olsun aralanmıştır” (Uygun, 2013).

2.6. Toplumsallaşma ve Seçmeli Ders

Toplumsallaşma kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesi ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır. Yeni doğan bir çocuk toplumsallaşma süreci ile sosyal davranışları öğrenip toplumsal sistemin bir paydaşı haline gelmektedir. Toplumsallaşma kişinin toplum değerlerini ve ideallerini benimsemesini, sosyal hayatta oynayacağı rolleri öğrenmesi anlamına gelir. Bir çocuğun toplumsallaşmasını sağlayan araçlar ailesi, komşuları, oyun arkadaşları, öğretmenleri ve kitle iletişim araçlarıdır. Toplumsallaşma toplum açısından bir kontrol süreci ve grup yaşamında düzenlilik sağlama yoludur (Ökmen, Erdemir ve Tekin, 2009).

Birey, çocukluk döneminde başladığı kültürlenme süreciyle içinde yaşadığı toplumun değerlerini öğrenir, kavrar ve uygular. Sosyal normlar olarak adlandırılan bu değerler sisteminin tüm bireylerce uygulanması temel hedeftir. Çünkü başarılı, uyumlu ve çevre bilinci ile hareket eden bireylerin toplumsal değerlere uygun davranarak kazanılabileceği düşünülür. Değerler sisteminin öğrenimi bireyin tüm hayatı boyunca sürer. Bireyin yaşamının her aşamasında farklılaşarak bireyin karşısına çıkan değerler, öncelikle aile daha sonra ise okul eğitimi ile bireylere kavratılmaya çalışılmaktadır (Sümbül ve Gül, 2007).

6287 Sayılı Kanun(4+4+4 eğitim sistemi) ile ortaokul ve lise ders programlarına eklenen seçmeli Kuran-ı Kerim, Hz. Peygamberin Hayatı dersleri ve programlardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içeriğine Alevilik konusunun da eklenmesiyle, programların sosyal temelini güçlendirildiği ve daha geniş bir zemine oturtulduğu söylenebilir. Böylece eğitim programları oluştururken MEB’in, bir taraftan yabancı fikir ve felsefeler referans vermesi, diğer taraftan bu programları toplumsal talep ve gerçeklere dayandırmaya çalışması, eğitimin kültürü yaşatma ve geliştirme görevleri ile yine eğitimde milli-evrensel dengesi kurma

arayışı olarak değerlendirilebilir. Bu arayışın (çağdaşlaşma) ile toplumu bir arada tutmada çimento görevi yapan sosyal sermayeye katkı sağlaması beklenebilir (Akpınar, Dönder, Yıldırım ve Karahan, 2012).

Ayrıca seçmeli derslerin toplumsallaşmaya etkisini şu örnek gösterilebilir; Üniversitelerde seçmeli hobi olarak verilen beden eğitimi ve spor, resim, müzik dersleri bireylerin toplumsallaşmasında etkili olmadığını, bunun bireylerin farklı eğitim alanlardan gelmiş olmasına, ders süreci (tek dönem) ve saatinin az olması ve ders içeriklerinin yetersiz olmasına bağlayabiliriz. Ayrıca bireyin toplumsallaşması erken yaşlarda söz konusu olduğundan, beden eğitimi ve spor aktivitelerinin de çocukluk ve gençlik çağında alışkanlık haline getirilmesi ihtiyacı spor ile toplumsallaşmayı aynı dönemlerde birlikte ele almayı gerekli kılmaktadır (Ökmen vd. 2009).

Bu yapılmadığı takdirde daha sonra alınan bu tür derslerin toplumsallaşma sürecinde bireyin sosyal özelliklerine etkisi daha az veya hiç olmayacaktır. Buna ek olarak genelde bu dersleri tercih eden bireylerin büyük çoğunluğu dersleri yeni bir alan öğrenmek yerine, yüksek not almak için tercih edip seçiyor olmasıdır. Son olarak bu dersleri seçen bireylerinde toplumsallaşmada farklılık göstermediklerini tespit edilmiştir (Ökmen vd. 2009).

“Konu alanı içerisinde bahsedilmesi gereken en önemli unsurlardan birisi de ortak değerlerdir. Toplumu bir arada tutan dinamiklerin başında ortak değerleri söyleyebiliriz. Değerlerin kazanımında ise aile, toplum ve okul kurumu etkilidir. Kurumlar arasında ortak değerlerin kazanımında en etkili olan ise okul kurumudur. Çünkü okullar; planlı, programlı eğitim kurumlarıdır ve bu özellikleri ile çocuğun eğitiminde ve geleceğe hazırlanmasında önemli bir yere sahiptir. Ne yazık ki okullarda hangi değerlerin ne şekilde kazandırılacağına ilişkin tam bir açıklık söz konusu değildir. Bu da eğitim sistemimizin en önemli sorunlarından biridir. Ortak değerlere yönelik bir eğitim için öncelikle değer, değerler eğitimi ve değerler eğitimi yaklaşımlarının bilinmesi gerekir” (Uygun,2013).

2.7. Seçmeli Ders Uygulamaları

Seçmeli ders konusunda dünya üzerinde iki farklı uygulamanın olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi özellikle Amerika Birleşik Devletleri’ndeki

uygulamadır. Bu ülkede seçmeli dersler öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarıcı ve geliştirici bir amaç taşımaktadır. İkinci tür uygulamaya özellikle Avrupa ülkelerinde rastlanmaktadır. Bazı ülkelerde seçmeli dersler toplumsal olarak sorunlu bazı alanlardaki derslerin verilmesinde kullanılmaktadır. Bu dersler ise genellikle din, tarih ve dil dersleridir (Taş, 2004).

Ayrıca öğrencilerin belli bir periyot çerçevesinde seçmeli dersleri almaları gerekmektedir. Ülkelerin eğitim sistemlerine göre seçmeli ders ve zorunlu ders uygulamaları farklılık göstermektedir. Bir ülkede mecburi olarak okutulan bir dersin bir başka ülkede seçmeli ders olarak okutulduğu görülmektedir. Örneğin Türk eğitim sisteminde ortaöğretimde zorunlu olan Coğrafya dersi Güney Kore’de seçmeli ders olarak okutulmaktadır. Okullar öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate alarak seçmeli ders çeşidini Bakanlık onayı ile artırabilirler. Bu durumda hazırlanacak programın/programların bakanlıkça onaylanması gerekmektedir (MEB, 2005).

2.8. Türkiye ve Kalkınmış Bazı Ülkelerdeki Seçmeli Dersler ve Gelişimi

Her ülkenin eğitim sistemi ülkenin politik yapısı, kültürel geçmişine göre şekillenmektedir. Sosyal değişimler de ülkelerin eğitim yapılarını değiştirebilmektedir. Bunun tipik bir örneği Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde 1990’lı yıllarda meydana gelen politik gelişmelerden sonra yaşanmıştır. Bu ülkelerdeki öğretim programlarında değişiklikler olmuştur. Benzer gelişmeler 1970’li yılların başında İtalya, İspanya ve İrlanda gibi ülkelerde de görülmüştür. Rusya’da 1999 yılından itibaren seçmeli din dersi okutulmaya başlanmıştır. Seçmeli derslerin bir özelliği de bu derslerin aşamalılık ilkesi doğrultusunda ön yeterlilik gerektirmesidir. Seçmeli derslere ait programların birbirine dayalı ve birbirini tamamlayıcı özellik taşıması nedeniyle sıralı olarak okutulması önerilmektedir (EARGED, 2008).

Kalkınmış ülkelerde, seçmeli derslerin Türkiye’de ilköğretimin ikinci kademesine denk gelen 6, 7 ve 8. sınıf düzeyinde verildiği görülmektedir. Bu durum Türkiye ile benzerlik göstermektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde 6,7, ve 8. sınıflarda öğrenciler yalnızca bir dersi seçmeli olarak alabilme hakkına sahiptir. Bu ders ya spor ya da sanatla ilgili olabilmektedir. Bu ülkede lise seviyesindeki öğrenciler daha fazla seçmeli ders alabilmektedir. 1950’li yıllarda Amerikan

liselerinde zorunlu derslerin yanında seçmeli derslerin sayıları azdı. 1960'lı ve 1970'li yıllarda öğrencilere daha fazla seçmeli ders alma imkânı sağlanmış olmasına rağmen 1980'li yıllarda aileler ve eğitimciler buna itiraz etmeye başlamışlardır. Seçmeli derslerin sayısının artışı ile öğrencilerin uluslararası sınavlardaki matematik, okuma ve fen alanlarında notlarının düşmesi ilişkilendirilmiş ve seçmeli ders saatleri azaltılmıştır (EARGED, 2008).

Kalkınmış ülkelerde seçmeli dersler incelendiğinde; Almanya'da ortaokullarda öğretim gören öğrenciler 7 ve 8. sınıftan itibaren zorunlu derslerin yanı sıra istek ve eğilimlerine göre üst sınıflarda seçecekleri öğrenim alanına uygun zorunlu seçmeli dersleri almaktadırlar. Seçmeli ders olarak eğitim programında yer alan her ders alınabilir. Seçmeli dersler okulun olanaklarına göre ve Eyalet Eğitim Bakanlığının onayı ile açılır. Öğrenciler seçmeli derslerini üst sınıflarda seçecekleri ağırlıklı öğrenim alanına göre belirler. Ayrıca her okul olanaklarına göre bir ev ekonomisiyle ilgili olmak üzere ek zorunlu seçmeli dersleri açılabilir (Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı (PKMB), 2007).

Danimarka'da öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini geliştirmeye olanak vermek için 8. sınıftan itibaren seçimlik dersler olarak daktilo, fotoğrafçılık, motor bilgisi, elektronik, bilgisayar gibi uygulamalı dersler verilmektedir. Fransa'da 8. ve 9. sınıflarda ortak derslere ek olarak zorunlu seçmeli dersler de yer almaktadır. Latince, Yunanca, 2. yabancı dil ve teknoloji dersleri seçmeli dersler olup haftada 3 saat okutulmaktadır (EARGED, 2008).

Japonya'da ise 1. kademe ortaöğretim kurumu olan Chugakkolarda seçmeli dersler bir veya daha fazla seçimlik dersin yanı sıra özel faaliyetleri de kapsayabilir. 3. sınıflarda seçmeli dersler sırasıyla; müzik, sağlık ve beden eğitimi, güzel sanatlar, endüstriyel sanatlar veya el sanatları olup her biri için 35 saat olup ayrıca her sınıfta 105 saat yabancı dil dersi ve 35 saatte gerekli diğer derslerden biri alınabilir (EARGED, 2007). Ayrıca Türk İlköğretim Sistemi'nde satranç, bilişim teknolojileri, düşünme eğitimi, halk kültürü, medya okur-yazarlığı adları ile seçmeli dersler mevcut iken Japonya' da bu seçmeli dersler yoktur (Kıral, 2009).

Fransa'da ortaöğretimin 1. kademesi 4 yıl eğitimi kapsayıp kolej eğitimi olarak anılmaktadır. Kolejlerde öğrenciler her iki devrede de haftada 24 saat ortak

ders görmekteler. Ayrıca bazı dersler için takviye dersi yapılmaktadır. Bu sınıflarda haftalık üç saatlik takviye dersi, Fransızca, matematik ve yabancı dil derslerine her ders için bir saat olarak zaman ayrılır . 8. ve 9. sınıflarda ortak derslere ek olarak zorunlu seçmeli dersler de yer alır. Latince, Yunanca, 2. yabancı dil ve teknoloji dersleri seçmeli dersler olup haftada 3 saat okutulmaktadır (PKMB), 2007).

Seçmeli ders uygulamasının dünya üzerinde iki farklı uygulamasının olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki uygulamadır. Bu ülkede seçmeli dersler öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarıcı ve geliştirici bir amaç taşımaktadır. İkinci tür uygulamaya özellikle Avrupa ülkelerinde rastlanmaktadır. Bazı ülkelerde seçmeli dersler toplumsal olarak sorunlu bazı alanlardaki derslerin verilmesinde kullanılmaktadır. Bu dersler ise genellikle din, tarih ve dil dersleridir (Taş, 2004).

2.9. Seçmeli Derslerin Seçimi

Türk Millî Eğitim sisteminde seçmeli derslerle ilgili düzenlemeler Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı kararları çerçevesinde yürütülmektedir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının (TTKB), 14.7.2005 tarih ve 192 sayılı kararında; okullarda okutulacak seçmeli derslerin, öğretim yılı başında okulun ve çevrenin şartları, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları ile velilerin görüşleri de dikkate alınarak öğretmenler kurulunca belirlenmesi ön görülmektedir (TTKB, 2005).

2012-2013 eğitim öğretim yılında ortaokul 5. sınıflar ile orta öğretim 9. sınıflarda uygulanacak olan seçmeli derslerle ilgili 31.08.2012 tarih ve 12668 sayılı ve 2012/37 nolu Genelge, Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmıştır. Bu genelgeye göre öğrenci tercihleri dikkate alınarak en az on öğrencinin dersi tercih etmesi durumunda dersin açılması gerektiği belirtilmiştir.

2.10. Seçmeli Derslerde Öğretmen İhtiyacı

Eğitim sisteminin en önemli öğelerinden biri öğretmendir. Onun için öğretmenlerin yetişmesi, niteliği, statüsü, rolü iyi düşünülmelidir. Bu bağlamda Türk eğitim sistemi, öğretmen faktörü açısından değerlendirildiğinde yine sorunların olduğu görülmektedir. Türk eğitim tarihinde öğretmen yetiştirme konusunda zengin bir deneyim olsa da bundan pek yararlanma yoluna gidilmemiştir. Örneğin

ortaöğretime hangi yollardan öğretmen yetiştirileceği sorusuna hala cevap verilebilmiş değildir. Farklı kaynaklardan farklı yollarla okullara atanan öğretmenlerin niteliklerinin ne olacağı konusu belirsizliğini korumaktadır. Öğretmen yeterlilikleri konusunda Bakanlığın veya başka kurumların yaptığı çalışmalar ise yetersiz ve tutarsızdır. Öğretmenin değişen rolüne paralel olarak niteliklerinin de değişmesi kaçınılmazdır. Oysa bu değişimi ve dinamizmi karşılayacak organizasyonlar eksiktir. Türkiye'de hala merkezi otoritenin belirlediği Programlarda ve tek tipte öğretmenler yetiştirilmektedir. Onun için öğretmen eğitimi, öğretmen nitelikleri, istihdam şekilleri ve öğretmen örgütlenmesi, sistem bütünlüğü içerisinde ele alınması gereken temel problemlerdir (Uygun, 2013).

Yapılan son değişiklikler neticesinde 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 6287 sayılı kanun ile (4+4+4) ilköğretim ve lise kademesine yeni seçmeli dersler konulmuştur. 6287 Sayılı Kanunun getirdiği (4+4+4) sistem değişikliği ile beraber yeni seçmeli derslerin seçilmesi mevcut yan alanların da yetersiz kalınmasına sebep olmuş ve üniversiteler ilgili dersler için yüksek lisans bölümleri açmış ve bu eksikliği tamamlamaya yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Sakarya Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, bu seçmeli derslerden din eğitimi ile ilgili olanlar, tüm Türkiye çapında önemli bir oranda il merkezi ile ilçe ve köylerdeki okullarda bu dersler öğrenciler tarafından tercih edilmektedir. Durum göz önüne alındığında din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin mevcut ihtiyacı karşılayamayacağı aşikârdır. Söz konusu derslerin karşılanmasında Milli Eğitim Müdürlüklerince bu dersleri verebilecek ücretli öğretmenler görevlendirilmektedir. Ancak yine de Pedagojik formasyonu olan ilahiyat mezunları gerekli ihtiyacı karşılayamamaktadır (EARGED, 2008).

Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla pedagojik formasyonu olmayan, ancak alan bilgisine sahip kişilerin görevlendirilmesi ilk akla gelen uygulamadır. Bu gereklilikten yola çıkarak Eğitim Fakültesi tarafından karşılanan Din Eğitimi Seçmeli Dersleri Eğiticiliğine Hazırlık Programı tasarlanmış ve bu tasarım dâhilinde yaklaşık 1100 kişi bu imkandan faydalanmıştır. Bu eğitimle alan bilgisine sahip bu kişilerin öğrenci özellikleri, öğrenme- öğretim süreçleri, eğitime hazırlık, verilen eğitimin ölçülmesi ve değerlendirilmesi, öğrenci ile etkili iletişim, sınıf yönetimi vb. gibi

konularda pedagojik farkındalık kazanmaları sağlanmıştır. Bu uygulama benzeri ihtiyacı hisseden tüm iller ve müdürlüklerde uygulanabilecektir.

Diğer seçmeli derslerle ilgili olarak, Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atamalarına Esas Olan Alanlar İle Mezun Oldukları Yükseköğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Esasların Mevzuatının 11. maddesinde; öğretmenler, atandıkları alan ile varsa yan alanının "Öğretmenlerin Aylık Karşılığı Okutacakları Dersler" sütununda yer alan dersleri, öncelikle atandıkları kurumun alan, ortak, zorunlu ve seçmeli derslerini, eğitim kurumlarının tür ve dereceleri bakımından herhangi bir ayırım yapılmaksızın okuturlar “ şeklinde belirterek öğretmen ihtiyacı giderilmeye çalışılmaktadır (MEB, 2009).

Çağdaş eğitim anlayışı, eğitim kurumlarında öğrencilerde gözlenen ilgi ve yetenek farklılıklarına cevap veren ve kendi içinde çeşitliliğe gidebilen esnek programlar uygulanmasını gerektirmektedir. Programda ortak zorunlu derslerin yanı sıra, öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına cevap veren seçmeli derslerin bulunması, her öğrenci grubu için ayrı programların yapılmasını gerektirmektedir (Kuzgun, Sevim, Ersever, Akbalık, Pişkin ve Hamamcı,1997: 28). Yine bu duruma Yılmaz (2008: 22) seçmeli derslerin çok az da olsa eğitim konusunda öğrenciye devamlı seçimler sunulması esnek bir eğitim ortamı oluşturmuştur şeklinde belirtmektedir.

“Yapılan çalışmalarda, seçmeli derslerle ilgili en önemli problemin öğretmen açığı olduğu ifade edilmiştir. Öğretmen açığı, genellikle ücretli öğretmenler ile karşılandığı ifade edilmektedir” (Eğitim Bir Sen, 2013).

Ayrıca eğitim programlarının amaç, içerik ve sunumlarına odaklanan 2004 yılı reformunun eksik bıraktığı boyutların (seçmeli dersler ve programlar arası geçiş esnekliği gibi) 4+4+4 eğitim sistemi ile ikmal edilmeye çalışıldığı görülmektedir (Akpınar vd. 2012).

Günümüzde yetişkinler ve çocuklar arasında ayırım olmaksızın hemen her kesimin mutsuz olduğu gözlenmektedir. Öğretmenler, veliler ve öğrenciler cephesinde bu olumsuzluğun izleri fazlasıyla görülmektedir (Sümbül ve Gül, 2007). Öğrencilerin kendi isteğiyle seçtikleri seçmeli dersler, onları rahatlatılabilmekte ve

stres ortamından uzaklaştırmaktadır. Herhangi bir not korkusu yaşanmadan yeni bilgiler öğrenilmektedir. Ayrıca Spor dersleri öğrencileri rahatlattığı için bu tip derslerin ders sayısının artırılması ve eğitimde esnek bir halin devam etmesi gerekmektedir (Taşmektepligil, Kılıcıgil, Yılmaz, İmamoğlu, 2006, s.146).

2.11. “4+4+4” Düzenlemesinden Önceki Din Derslerinin Tarihsel Gelişimi

2.11.1.Cumhuriyet Öncesi Dönem

Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler adıyla Öğretim Programlarında yerini alan seçmeli din dersleri, Cumhuriyet öncesi hazırlanan müfredat programlarında da yer almıştır. Cumhuriyet öncesinde “Kur’an-ı Kerim” dersi bugünkü Kur’an-ı Kerim dersine, “ulum-u diniyye, siyer ve malumat-ı diniyye” dersleri ise “temel dinî bilgiler” ile “Hz. Muhammed’in hayatı” derslerine karşılık gelmektedir. Günümüzdeki seçmeli din derslerinin ilk örnekleri olmaları nedeniyle bu derslerin Programı hakkında bilgi vermek yararlı olacaktır. Bu amaçla, 1909’da mekteb-i idadi ve 1922’de zekûr (erkek) ve inâs (kız) mekteplerinde okutulan din derslerine kısaca yer verilecektir (Bahçekapılı, 2013).

1909’da Mektebi İdadiye’de (Genel Lise) Okutulan Din Dersleri (Bahçekapılı, 2013);

1. Kur’an-ı Kerim Dersi

Günün liselerine karşılık gelen idadilerin, Maarif-i Umumiye Nezareti tarafından 1909’da hazırlanan Müfredat Programında¹ “Kur’an-ı Kerim mea tecvit (Tecvitli Kur’an-ı Kerim)” ve “ulum-u diniyye” dersleri bulunmaktadır. Bu ders ilk iki yılda haftada 2, üçüncü sınıfta haftada 1 ders olarak okutulmaktadır. Ders, birinci sınıfta Kur’an-ı Kerim ve tecvit kuralları şeklinde, ikinci ve üçüncü sınıfta ise sadece Kur’an-ı Kerim başlığı altında uygulamaya dayalı bir ders olarak tasarlanmıştır. Dersin özelliği Kur’an-ı Kerim’in tecvit kurallarının uygulanması üzerine tasarlanmasıdır. Aslında bu ders Kur’an-ı Kerim’i güzel okuma için bilinmesi gereken tecvit kurallarının uygulamalı olarak işlendiği bir derstir. Dersin öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin hazırbulunuşluklarının göz önünde bulundurulması istenmiştir.

2. Ulum-u Diniyye

Günümüz ortaokul ve liselerde okutulmakta olan temel dinî bilgiler dersine tekabül eden Ulum-u Diniyye dersi, geçmişte 5 yıllık idadilerin ilk üç yılında haftada 2; 4 ve 5. Sınıflarında ise haftada 1 ders okutulmuştur. Ulum-u Diniyye Programı, öğrencilerin öğrenme düzeyleri dikkate alınarak hazırlanmış bir programdır. Konular kolaydan zora göre sıralanmış, ilk yıllar genel mahiyette işlenen konular, sonraki yıllarda daha ayrıntılı olarak Programda yer almıştır. Programda İslam'da inanç ve ibadet öğretisi "akaid ve fıkıh başlıkları" altında verilmiştir. Bu Programın, ortaokul ve liselerde okutulan temel dinî bilgiler dersinden daha kapsamlı olarak hazırlandığını daha çok İmam Hatip Liselerin (İHL)'de okutulan temel dinî bilgiler dersine karşılık geldiği görülmektedir.

3. 1922'de Zekûr ve İnâs Mekâtib-i Sultaniyelerde (Kız ve Erkek Liselerinde) Din Dersleri

1913'e kadar bazı idadiler, rüştiyeleri de içermekteydi. 1913'teki Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati, rüştiyeleri ilk mekteplerle birleştirip ortaöğretimden almıştır. Orta öğretimde ise 1908'den sonra on iki vilayet merkezindeki idadilerin adı sultaniye'ye çevrilmiştir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında böylece oluşan sultanilerin sayısı 50'yi bulmuştur. Bunların bir kısmı yatılıdır ve erkek ve kızlara mahsus olanları bulunmaktaydı. İlk kız idadisi 1911'de İstanbul'da açılmış, 1913'te de İstanbul İnâs (Kız) Sultanisi adını almıştır. Taşrada ise 1922 sonunda İzmir ve 1923'te Ankara'da kız liseleri açılmıştır (Akyüz, 2001, s.248).

Osmanlı'nın son dönemlerinde açılan Sultani'ler bugünün (Anadolu ve Fen) liselerine karşılık gelebilecek okullarıdır. Bu okulların son Müfredat Programı R. 1338/M. 1922 yılında Maarif Nezareti (Millî Eğitim Bakanlığı) tarafından yayımlanmıştır. Bu Müfredat Programları hem erkek hem de kadın sultaniyelerin devre-i ulâsi (birinci devre) ve devre-i sânisî (ikinci devre) içindir.

4. Kur'an-ı Kerim, Siyer ve Malûmât-ı Diniyye Dersleri

Müfredat Programında Kur'an-ı Kerim ile Siyer ve Malumat-ı Diniyye dersleri ayrı başlık altında verilmektedir. Programın tevziinde (dağılımında) siyer ve

malumat-ı diniyye şeklinde verilen din dersinin ilk 7 yılı genel olarak malumat-ı diniyye konularına; sekizinci yılı ise sadece siyer-i nebeviye ayrılmıştır. Programda birinci sene Kur'an Kerim dersi bulunmamaktadır. İlk yıl sadece malumat-ı diniyye (beraberinde siyer müfredatı) yer almaktadır. Haftada bir ders saati verilen bu dersin telkini ve şifahi (öğretme merkezli) ile tekşifi (öğrenme merkezli) metotlar göz önünde bulundurularak verilmesi önerilmektedir.

Bugün 4+4+4 Eğitim Yasası sonrasında Öğretim Programlarına dâhil edilen Kur'an-ı Kerim Dersi Programında görülen "Kur'an-ı Kerim'in mealini ve anlamını" öğrenmenin, 1922'deki söz konusu Programda da yer aldığı görülmektedir. Buna göre o yıllarda da Kur'an-ı Kerim'in mesajının öğrencilere öğretilmesinin hedeflendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca surelerin öğretilmesi konusunda da tedricî bir yöntemin kullanıldığı görülmektedir. Öğrencilerin öğrenme düzeylerine ve kapasitelerine uygun olarak her yıl küçük surelerden başlamak üzere yedi küçük surenin ezberletilmesi hedeflenmiştir. Benzer pedagojik yaklaşım siyer dersi konularında da görülmektedir. Bir dönem içerisinde öğrencilere Hz. Peygamber'in hayatı anlatılmamakta, peygamberlik öncesi ve sonrası olmak üzere siyer dersi, dönemler içerisinde işlenmektedir. Burada belki en önemli husus, siyer dersinin sadece tarihi nakil şeklinde anlatılmasının istenmemesidir. Program, siyer dersinin Hz. Peygamber'in hayatının öğrencilerde derin his ve duygular bırakacak ve onun yüksek ahlaki özelliklerini örnekler yoluyla öğrencilere sunulacak şekilde işlenmesini önermektedir. Programda ayrıca Hz. Peygamber'in hayatında geçen olayları birbiriyle ilişkilendirmeleri, olayların sebeplerini açıklamaları, bunların ilişkili olduğu hükümlerin ve Hz. Peygamber'in ahlakının mümkün olduğu kadar izah edilmesine özen gösterilmesi istenmektedir. Bu yönüyle program, Hz. Peygamber'in yalnız kronolojik bir şekilde hayatına değil aynı zamanda onun hayatında önemli bir yere sahip olan olaylara, bu olaylar karşısındaki tutumuna, geliştirdiği çözümlere ve çeşitli olaylar arasındaki ilişkilere de yer vermektedir. Buna ilaveten programda, onun Kur'an ile şekillenen ahlaki özelliklerine ve kişiliğine; hayatının örneklerle işlenmesine özel bir vurgu yapılması programı kuru bir tarih anlayışından çıkartılıp öğrencilere canlı bir model olarak sunulması istenmektedir. Programda kullanılması istenilen bu öğretim metodunun, günümüzdeki Hz. Peygamber'in hayatı dersi için kullanılabilir bir metot olduğunu söyleyebiliriz (Bahçekapılı, 2013).

Kaymakçan (2009)'ın ifadelerine göre Osmanlı'da eğitim sektöründe ana hatlarıyla üç çeşit okul bulunmaktadır. Bunlar; medrese, mektep (okul) ve yabancı okullardır. Medrese en eski ve din eğitimi ağırlıklı bir eğitim kurumudur. Medresenin devletin ve toplumun ihtiyaç duyduğu insanı yetiştirmede yetersiz kalması ve eğitimdeki modernleşmeye paralel olarak yeni bir okul çeşidi ortaya çıkmıştır. Bu da mekteptir. Mektep batılı anlamda bir eğitim kurumu olup Cumhuriyet dönemi okullarının esasını teşkil etmiştir. Eğitim din ağırlıklı değil ve seküler dersler (matematik, fen, tarih vb.) ön plandadır. İslamla ilgili olarak genelde “İlmihal” ve “Tecvid” adlarında dersler okutulmaktadır. Ayrıca, İngiltere, ABD, Fransa, Almanya vb. devletlerin desteği ile Osmanlı topraklarında açılan yabancı eğitim kurumları da bulunmaktadır. Şüphesiz bu farklı eğitim kurumlarının eğitim anlayışları ve dünyaya bakışları birbirinden farklıdır.

2.11.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem

Yeni kurulan ve milli bir devlet olan Türkiye Cumhuriyetinde farklı zihniyetleri temsil eden bu okulların ayrı olarak varlıklarını devam ettirmemeleri gerektiği sonucuna varılmıştır. Yabancı okulların birçoğu kapanmıştır. 1924'te çıkarılan “Tevhid-i Tedrisat” kanunu ile birlikte mektep ve medrese arasındaki ikileme medreseler kaldırılarak son verilmiştir. Eğitimin Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında bir elden yönetilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kanunla eğitim sistemi içerisinde din eğitimine son verilmemiş, dini ve seküler eğitimin modern okul çatısı ve anlayışı içerisinde verilmesi öngörülmüştür. Din görevlisi yetiştirmek üzere İmam-Hatip Okulları ve yüksek din uzmanı yetiştirmek üzere de İstanbul'da İlahiyat Fakültesi açılmıştır. Aynı zamanda okullarda okutulan din dersleri de varlığını devam ettirmiştir. Ancak Cumhuriyet tek parti döneminde (1923-1946) din eğitimi uygulamaları açısından birçok sorun yaşanmıştır. Muhtemelen pozitivist düşüncenin etkinliği, aşırı seküler anlayışın bazı elitler üzerindeki tesiri ve ulus devlet inşa sürecine geleneksel din anlayışının zarar verebileceği endişeleri din eğitimi uygulaması açısından olumsuz deneyim yaşanmasında rol oynamıştır. 1930'lu yılların başına

gelindiğinde İmam-Hatip Okulları ve İlahiyat Fakültesi kapanmıştır. Genel okullarda da din dersine yer verilmemiştir (Bahçekapılı, 2013).

1946'da çok partili demokratik sisteme geçişle birlikte halk isteklerini dile getirmiştir. Din eğitimi talepleri de bunlar arasındadır. Cumhuriyet Halk Partisi içerisinde bazı milletvekilleri de din eğitimine olan isteği açıkça belirtmişlerdir. 1948'te Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nde okullarda din dersleri meselesi tartışılmış ve ilkokul 4 ve 5. Sınıflara normal okul saatleri dışında isteğe bağlı din derslerine yer verilmesi kararlaştırılmıştır. TBMM'de yapılan tartışmalara bakıldığı zaman din derslerinin okul programı içerisinde yer verilme gerekçeleri oldukça dikkat çekicidir. Bazıları şöyledir; çocukların büyüklere karşı saygı göstermemesi, Komünizme karşı dinin gücünden yararlanma, dinin Türk kültürünün önemli bir unsuru olması, ölen yakınlarının arkasından gençlerin Kur'an okumayı bilmemesi vb. Görüldüğü gibi bu gerekçeler dini bir gerekçe olmaktan daha çok sosyolojik gerekçelerdir. Demokrasiye geçiş, laiklik yorumundaki din lehine esneklik vb. nedenlere bağlı olarak CHP iktidarının son yıllarında Ankara Üniversitesi'ne bağlı İlahiyat Fakültesi açılmıştır. 1948'de İmam-Hatip Kursları açılmıştır (Bahçekapılı, 2013).

1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte din eğitimi alanında sağlanan kazanımlar devam etmiştir. 1956 yılında din dersleri normal okul programına alınmış ve ortaokullarda da okutulması kararlaştırılmıştır. 1951'de İmam-Hatip Okulları açılmış ve 1959'da da bir yüksek din eğitimi kurumu olarak İstanbul'da Yüksek İslam Enstitüsü kurulmuş daha sonraki dönemlerde farklı illerde yeni Yüksek İslam Enstitüleri açılarak sayıları 9'a kadar çıkmıştır. Çok partili döneme geçişle birlikte din eğitimi alanındaki niceliksel açıdan olumlu gelişmeler devam etmiştir. 1967'de liselerde seçmeli olarak din derslerine yer verilmiştir. 1974'de CHP-MSP koalisyon döneminde ortaokul ve liselere zorunlu "Ahlâk Bilgisi" dersi konulmuştur (Bahçekapılı, 2013).

12 Eylül 1980 Askeri İhtilal sonrası oluşan askeri yönetim din eğitimi açısından önemli kararlar almıştır. Bu çerçevede alınan kararlardan biri de okullarda seçmeli din dersi ve zorunlu ahlak bilgisi derslerinin - uzun tartışmalar sonrası- birleştirilerek ilk ve orta dereceli okullarda “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” adıyla zorunlu olarak okutulması kararıdır. Ayrıca okullarda din dersinin yerini belirten bu düzenleme 1982 Anayasası’nın 24. Maddesinde de zikredilmiştir. Din ve vicdan hürriyetini de düzenleyen 1982 Anayasası’nın 24. Maddesi okullarda din derslerinin zorunlu olmasını öngörmektedir. Bu madde; “...Din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışında din eğitimi ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır.” (Kaymakçan,2009).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 12. maddesinin 16.06.1983 tarih ve 2842 sayılı yasa ile değiştirilen maddesi de okullardaki din dersinin Anayasal durumunun kanunla belirtilmiş durumu olup, İlgili yasa:

Madde 12. “Türk Milli Eğitiminde laiklik esastır. Din Kültürü ve Ahlak öğretimi, ilköğretim okulları ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.”

Bu yasa ile de örgün genel eğitimde din eğitim-öğretimi üzerine tartışma ve taleplerin önüne geçememiştir. Talepler bir yandan derslerin iyi bir Müslümanın hayatında kendisine gerekli olacak bilgi ve pratikleri yeterince içermediği yönünde gelişirken diğer yandan da derslerin tek tipte bir din yorumunu dikte ettiği dolayısıyla da din ve vicdan özgürlüğünü ihlal ettiği noktasında toplanmıştır. Bu bağlamda ilk olarak 1990 yılında gayr-ı Müslim vatandaşların talep etmeleri durumunda kendilerine bu dersten muafiyet hakkı tanınmıştır (Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulu, 2012). İslam dini içindeki farklı dini yorumlara ilişkin talepler ise hukuki anlaşmazlıklara konu olmuş nihayetinde 2007 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), DKAB derslerinin içeriğinin farklı İslam yorumlarını içerecek; bu dersin tam anlamıyla bir kültür dersi olarak tanımlanmasını sağlayabilecek tarzda esnetilmesi gerektiği yönünde karar almıştır (AİHM, 2007). Söz konusu karar ve Türkiye’de son yıllarda her alanda yaşanan demokratikleşme çabalarının bir sonucu olarak 2010 yılında yapılan program değişiklikleri ile hem ilköğretim hem de

ortaöğretimde DKAB ders programlarına İslam'ın farklı yorumlarına özellikle de Aleviliğe ilişkin konular eklenmiştir (Taştekin ve İnan, 2013).

Program farklı dinler hakkında bilgiler sunduğu gibi İslam dininin ve kültürünün zenginlik unsuru olan Türkiye'deki farklı düşünce ve sistemleri de içermektedir. Bu noktada Türkiye'de önemli sayıda temsilcisi olan Aleviliğin de Programda yer alması önemli bir gelişmedir. Yapılan araştırmalar, vatandaşların önemli bir çoğunluğunun karşılıklı saygı ve hoşgörü kültürünü geliştirmek adına başta Alevilik olmak üzere farklı düşünce sistemlerinin Öğretim Programlarında yer almasını iyi ve olumlu bir gelişme olarak gördüklerini göstermektedir (Bahçekapılı, 2012; Gümüş, 2012).

2.12. 6287 Sayılı Kanun (4+4+4) ve Seçmeli Dersler

6287 sayılı kanununun yani 4+4+4 eğitim sisteminin belki de önemli katkılarından birisi de yaygın eğitim yoluyla öğretime imkân tanıyan seçmeli ders uygulamalarıdır. Çünkü günümüzde eğitimin mekân ve zamana bağlı olma zorunluluğunu savunmak kolay değildir. Herkesi belli süreçlerden geçirerek şablonize etmek, modernizmin vatandaşı eğitimle hizaya sokma alışkanlığının yansımasıdır. Günümüz eğitim sistemleri, “kim neyi ne zaman öğrenmek isterse”, bu talebe cevap vermenin yollarını aramaktadır. Eğitimde uzaktan eğitim, e-learning, b-learning gibi alternatif eğitim uygulamalarının tartışıldığı bir ortamda, herkese aynı programı uygulamayı savunmak güçtür. Kaldı ki bugün bireyin okul dışında edindiği bilgi ve becerileri sertifikalandırarak, onu okulda bildiği konu veya derslerden muaf tutarak erken mezuniyetine imkân vermek gibi esnek uygulamalar tartışılmaktadır (Akpınar ve diğerleri, 2012).

2.13. 6287 Sayılı Kanun (4+4+4) Öncesi ve Sonrası Seçmeli Derslerde Meydana Gelen Değişiklikler

2012-2013 Eğitim öğretim yılından başlamak üzere MEB eğitim sisteminde bazı değişiklikler yapmıştır. Bunlardan bir tanesi de seçmeli derslerdeki değişikliktir. MEB, 4+4+4 reformu öncesi 10 adet olan seçmeli derslere, yeni dersler eklemiş ve bu sayıyı 21'e çıkarmıştır. Kanunun kabulünden sonra MEB, kanunca konulan derslerin haftalık ders çizelgelerine eklenmesi ve daha esnek bir eğitim sistemi oluşturulması için çalışmalar başlatmıştır.

TTKB'nın 25/06/2012 tarih ve 69 sayılı kararı ile ortaokullarda 6 alanda 21 seçmeli ders tanımlanmıştır. TTKB tarafından alınan kararlarla birlikte 2012-2013 eğitim- öğretim yılında seçmeli dersler uygulanmaya başlanmıştır. Bu kararlar ile 6287 sayılı kanun (4+4+4) öncesinde ortaokullarda tanımlı olan seçmeli ders uygulaması, seçenekleri artırılarak beşinci sınıfta başlamıştır. Zorunlu eğitimin 3 kademeye ayrılması ile birlikte, daha önce ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarında okutulması öngörülen seçmeli derslerin hem sayısı artırılmış (10'dan 21'e çıkarılmış) hem de içerikleri büyük oranda değiştirilmiş ve zenginleştirilmiştir (TTKB, 2012).

Seçmeli dersler oldukça kapsamlı ve öğrencilerin farklı ilgilerini öne çıkarmaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Kademeli geçişle birlikte imam hatip ortaokulları yeniden açılmış ve bu okulların 5. sınıfında öğrenim gören öğrencilere de seçmeli dersleri tercih etme imkânı getirilmiştir. İmam Hatip Ortaokullarının 5. sınıflarına konulan seçmeli derslerin sayısı diğer ortaokullarda okutulan seçmeli derslerden daha azdır. Diğer ortaokullarda seçmeli ders sayısı 21 iken bu sayı imam hatip ortaokullarında 18 olarak belirlenmiştir (TTKB, 2012).

Zorunlu eğitimin 3. kademesinde (liselerde) okutulması öngörülen seçmeli derslerin sayısı ise 15'ten 18'e çıkarılmıştır. TTK'nın 20.07.2010 tarihli kararıyla liselerde okutulması öngörülen derslerin isim ve içerikleri aynen korunmuş buna karşın müfredata Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler dersleri eklenmiştir.

Seçmeli derslerde Reform öncesi ve sonrası yapılan değişiklikler incelenecek olursa, seçmeli dersler konusundaki yönelim ortaya konulabilecektir.

Tablo 1 Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı. **Liselerde okutulan seçmeli derslere ilişkin çizelge**

4+4+4 Eğitim Reformu Öncesi Liselerde Sunulan Seçmeli Dersler	4+4+4 Eğitim Reformu Sonrası Liselerde Sunulan Seçmeli Dersler
1. Bilgi Kuramı	1. Bilgi Kuramı
2. Demokrasi ve İnsan Hakları	2. Demokrasi ve İnsan Hakları
3. Sosyal Etkinlik	3. Sosyal Etkinlik
4. Proje Hazırlama	4. Proje Hazırlama
5. Bilgi ve İletişim Teknolojisi	5. Bilgi ve İletişim Teknolojisi
6. İşletme	6. İşletme
7. Ekonomi	7. Ekonomi
8. Girişimcilik	8. Girişimcilik
9. Astronomi ve Uzay Bilimleri	9. Astronomi ve Uzay Bilimleri
10. Uluslararası İlişkiler	10. Uluslararası İlişkiler
11. Yönetim Bilimi	11. Yönetim Bilimi
12. Diksiyon ve Hitabet	12. Diksiyon ve Hitabet
13. Sanat Tarihi	13. Sanat Tarihi
14. Alman Edebiyatı	14. Alman Edebiyatı
15. İngiliz Edebiyatı	15. İngiliz Edebiyatı
	16. <i>Kur'an-ı Kerim</i>
	17. <i>Hız. Muhammed'in Hayatı</i>
	18. <i>Temel Dinî Bilgiler</i>

Kaynak: Kaymakcan vd. (2013)

Tablo 1 incelendiğinde, lise seçmeli derslerindeki tek değişiklik üç dersin eklenmesinden ibarettir. Talim Terbiye Kurulu bu üç derse ilişkin öğretim programlarını ve öğretim materyallerini hazırlamıştır. Hazırlanan bu programlar, daha sonra alan uzmanları tarafından değerlendirilmiş ve çeşitli eleştiriler almıştır. (Örneğin, Kaymakcan vd. 2013) bu üç dersin öğretim programlarını ve materyallerini değerlendiren ve muhtemel bir program revizyonu için öneriler içeren kapsamlı bir rapor hazırlamışlardır. Raporda, bu derslerin içeriği, yaklaşımları, metotları, ölçme değerlendirme yaklaşımı analiz edilmiştir. Rapor, öğretim programları ve materyallerinde eksik olan bazı hususları tespit etmiş ve bu alanlara yönelik öneriler geliştirmiştir. Örneğin, Hz. Muhammed'in Hayatı dersinde kronolojik anlatım yerine tematik anlatım benimsenmiştir. Raporda, tematik anlatımın daha iyi pekişebilmesi ve neden sonuç ilişkilerinin daha iyi kurulabilmesi için kısa bir kronolojik anlatıma daha fazla önem verilmesi önerilmiştir. Ayrıca, Kur'an-ı Kerim dersinde ise Kur'an-ı Kerim'i okumaya giriş kısımlarına daha fazla önem verilmesinin uygun olacağı belirtilmiştir.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2010 tarihli ve 75 Sayılı Kararı sonrası haftalık ders çizelgesi hakkındaki açıklamaları ise şöyledir;

1. Okutulacak seçmeli dersler; ikinci dönemin başından itibaren yeni ders yılının ilk ayının sonuna kadar olan süre içinde, okulun ve çevrenin şartları, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları ile velilerin görüşleri de dikkate alınarak "Seçmeli Dersler" bölümünden öğretmenler kurulunca belirlenir.
2. Herhangi bir seçmeli dersin seçilebilmesi için o dersin bir önceki yılda seçilmiş olması şartı aranmaz.
3. Okullar, öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate alarak seçmeli ders çeşidini artırabilir. Bu durumda, hazırlanan program ilgili genel müdürlüğün görüşü ve Talim ve Terbiye Kurulunun kararı ile uygulamaya konulur.
4. İlgili mevzuatında belirtilmeyen seçmeli dersler ile rehberlik/sosyal etkinlikler ve serbest etkinlikler notla değerlendirilmez. Öğrencinin aldığı seçmeli dersler ve katıldığı etkinlikler belgelerde belirtilir.
5. Düşünme eğitimi ve halk kültürü dersleri 6, 7 ve 8. sınıfların herhangi birinde veya tamamında okutulabilir. Bu derslerin 7 veya 8. sınıfta seçilmesi durumunda öğretmenin uygun göreceği önceki sınıflara ait temel kazanımlar da verilir. Ancak seçmeli medya okuryazarlığı dersi 6, 7 ve 8. sınıfların herhangi birinde sadece bir kez okutulur.
6. Sanat etkinlikleri dersinde; sanat eğitiminin temel bilgileri verildikten sonra öğrencilerin tercih ve kabiliyetleri ile okulun fiziki durumu ve insan kaynakları dikkate alınarak drama, tiyatro, halk oyunları, enstrüman, resim, fotoğrafçılık, heykel vb. sanat alanlarından bir veya birkaçı üzerinde yoğunlaştırılmış etkinlikler yapılabilir (TTKB, 2012).

Ortaokul ve imam hatip liseleri ile ortaöğretim için ayrı yayınlanan Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programları (TTKB, 2012) dersin önem ve gerekçelerinin açıklandığı giriş bölümü, genel amaçlar, programın uygulanmasına ilişkin ilke ve açıklamalar ve ölçme ve değerlendirmeye ilişkin ilkeler açısından birebir aynıdır. Dersin öneminin ve gerekliliğinin açıklandığı girişte Müslümanın günlük hayatında İslam'ı yaşayabilmesi için Kur'an-ı Kerimi gerek lafız gerekse mana yönünden doğru öğrenmesinin gerekliliğine vurgu yapılarak ders temellendirilmektedir. Beş

madde şeklinde verilen dersin genel amaçlarını son madde özetler niteliktedir: “Öğrencilerin... Kur’an-ı Kerim’i severek ve isteyerek okuma, anlama ve ezberlemeleri amaçlanmaktadır.” Toplamda dokuz maddeden oluşan dersin uygulanmasına ilişkin ilke ve açıklamalar arasında dersin öğrencilere sevdirelerek ve öğrenciyi düşünmeye, anlamaya sevk ederek işlenmesinin ikişer madde ile tekrarlanarak (dersi sevdirelerek işleme 4 ve 8. maddeler; düşünmeye, anlamaya sevk etme 5 ve 7. maddeler) vurgulanması dikkat çekicidir. Hem genel amaçlarda hem de ilke ve açıklamalarda kendine yer bulun bu vurgu Kur’an-ı Kerim öğretiminde sevginin ve Müslümanın hayatında O’nu lafızlardan hayata aktarmanın önemi düşünüldüğünde dersin temel gerekçeleri açısından isabetli görülmektedir. Ders konuları Kur’an-ı Kerim ve içeriği hakkında bilgilerin verildiği Kur’an-ı Kerim ve Mesajı (tüm sınıflarda Kur’an-ı Kerimi Tanıyalım ünitesi olarak yer almakta) ve Kur’an okuma çalışmalarını içeren Kur’an-ı Kerimi Okuma ve Ezberleme öğrenme alanlarından (beşinci sınıfta Kur’an-ı Kerim Okumaya Giriş diğer sınıflarda Kur’an-ı Kerimi Güzel Okuma ünitesi olarak yer almaktadır) oluşmaktadır.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi Öğretim Programı (TTKB, 2012) ile Ortaöğretim Hz. Muhammed’in Hayatı Dersleri Öğretim Programı (TTKB, 2012) giriş, genel amaçlar, uygulamaya ilişkin ilke ve açıklamalar ve ölçme değerlendirme ilkeleri açısından aynıdır. Hz. Muhammed’in tüm insanlığın istifade edebileceği örnek bir yaşam modeli olduğu, bu modelden insanlığın istifadesinin onu tanımaya bağlı olduğu gerçeğinden hareketle dersin temellendirmesi yapılmıştır. Derste Hz. Peygamberin hayatının tematik bir yaklaşımla sunulduğu belirtilmiş ve konuların işlenmesinde ayet ve hadislerden azami ölçüde istifade edilmesi istenmiştir. Dersin içeriği her yıl için Hz. Peygamberin hayatını kronolojik bir şekilde ele alan birinci ünite (Hz. Muhammed’in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım) ve ardından O’nun hayatının ahlaki ve sosyal boyutlarını tematik bir yaklaşımla ele alan beş üniteden oluşturulmuştur.

Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programı (TTKB, 2012) ve Ortaöğretim Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programı (TTKB, 2012)’ında aynı giriş, genel amaçlar, uygulama ilke ve açıklamaları ve ölçme değerlendirme ilkelerine sahiptir. Girişte dersin temellendirilmesi “Dinin temel kaynaklarından yalın ve doğru biçimde öğrenilmesi, toplumun inanç ve ibadet birlikteliğinin

sağlanması açısından büyük önem taşır.” ifadeleriyle yapılmaktadır. Genel amaçlarda ise ders aracılığıyla öğrencilerin İslam’ın dört boyutunu bilmeleri/kavramalarının amaçlandığı anlaşılmaktadır: evrene ve hayata bakış, inanç esasları, ibadetler ve uygulamaları, temel ahlak kuralları ve toplumsal ilkeler. Temel Dini Bilgiler ders içeriği ortaokul ve liseler için ikişer yıllık olarak planlanmıştır. Öğrenci dersi ortaokul veya lisenin herhangi bir sınıfında iki defa alabilmektedir. Gerek ortaokul gerekse lisede yer alan dersin içeriği İslam dininin inanç, ibadet, ahlak, kültür ve medeniyet, evren ve hayata yüklediği anlam, sosyal konulara bakışına dair ünitelerle şekillendirilmiştir.

2.14. 6287 Sayılı Kanun (4+4+4) Sonrası Seçmeli Derslere İlişkin Değerlendirme

Eğitim-Bir-Sen’in (2013) izleme raporuna göre: Son değişiklikle getirilen seçmeli ders uygulaması olumlu karşılanmıştır. Özellikle en fazla seçmeli derslerden olan Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerinin konulması, veliler tarafından olumlu karşılandığı ve bu derslerin seçilmesinde veliler aktif rol oynamışlardır. Eğitimde demokratik taleplerin karşılanması adına seçmeli dersler önemli bir adım olmuştur. Buna ilaveten, matematik uygulamaları ve yabancı dil dersleri en çok seçilen ve talep edilen dersler olmuştur. Öte yandan, din eğitimi dışındaki seçmeli dersler, genellikle veli ve öğrencinin tercihinden ziyade, öğretmen ve altyapı eksiklikleri dolayısıyla okulun yönlendirmesi ile belirlenmiştir. Ayrıca okullar, derslik oluşturmak için tüm imkânlarını kullanmışlardır. Kimi okullar önceden derslik olarak kullanılmayan yerleri (koridor, kantin, depo, müdür ve müdür yardımcısı odası vb.) dersliğe çevirmiştir. Katılımcılar, seçmeli dersleri not ile değerlendirmenin uygun olmadığını ve seçmeli ders mantığına aykırı olduğunu belirtmişlerdir (Eğitim Bir Sen, 2013).

Yeni düzenlemelerin yaşama geçirilmesinde sorunları ve olumsuz etkileri olabildiğince aza indirmek, bundan sonraki dönemlerde uygulamaların nasıl geliştirilebileceğine ilişkin öneriler sunabilmek için, uygulamaların yakından izlenmesi ve kapsamlı ve farklı özellik ve konumlara göre ayrıştırılmış veri toplanması gerekiyor. MEB’in her yıl düzenli olarak topladığı veriler, bu anlamda bazı soruların yanıtlanması ve gelişmelerin izlenmesi için önemli bir kaynaktır. Bu yılki sürecin daha etkili izlenebilmesi ve olası sorunlar için çözümlerin hızlı bir biçimde üretilebilmesi bakımından, Bakanlık’ın yılın ilk döneminde hazır olan

verileri eğitim-öğretim yılının sonunu beklemeden kamuoyuyla paylaşması çok yararlı bir adım olacaktır (ERG, 2012).

Türk Eğitim-Sen (2012)'in; “4+4+4 hangi pedagojik gerekçelerle uygulanacağı, Türkiye'nin ve öğretmenlerinin engin bir 5 yıllık ilkökul tecrübesi var. Şimdi bu yasa teklifiyle bunlar paketlenip kenara atılıyor. İlkokul eğitimi niçin 5 yıldan 4 yıla düşürülüyor, ortaokul eğitimi niçin 3 yıldan 4 yıla çıkarılıyor?” şeklindeki değerlendirmesi ise yapılan değişikliğin sıkıntı doğurabilecek noktalarını göstermektedir.

Saltık (2012) ise, seçmeli dersler hakkında şunları kaydetmiştir: Öğrenim hayatına ilk olarak seçmeli ders ifadesiyle ilk karşılaştığında heyecanlandığını ve ilk defa zorunlu olmayan, birilerinin dayatmadığı bir dersi, kendi özgür iradesiyle seçebileceğinden bahsetmiştir. Ama sonucun hüsrana olduğunu ve okul idaresinin onlar adına seçmeli dersleri seçtiklerini ve bu durumun üniversitede dahi devam ettiğinden bahsetmiştir. Herkesin aynı alanda başarılı olamayacağından farklı derslerle öğrencilerin kendini ifade edeceğini vurgulamıştır. Bir öğrenci kendi ilgi alanına göre seçim yapabilmeli; herkesin bir Tarkan gibi şarkıcı olamayacağı ve bir dersi sevmeyen birine zorla o dersin benimsetilemeyeceği, bu durumun yanlış devam ettiğine değinmiştir (Saltık, 2012).

Kaymakcan ve arkadaşları (2013), seçmeli din eğitimi dersleri üzerine yapılan çalışmada üç dersin öğretim programı amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve değerlendirme boyutları açısından incelemiş ve gereken durumlarda DKAB dersi ile karşılaştırmalar yapmışlardır. Çalışma sonucunda:

a) Öğretim programları öğretmenlere yeterince yol gösterici olması için gerekli öğelerin bir kısmını içermemektedir. Bunların başında dersin hangi din eğitimi öğretimi yaklaşımlarını esas aldığı hususu gelmektedir. Din eğitimi-öğretimi alanında mezhebe dayalı-mezhepler üstü, dini öğrenme-din hakkında öğrenme, dinden öğrenme gibi yaklaşımlarla genel eğitim yaklaşımlarından hangilerinin ön plana çıkarılması gerektiği programda yer bulmamıştır.

b) Öğretim programlarında derslerin genel amaçları ve kazanımların büyük kısmı bilişsel öğrenme alanlarından bilgi ve kavrama basamaklarıdır. Duyuşsal ve psikomotor öğrenme alanlarına ait kazanımların sayısı yetersizdir. Bu

durum derslerin teorik temelli bir kültür dersi olan DKAB dersinden ne kadar farklı olduğu sorusunu akla getirmektedir. Oysa bu dersler seçmeli olmaları nedeniyle İslam dininin inanç, ibadet ve ahlakını sadece bilme değil benimseme ve yaşamaya yönelik olarak öğrenmeyi içermelidir.

c) Derslerin öğretim programları öğretmenlere öğrenme yaşantıları ve ölçme değerlendirme süreçlerinde yararlanabilecekleri özel öğretim yöntemleri önermemektedir. Programlarda bu doğrultuda bir bölüm bulunmamakta uygulamaya dair ilke ve açıklamalar bölümünde ise genel (görsellerden yararlanma, ayet ve hadisleri kullanma, sevgiye dayalı ders işleme gibi) birkaç etkinlik ve öneri ile yetinilmektedir.

d) Derslerin içeriğinin belirlenmesinde modüler program yapısına uygun olarak bilgi hiyerarşisi doğru kurulamamıştır. Özellikle Temel Dini Bilgiler dersinde ortaokul programında yer alan dokuz ünite lise programında da farklı isim; ancak aynı içerik, kazanım ve açıklamalarla tekrar etmektedir.

Türk Eğitim Sisteminde yeni bir olgu olan örgün genel eğitimde seçmeli din eğitimi dersleri fikirden uygulamaya 4-5 ay gibi kısa sayılabilecek bir süre içinde geçmiştir. Kısa bir süre içerisinde uygulamaya geçen bu seçmeli derslerin başarısı mevcut imkânlar içerisinde öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerini ne derece tatmin ettikleri ile yakından ilgilidir.

Türk Eğitim Sisteminin başlıca sorunlarından biri de zorunlu seçmeli ders uygulamasıdır. Çünkü bir ders ya seçmeli olmalı ya da zorunlu olmalıdır. Bu durumdan farklı olarak sistemin devam etmesi iki dersin de felsefesine uymamaktadır (Saltık, 2012). Eğitim Birsen'in (2013) izleme raporunda : *Adana'da bir ortaokul öğretmeni; "Seçmeli ders diye bir şey olmadı ki. Zorunlu seçmeli oldu. Yani seçmeli dersi çocuğa zorla seçtirdik. Bunun neresi seçmeli"?* Şeklinde seçmeli derslerin felsefesine uymayan bir seçimden bahsederek bu yapının daha yerleşmediğini belirtmiştir.

Seçmeli dersler genellikle zorunlu dersmiş gibi belirlenmektedir. Daha açık bir deyişle; sene başında idare öğrenciler adına düşünmekte ve hangi dersin alınmasının uygun olacağını belirlemektedir. Öğrenciler de idare tarafından kendileri adına belirlenen dersleri tercih etmektedirler. Öğretmen ya da idare öğrenci adına

karar vermektedir. İdarenin ya da öğretmenin inisiyatifine bırakılmış bir dersin “seçmeli ders” adı altında okutulması çok da makul değildir şeklinde görüş belirterek ders seçiminin yanlışlığını vurgulamışlardır (Eğitim-Bir-Sen, 2013).

2.15. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda Yapılan Bazı Değişiklikler

Zorunlu eğitimin ilkokulu ve ortaokul için 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda yapılan düzenlemeler, aynı şekilde 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda da madde 22 ve 24'te değiştirilmiştir, Madde 9'da "ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarında lise eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimlik dersler oluşturulur. Ortaokul ve liselerde, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberimizin hayatı, isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulur. Bu okullarda okutulacak diğer seçmeli dersler ile imam-hatip ortaokulları ve diğer ortaokullar için oluşturulacak program seçenekleri Bakanlıkça belirlenir." denmektedir. 4+4+4 düzenlemesi ile din eğitiminin seçmeli ders olarak okutulmak istenmesi demokratik bir haktır. Müslümanlar, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı'nı okullarda daha düzenli bir şekilde öğrenebilecektir. Bunlar yeterli gelmezse Bakanlık seçimlik başka dersler de programlara koyabilecektir. Aynı şekilde diğer din ve mezhepler için seçmeli derslerin programa konması Bakanlığın tasarrufundadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde din ve vicdan özgürlüğünün kapısı biraz olsun aralanmıştır (Uygun, 2013)

2.16. Seçmeli Din Dersleri

Türkiye'de Cumhuriyet dönemi boyunca eğitim sistemi içerisinde dinin yeri sürekli tartışılmıştır. Bu tartışmaların önemli bir boyutunu da okullardaki din eğitimi oluşturmaktadır. Bu konuda, Türkiye zengin bir deneyime sahiptir. Okullarda din dersine hiç yer vermemekten seçmeli ve zorunlu olmasına kadar farklı seçenekler denenmiştir (Kaymakcan, 2006).

Çocuğun aileden getirdiği kuvvetli ve genel çerçeveyi pekiştirmek okula düşecek vazifelerdendir. Zira Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin amaçları içerisinde, temelde inançlı ailelerden okula gelen çocukların ve gençlerin dini inançlarını pekiştirerek olgunlaştırmalarına yardımcı olmak yer almaktadır (Kanık, 2006).

Şu an resmiyette zorunlu ders olarak görülen din dersi açısından baktığımızda Avrupa Birliği ülkelerinden Fransa hariç diğer bütün ülkelerde seçmeli ve zorunlu olarak müstakil bir din dersinin var olduğu görülmektedir (Kaymakcan, 2006).

11.04.2012 tarihli ve 28261 sayılı Resmî gazete yayımlanarak yürürlüğe giren 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile 4+4+4 olarak adlandırılan 12 yıllık zorunlu eğitime geçilmiştir (Resmi Gazete, 2012/6287). Söz konusu maddenin din eğitimi ilgilendiren bölümü ise “Ortaokul ve liselerde, Kur’an-ı Kerim ve Hz. Muhammed’in hayatı ve temel dinî bilgiler derslerini isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulmasına imkân tanınmasıdır” şeklinde düzenlenmiştir.

Aşağıda Seçmeli Din Dersleri Programlarının, bir programın taşınması gereken öğeler doğrultusunda, bir başka ifadeyle bu öğelerin sahip olması gereken özelliklere ne ölçüde uyulduğu belirlenmeye çalışılarak program değerlendirmesi yapılacaktır. Böylece seçmeli din derslerinin güçlü ve zayıf yanları, programın etkinliği belirlenmiş olacaktır.

2.16.1. Kur’an-ı Kerim Dersi

Önceki bölümde yer verilen seçmeli derslerin amaç, kazanım ve içeriklerine ilişkin bilgiler Milli eğitim programlarına göre şöyledir;

Kur’an-ı Kerim Dersinin Amacı: Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersi, ortaokul ve imam hatip ortaokulu (5-8. sınıflar) ile lisede haftada iki saat olarak okutulmaktadır. Dersin öğretim programının temelinde iki önemli amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, öğrencilerin Kur’an-ı Kerim’i yüzünden okuma becerisi kazanmalarıdır. Bu kapsamda öğrencilerden, yüzünden okuma becerisi kazanmaları, tecvit kurallarını öğrenmeleri ve bazı dua ve sureleri ezberlemeleri beklenmektedir. Diğer temel amaç ise Kur’an-ı Kerim’in vermek istediği mesajın öğrenilmesidir. Bu kapsamda da öğrencilerden bazı dua ve surelerin anlamlarını ve ana temalarını öğrenmeleri istenmektedir.

Söz konusu iki temel amaç, Kur’an-ı Kerim Dersi Öğretim Programının genel amaçlarında şu şekilde sıralanmıştır:

1. Kur’an-ı Kerim’in hayatımızdaki yerini fark etmeleri,

2. Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okumaları,
3. Bazı sure ve ayetleri kurallarına uygun olarak ezberlemeleri,
4. Kur'an-ı Kerim'in içeriği hakkında bilgi sahibi olmaları,
5. Kur'an-ı Kerim'i severek ve isteyerek okuma, anlama ve ezberlemeleri amaçlanmaktadır.

Kur'an-ı Kerim Dersinin Kazanımları: 5-8. sınıflar Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programının "Kur'an-ı Kerim ve mesajı" öğrenme alanında 25 ve Kur'an-ı Kerim'i okuma ve ezberleme" öğrenme alanında 32 olmak üzere toplam 57 kazanımı bulunmaktadır. Bu kazanımlardan 43'ü bilişsel, 4'ü duyuşsal ve 10'u da psikomotor alana göre yazılmışlardır.

Ortaöğretim Kur'an-ı Kerim Dersi Programının giriş, genel amaçlar, Programın uygulanmasına dair ilke ve amaçlar başlığı altında yer alan bilgiler, ortaokul ve İHO Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programıyla aynıdır. Ortaöğretim Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programının Kur'an-ı "Kerim ve mesajı" öğrenme alanında 33 ve Kur'an-ı Kerim'i okuma ve ezberleme" öğrenme alanında 32 olmak üzere toplamda 65 kazanımı bulunmaktadır. Bu kazanımlardan 50'si bilişsel alana, 5'i duyuşsal alana ve 10'u da psikomotor alana göre düzenlenmiştir.

Ortaokul ve İHO Kur'an-ı Kerim dersi ile ortaöğretim Kur'an-ı Kerim dersindeki toplam kazanım sayısı ise 112 olup bu kazanımlardan 93'ü bilişsel, 9'u duyuşsal ve 10'u da psikomotor alana yöneliktir.

Kur'an-ı Kerim Dersi İçeriği: Ortaokul ve İHO ile Ortaöğretim Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programının iki temel öğrenme alanı bulunmaktadır. Bunlar; "Kur'an-ı Kerim ve mesajı" ve "Kur'an'ı okuma ve ezberleme"dir. Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim Öğretim Programları, bu iki öğrenme alanı ve bu öğrenme alanlarını oluşturan ünite ve alt konulara göre tasarlanmıştır. Ayrıca her öğrenme alanının her bir sınıf düzeyinde birer ünitesi bulunmaktadır. Öğrenme alanının ve ünite konularının iki ile sınırlı olması okuyucuyu yanıltmamalıdır. Zira söz konusu ünite alanları ile bunları oluşturan alt konular oldukça ayrıntı ve geniş bir bilgi içermektedir.

Kur'an-ı Kerim ve mesajı öğrenme alanında ilk önce öğrencilerin Kur'an'ı tanımaları üzerine yapılandırılmıştır. Bu öğrenme alanının ortaokul döneminde

Kur'an'ı okuma gerekçesi, Kur'an sevgisi, Kur'an'ı doğru ve güzel okumanın önemi, Kur'an'ın İslam dinindeki yeri, Kur'an'ın bir hayat kitabı oluşu ve Kur'an'da tevhit, risalet ve ahiret gibi temel konular ve ortaöğretim döneminde ise Kur'an-i Kerim'in özellikleri, Mekki ve Medeni surelerin temel özellikleri, Kur'an anlaşılmasına yönelik bilinmesi gereken ilkeler ve Kur'an'ı anlayarak okuma gibi alt konuları vardır.

Kur'an-ı Kerim ve mesajı öğrenme alanında ikinci önemli konu ise Kur'an'ın mesajını anlamaya yönelik konulardır. Bu kapsamda Kur'an'da yer alan bazı kıssalara, bazı surelerin tanıtımına ve bazı dua ayetlerinin öğrenimine ve bazı Kur'an kavramlarına anlamlarıyla yer verilmektedir.

Tablo 2 Ortaöğretim Kur'an-i Kerim Dersi Öğretim Programı

Öğrenme Alanları	Üniteler			
	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
Kur'an-ı Kerim ve Mesajı	1. UNITE: KUR'AN-I TANIYALIM	1. UNITE: KUR'AN-I TANIYALIM	1. UNITE: KUR'AN-I TANIYALIM	1. UNITE: KUR'AN-I KERİM'I TANIYALIM
	I. Kur'an-i Kerim'in özellikleri II. Kur'an'ın mesajını anlıyorum	I. Mekki ve Medeni Surelerin Temel Özellikleri II. Kur'an'ın mesajını anlıyorum	I. Kur'an-i Kerim'in Anlaşılması II. Kur'an'ın Mesajını Anlıyorum	I. Kur'an'ı Anlayarak Okuma II. Kur'an'ın mesajını anlıyorum
Kur'an-ı Kerim'i okuma ve ezberleme	2. UNITE: KUR'AN-I OKUMAYA GİRİŞ	2. UNITE: KUR'AN-I Güzel OKUMA	2. UNITE: KUR'AN-I Güzel OKUMA	2. UNITE: KUR'AN-I KERİM'I Güzel OKUMA
	I. Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğreniyoruz II. Okunacak sure ve ayetler III. Ezberlenecek dualar, sureler ve anlamları	I. Okunacak sure ve ayetler II. Tecvit bilgisi III. Ezberlenecek dualar, sureler ve anlamları	I. Okunacak sure ve ayetler II. Tecvit bilgisi III. Ezberlenecek dualar, sureler ve anlamları	I. Okunacak sure ve ayetler II. Tecvit bilgisi III. Ezberlenecek dualar, sureler ve anlamları

Kaynak: Ortaöğretim Kur'an-ı Kerim Dersi (9-12.sınıflar Öğretim Programı) (MEB, 2012a)

Ortaokul, İHO ve Ortaöğretim Kur'an-ı Kerim Programlarında yer alan ikinci öğrenme alanı olan "Kur'an-ı Kerim'i okuma ve ezberleme"de ilk olarak Kur'an'ın

öğretimi üzerinde durulmakta sonraki dönemlerde ise Kur'an okuma becerisi kazandırmak amacıyla surelerin okunmasına devam edilmektedir. Bu öğrenme alanında yer alan diğer alt konu ise tecvittir. 5. sınıfta yer almayan tecvit konuları sonraki yıllarda ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Bu öğrenme alanının açıklamalar kısmında tecvit kurallarının öğretiminde "uygulamanın" asıl olduğu vurgulanmaktadır. Programda tecvit kurallarının ne olduğundan çok bu kuralların öğrenci tarafından uygulanabilirliğine önem verilmesi psikomotor öğrenmeler açısından oldukça değerlidir. Bu öğrenme alanındaki son alt konu ise ezberlenecek dua, sure ve anlamlarıdır (MEB, 2012a).

2.16.2 Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi

Hz. Muhammed'in hayatı dersi ortaokul, İHO ve liselerde okutulan seçmeli din derslerinden bir diğeridir. Hz. Muhammed'in, Türk-İslam toplumunda çok önemli ve özel bir konumu vardır. Hz. Muhammed'in söz ve davranışlarının Türk-İslam toplumunun âdet ve geleneklerinde şekil almış birçok görünümü vardır. Hz. Muhammed'in söz ve davranışlarının ve de insanlığa yol gösterici öğretisinin daha iyi bir şekilde anlaşılması için böyle bir dersin öğretim programlarında yer alması öğrenci, öğretmen ve veliler tarafından son derece olumlu bir adım olarak görülmektedir.

Öğretim Programında "Âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed'in insanlığa yol göstericiliğinin iyi kavranması için onun doğru bir şekilde tanınması, insanlara tanıtılması daha sonra da bütün bir hayat için örnek alınması ile mümkün olacağına altını çizmektedir. Hz. Muhammed'in, Kur'an'ın esaslarını bizzat yaparak ve yaşayarak açıklayıp öğrettiğini belirten program onu; yaşı, cinsiyeti ve sosyal statüsü ne olursa olsun herkes için hayatın tamamını kuşatan ideal bir örnek olarak göstermektedir. Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programı, onun hayatının tematik olarak anlatımını öne çıkarmaktır. Bu yönüyle Program Hz. Muhammed'in hayatını konu edinen birçok çalışmadan farklı bir özelliğe sahiptir. Mevcut çalışmaların önemli bir kısmı, Hz. Peygamber'in hayatını doğumundan vefatına kadar kronolojik sıraya ve bazı önemli hadiselerle göre ele almaktadır. Bu ise Hz. Peygamber'in çeşitli yönlerinin programlarda ihmal edilmesine neden olmaktadır. Söz konusu Program ise hem Hz. Peygamber'in hayatını hem onun söz ve davranışlarını hem de hayatta şekil almış görünümünü

tematik olarak ele almakta; ancak bazı hadiselerin anlatımında da gerekli olan tarihî süreç hakkında bilgi vermektedir. Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programının genel amaçları dört maddede toplanmıştır.

Hz. Muhammed'in Hayatı Dersinin Amacı: Buna göre bu Programla öğrencilerin;

1. Hz. Muhammed'in hayatını ana temalarıyla tanımaları,
2. İslam dininin doğru anlaşılmasında Hz. Muhammed'e olan ihtiyacı fark etmeleri,
3. Hz. Muhammed'in İslam'ı yaşamada örnek olduğunu kavramaları,
4. Hz. Muhammed'in hayatını bütüncül bir yaklaşımla öğrenmeleri amaçlanmaktadır.

Hz. Muhammed'in Hayatı Dersinin Kazanımları: Ortaokul ve İHO Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programındaki her bir sınıftaki altı ünitenin kazanımları incelendiğinde 5. sınıfta 35, 6. sınıfta 33, 7. sınıfta 31 ve 8. sınıfta 27 kazanım olduğu görülmektedir. Ortaöğretim Hz. Muhammed'in hayatı dersinin 9. Sınıfta 27, 10. sınıfta 31, 11. sınıfta 31 ve 12. sınıfta 33 kazanımı bulunmaktadır. Kazanım türlerini öğrenme alanları açısından ele alacak olursak yukarıdaki öğrenme alanlarına ait kazanımların 20'i bilişsel alana, 45'i duyuşsal alana ve 1'i de psikomotor alana yöneliktir.

Programda bilişsel alanı içeren hedef davranışlarının daha fazla olmasının sebeplerinden biri de kazanımların başında "Hz. Muhammed'in..." ifadesinin sabit bir şekilde yer almasıdır. Örneğin; her ünite kazanımının "Hz. Muhammed'in doğduğu çevreyi tanı, dostluk kurmada ortaya koyduğu ilkeleri açıklar ve engellilere karşı ayrımcılık yapmadığını kavrar" şeklinde "Hz. Muhammed'in..." ifadesinin bütün kazanımları niteleyecek biçimde yazılması ve böylece kazanımların merkezine Hz. Muhammed'in (kavranması, fark edilmesinin vb.) konması, kazanımların davranış açısından bilişsel alanla sınırlanmasına yol açmıştır. Bu durumu ortadan kaldırmak, duyuşsal ve psikomotor davranışları içeren hedef davranışlar oluşturmak amacıyla bu şekildeki kazanım yazımının terk edilmesi veya aza indirilmesi gerekir. Doğrudan öğrencilerde duyuşsal ve psikomotor davranış değişikliğini hedefleyen yeni kazanımların programa dâhil edilmesi uygun olacaktır (Bahçekapılı,2013).

H. Muhammed'in Hayatı Dersinin İeriği: H. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programları, program tasarısı açısından bugüne kadar hazırlanmış olan din dersi programlarından ayrışmaktadır. H. Muhammed'in hayatının anlatıldığı DKAB Programları incelendiğinde, programların içeriklerinin kronolojik bir bakış açısıyla ve tarihteki önemli olgu ve olaylara göre düzenlendiği görülür. Oysaki H. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programında yapısal açıdan köklü bir değişime gidilerek tematik yaklaşım esasına göre program tasarımı oluşturulmuştur. Programda H. Peygamber'in hayatının tarihî serüveni, insani ve peygamberlik yönü, günlük hayattaki yaşam tarzı, sosyal hayattaki ilişkileri, ailesi ile yakın ve uzak akrabalarıyla olan bağı ve toplumdaki farklı kesimlerle olan iletişimi tematik olarak sunulmuştur.

Bu bağlamda ortaokul ve İHO ile ortaöğretim H. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programı genel amaçlara ulaşabilmek için altı öğrenme alanı üzerine yapılandırılmıştır. Programın öğrenme alanları; "H. Muhammed'in hayat hikâyesi, günlük hayatta H. Muhammed, en güzel örnek, sosyal hayatta H. Muhammed, H. Muhammed ve aile ve H. Muhammed ve toplumsal iletişim"dir. Bu öğrenme alanlarının 5. sınıftan 8. sınıfa kadar birer ünite konusu bulunmaktadır. Dolayısıyla her öğrenme alanının Programda toplam 4 ünitesi vardır.

Tablo 3 Ortaöğretim Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programı

Öğrenme Alanı	Üniteler			
	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
Hız. Muhammed'in Hayat Hikâyesi	Hız. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım	Hız. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım	Hız. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım	Hız. Muhammed'in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım
Günlük Hayatta Hız. Muhammed	Estetik	Sağlık	Ekonomik Hayat	Bilgi ve Değişim
En Güzel Örnek	Haya ve İffet	Denge	Dünya ve Ahiret Algısı	Sevgi ve Merhamet
Sosyal Hayatta Hız. Muhammed	Eşitlik	Özgürlük	Toplumsal Barış	Toplumsal Paylaşım
Hız. Muhammed ve Aile	Ailesizlere Aile	Kadın ve Erkeğe Bakış	Ailede Eşlerin Görevleri	Evlilik
Hız. Muhammed ve Toplumsal İletişim	İstişare	Yönetim Anlayışı	Birlikte Yaşama Kültürü	Uluslararası İlişkiler

Kaynak: Ortaöğretim Hız. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programı, (MEB, 2012b).

Hız. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programında göze çarpan özelliklerden biri programın ünite açıklamalarında ünitelerde yer alan çeşitli konu ve kazanımların "İlköğretim 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf DKAB Öğretim Programında yer alan "Hız. Muhammed" öğrenme alanı ile ilişkilendirilmesidir. Her iki Program arasında ilişkilendirmelerde teknik açıdan hatalar bulunsa da her iki Program arasında karşılıklı ilişkilerin kurulması program tasarımı açısından olumlu bir gelişmedir.

Hız. Muhammed'in hayatı öğrenme alanlarında yer alan temaların/ünitelerin bazısının içeriği ile ne kastedildiğinin tam olarak belli olmadığı, öğrenme alanlarındaki temalar ve içeriklerinin kapsam ve sınırlıkları ilk bakışta tespit edilemediği, bundan dolayı da farklı sınıf düzeylerinde yer alan temaların/ünitelerin birbirinin tekrarı şeklinde yazıldığı intibasının olduğu söylenmektedir (Kaymakcan vd., 2013). Her ne kadar temaların ifade ediliş biçimi bu şekilde düşünmeye neden olsa da bu temaların kazanım ve içerik boyutu birbirinden farklıdır. Zira içeriklere ilişkin açıklamalar ve içeriklerin ilişkili oldukları kazanımlar incelendiğinde benzer gibi görülen temaların/ünitelerin kapsam ve sınırlılıklarının aslında farklı olduğu,

farklı sınıflarda yer alan bu temalarla birbirlerinden farklı davranışların kazandırılmasının hedeflendiği görülmektedir (Bahçekapılı,2013).

2.16.3. Temel Dinî Bilgiler Dersi

Öğretim Programı, Temel dinî bilgiler dersini, İslam dininin temel kaynakları olan Kur'an ve sünnetten İslam dininin esaslarının doğru öğrenilmesi için gerekli bilgileri içeren bir ders olarak tanımlamaktadır. Öğrencilerin din hakkında genel bilgiler edinmeleri yanında uygulama ile ilgili eksikliklerini tamamlamalarını hedefleyen temel dinî bilgiler dersi, bu yönüyle din öğretimi yanında din eğitimi esas alan bir ders olarak görülebilir. Programda bu dersin, Kur'an ve sünnetten iman ilkeleri, ibadet esasları ve genel ahlak kuralları, yaratılış, sorumluluklar, hak ve özgürlükler gibi konular hakkında ortaya koyduğu bilgilerle bireylerin kendilerine ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olacağı belirtilmektedir. Söz konusu konular bireyin kendisine ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olmakla birlikte Allah'a karşı sorumluluklarımızı bilme, öğrenme ve doğru bir şekilde yerine getirme açısından da yardımcı olacağının Programda altının çizilmesi gerektiği söylenebilir (Bahçekapılı,2013).

Temel Dinî Bilgiler Dersi Amaçları: Ortaokul, İHO ve ortaöğretim kurumlarındaki Temel dinî Bilgiler ile öğrencilerin;

1. Temel özellikleri ile İslam'ın evrene ve hayata bakışı hakkında bilgi sahibi olmaları,
2. İslam'ın temel iman esaslarını kavramaları,
3. İslam'ın temel ibadetleri ve bunların uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmaları,
4. Temel ahlak konuları ve toplumsal sorumlulukları bilmeleri,
5. Toplumu oluşturan ve devamını sağlayan temel ilkeleri öğrenmeleri amaçlanmaktadır.

Temel Dinî Bilgiler Dersi Kazanımları: Ortaokul Temel Dinî Bilgiler Dersi (İslam I-II) Öğretim Programları öğrenme alanlarına göre kurgulanmamıştır. Program ünite konularına göre yapılandırılmıştır. Ortaokul temel dinî bilgiler (İslam I)'in 42; ortaokul temel dinî bilgiler (İslam II)'in ise 43 kazanımı vardır. Toplamdaki

kazanım sayısı ise 85'tir. Ortaokul temel dinî bilgiler dersi (İslam I)'nin kazanımları türleri açısından incelendiğinde 42 kazanımdan 28'inin bilişsel alana, 14'ünün ise duyuşsal alana hitap ettiği görülmektedir. Psikomotor alana yönelik ise kazanım bulunmamaktadır. Ortaokul temel dinî bilgiler dersi (İslam II)'nin ise toplam 43 kazanımdan 33'ü bilişsel alana, 10'u ise duyuşsal alana yöneliktir. Bu ders (İslam II)'de de psikomotor alana yönelik kazanım bulunmamaktadır. Ortaöğretim temel dinî bilgiler (İslam, I-II)'in Öğretim Programı da ünitelerden oluşmaktadır. Temel dinî bilgiler I'in 52; II'nin ise 34 kazanımı bulunmaktadır. Ortaöğretim temel dinî bilgiler dersi (İslam I)'nin kazanımları türleri açısından incelendiğinde 52 kazanımdan 39'unun bilişsel alana, 13'ünün ise duyuşsal alana girdiği görülmektedir. Ortaöğretim temel dinî bilgiler dersi (İslam II)'nin de 34 kazanımından 25'inin bilişsel alana ve 9'unun duyuşsal alana yönelik yazıldıkları görülmektedir.

Temel Dinî Bilgiler Dersi İçeriği: Ortaokul Temel Dinî Bilgiler (İslam, I-II) Öğretim Programında öğrenme alanları bulunmamaktadır. Dersin Öğretim Programı doğrudan ünitelerden oluşturulmuştur. Ortaokul ve ortaöğretim temel dinî bilgiler (İslam I ve II)'in her birinde 6 ünite bulunmaktadır. Hz. Muhammed'in hayatı öğretim programının içeriğinde olduğu gibi ortaokul ve ortaöğretim temel dinî bilgiler (İslam I-II)'deki inanç, ibadet ve ahlaka yönelik bir kısım konuların İlk ve Ortaöğretim DKAB Programlarıyla örtüştüğü görülmektedir.

Ünitenin içerikleri DKAB Programı ile örtüştüğü gibi farklı sınıf düzeylerinde de aynı şekilde tekrar etmektedir. Ortaokul Temel dinî Bilgiler (İslam I-II) Öğretim Programındaki ünitelerin hem kendi aralarında hem de Ortaöğretim Temel Dinî Bilgiler (İslam I-II) Öğretim Programındaki ünitelerin içerik, kazanım ve açıklamalar kısmıyla tekrar ettiği görülmektedir.

Tablo 4 Ortaokul Temel Dinî Bilgiler Dersi (İslam I-II) Öğretim Programı

Temel Dinî Bilgiler Dersi (İslam I)			Temel Dinî Bilgiler Dersi (İslam II)		
Üniteler	Kazanım Sayıları	Ders Saati	Üniteler	Kazanım Sayıları	Ders Saati
1. İslam'a Giriş	9	14	1. İmam Esasları	16	20
2. İslam'a Göre Yaratılış	7	10	2. İslam'da İbadetler	10	18
3. İmanın Şartları	6	12	3. Günlük Hayatta İslami Kurallar	4	10
4. İslam'ın Beş Temeli	5	12	4. Toplumun Temeli: Aile	5	8
5. İslam'a Göre İyilik	8	12	5. İslam'a Göre Toplum	4	8
6. İslam'a Göre Sorumluluklarımız	7	12	6. İnsanın Ruhsal Yönü	4	8
TOPLAM	42	72	TOPLAM	43	72

Kaynak: Ortaokul Temel Dinî Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2012c).

Tablo 5 Ortaöğretim TDB (İslam I-II) Öğretim

Temel Dinî Bilgiler Dersi (İslam I)			Temel Dinî Bilgiler Dersi (İslam II)		
Üniteler	Kazanım Sayıları	Ders Saati	Üniteler	Kazanım Sayıları	Ders Saati
1. İslam Tasavvuru	9	10	1. Temel Dokunulmazlıklar	8	14
2. İslam'ın Temel Kaynakları	6	8	2. Aile Hayatı	5	12
3. İslam İnanç Sistemi	16	20	3. İslam'a Göre Yaşam Olayları	7	12
4. İbadet Hayatı	10	14	4. Toplumsal Değerler	4	10
5. Temel Sorumluluk Alanları	7	12	5. İslam, Hayat ve Bilim	6	12
6. İslam'da Helaller ve Haramlar	4	8	6. İslam ve Manevi Hayat	4	12
TOPLAM	52	72	TOPLAM	34	72

Kaynak: Ortaöğretim Temel Dinî Bilgiler (İslam I-II) Öğretim Programı (MEB, 2012c).

Seçmeli Din Derslerinin Öğrenme-Öğretme Süreçleri: Seçmeli Din Derslerinin Öğretim Programlarında özellikle öğrenme-öğretme süreci şeklinde bir başlık bulunmamaktadır. Ancak seçmeli din dersi öğretim programlarının her birinde aynı olan "Programın Uygulanmasına İlişkin İlke ve Açıklamalar" ile Program içerisinde yer alan "Açıklamalar" kısmında bulunan bazı hususlar, öğrenme-öğretme sürecine dair bilgiler verilmektedir.

Programın Uygulanmasına İlişkin İlke ve Açıklamalar kısmında her bir ünite için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırasının programda belirlendiği; ancak zümre öğretmenleri tarafından öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına uygun bir planlamanın yapılabileceği vurgulanmaktadır. Programda öğrenci seviyesine ve çevre şartlarına göre öğretmenlerin planlama yapabileceklerinin belirtilmesi, programın olumlu yönlerinden biridir. Bu hem öğrencilerin hazırbulunuşluklarının

hem de fiziki ortamın niteliğinin program tarafından dikkate alındığını göstermektedir. Söz konusu ilkeler programa bir esneklik kattığı kadar öğrenci ve fiziki ortamın niteliğine göre uygun öğrenme-öğretme sürecinin kullanılmasına da kılavuzluk etmektedir. Öğrenme-öğretme süreci bağlamında ilke ve açıklamalarda yer alan önemli bir diğer husus da öğrenme-öğretme etkinliklerindeki kazanımları edinmeye uygun görsel, işitsel ve basılı materyallerden yararlanılabileceğine dikkat çekilmesidir. Buna uygun olarak Program içerisinde yer alan ünite açıklamalarında da ünitenin kazanım ve içeriğine uygun olarak çeşitli materyallerin kullanılmasının önerildiği görülmektedir (MEB, 2012c).

Programda öğrenme-öğretme süreci açısından önemli olan bir başka husus da öğrenme-öğretme etkinliklerinin, öğrenci merkezli öğrenme ve öğretme yöntem, teknik ve stratejilerinin kullanılabilmesini ifade etmesidir. Her ne kadar ilke ve açıklamalar kısmında bu ifadeler yer alsın da Programın hiçbir yerinde öğretmenlere kılavuzluk yapmak amacıyla ünitelere uygun gelebilecek yöntem, teknik ve stratejiler hakkında bilgi verilmemektedir (Bahçekapılı,2013).

Seçmeli Din Derslerinde Ölçme-Değerlendirme: Seçmeli Din Derslerinin Öğretim Programlarında ölçme ve değerlendirme bölümü bulunmaktadır. Ölçme ve değerlendirme bölümü tüm programlarda aynı içeriğe sahiptir. Bu bölümde öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme süreci hazırlarken temel bazı ilkelerden hareket etmeleri istenmektedir. Bu temel ilkeler, amaç ve kazanımlarla uyumlu olma, öğrenme-öğretme süreciyle bütünlük (süreci değerlendirme), ölçme araçları arasında çeşitlilik, kendini değerlendirme, bireysel farklılıklardır.

Ortaöğretim seçmeli din derslerinde ölçme ve değerlendirmeye yönelik açıklamalar olmakla birlikte seçmeli din derslerini alan ortaokul öğrencileri için ölçme ve değerlendirme yapılmamıştır. Zira 222 Sayılı İlköğretim Yönetmeliğinde "Seçmeli dersler ile rehberlik/sosyal etkinlikler puanla değerlendirilmez. Ancak öğrencilerin hangi seçmeli dersi aldıkları karne ve diğer kayıtlarla belirtilir" şeklinde yer alan ifade ortaokulda alınan seçmeli din derslerine yönelik olarak dönem içinde sınav yapılmasını engellemektedir (Bahçekapılı,2013).

2.17. Seçmeli Din Dersi Programlarının Değerlendirilmesi

Seçmeli din derslerindeki kazanımların türleri açısından eşit oranda dağılım göstermediği gözükmemektedir. Aslında uzun yıllardır din derslerinde göz ardı edilen husus, kazanımların söz konusu üç aşamaya uygun olarak bir başka ifadeyle üç alana da kapsayacak şekilde düzenlenememiş olmasıdır. İsteğe bağlı ve doktriner yaklaşıma göre düzenlenen öğretim programlarında bilişsel alan kadar duyuşsal ve psikomotor alana yönelik kazanımların bulunması beklenmesine rağmen programlarda bu esasa çok dikkat edilmediğini söylememiz gerekir. Seçmeli Din Dersi Programlarında duyuşsal ve psikomotor alana hitap eden davranışlardan ziyade bilişsel alana hitap eden davranışların kullanılmasında, din eğitiminde geçmişten günümüze kadar gelen ideolojik bakış açısının önemli bir rolü vardır. Bugüne kadar hazırlanan din dersi programlarında din eğitiminden ziyade din öğretimi hedeflenmesi, eğitim alanında yıllardır süregelen ideolojik bakış açısı ve buna bağlı olarak gerçekleştirilen yapısal ve hukuki düzenlemeler, Din Dersi Programını hazırlayan kişi, kurum ve kuruluşların doktrin merkezli program hazırlamalarına ve program kazanımlarını da daha çok duyuşsal ve psikomotor öğrenme alanına girecek şekilde yazmalarına engel olmuştur ve süreçte olmaya devam ettiği de anlaşılmaktadır. Seçmeli din dersleri, 11.04.2012 tarihinde yasalaşan 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Yasası doğrultusunda öğretim programlarına dâhil edilme ve 14.08.2012’de bu derslere ait çizelgelerin hazırlanmasının ardından aynı yıl 2012-2013 eğitim-öğretim yılında okutulmaya başlamıştır. Bu kadar kısa bir süre içerisinde hazırlanan öğretim programları için doğru bir ihtiyaç saptamasının yapılması elbette mümkün olmamıştır. Bu nedenle seçmeli din derslerinin kazanımları, toplum ve bireylerin ihtiyaçlarından çok, merkezî yönetim ve bu yönetimin oluşturduğu program geliştirme komisyonlarınca hazırlanmıştır.

Seçmeli din derslerindeki kazanımların daha çok bilişsel alana girmesi, bu derslerin programlarıyla “Din öğretimi hedeflenmektedir” şeklinde bir algının oluşmasına neden olmuştur. Bir başka ifadeyle dinî bilginin öğrenilmesinin hedeflendiği ancak bu dinî bilgiye dayalı olarak öğrencilerde bir duyuş ve uygulamaya dönük davranış değişikliğinin hedeflenmediği gibi bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu durumu minimize edebilmek için programda yer alan kazanımları, üç kazanım türünü kapsayacak şekilde yeniden yapılandırmak yararlı olacaktır. Seçmeli

din derslerinin genel amaç ve kazanımları birey ve toplumun beklenti ve ihtiyaçları bağlamında incelendiğinde ise bu programlarda ergenlik dönemi gençlerin sorunlarına ve hayatlarını kolaylaştırmalarına yarayacak kazanımlara yer verilmediği gözükmektedir. Ergenlik dönemindeki gençler hızlı bir gelişim göstermektedirler. Bedendeki hızlı gelişimlere paralel olarak kişilerin ruhi planda da büyük değişikliklerle karşı karşıya oldukları, bu sebeple bu hızlı gelişme ve değişmeye intibak etmede güçlük çektikleri bilinmektedir. Ergenlik dönemindeki gencin, biyolojik ve psikolojik olarak yaşadığı değişimler, onun sosyal çevrede zaman zaman birtakım sorunlarla yüz yüze gelmesine neden olmaktadır. Ergenlik dönemindeki gencin yaşadığı bu sorunlar, onu bazen yalnızlaştırmakta, içine kapanmasına yol açmaktadır (Şentürk, 2010: 93). İşte bundan dolayı ergenin gelişen zihinsel ve duygusal dünyasına uygun bir şekilde dinî ilgi ve ihtiyaçlarının tatmin edilmesi, ergenlerin soru ve sorunlarına karşılık gelecek, zihinlerini meşgul eden problemlere çözüm olacak karşılıklı sevgi ve güvene dayanan bir din eğitiminin yapılması gerekmektedir. Buna göre seçmeli din derslerinin kazanımlarının gençlerin biyolojik, psikolojik, sosyal ve ruhi değişim ve gelişmelerine yönelik özel kazanımlar olmadığını görülmektedir.

Bununla birlikte Hz. Muhammed'in hayatı dersinin kazanımlarında ve içerik temalarında doğrudan belirtilmese de, öğrencilerin söz konusu gelişimlerine katkı sağlayacak dolaylı olarak da ifade edilse- kazanım ve temaların olduğunu söylenebilir Bu noktada yapılması gereken, kazanımların doğrudan öğrencilerde davranış değişikliği gerçekleştirmeyi hedefleyecek şekilde hazırlanması ve yazılmasıdır. Hz. Muhammed'in hayatı dersinin ergenlerin sorunlarına özellikle de kimlik ve benlik gelişimine yönelik bir tasarımı olmasına rağmen, temel dinî bilgiler dersinin bu özellikleri kapsayacak şekilde tasarlanmadığı görülmektedir. Ortaokul ve Ortaöğretim (İslam I-II) Öğretim Programının birbirinin tekrarı şeklinde tasarlanması, pedagojik açıdan öğretmenleri ve öğrencileri rahatsız ettiği ve derslerde öğrencilerin sıkılmalarına neden olmaktadır. Her iki programın kazanım ve içeriklerinin hiçbir değişiklik yapılmaksızın ortaokul ve ortaöğretimde aynı şekilde hazırlanması program geliştirmenin önemli temellerinden biri olan "psikolojik temelin" göz ardı edildiğini göstermektedir(Bahçekapılı,2013). Zira ergenlik dönemi yaklaşık 12 yaşından 20 yaşına kadar süren uzun bir dönemdir. Ortaokul döneminde ergenliğe giriş yapan çocukların biyolojik, psikolojik, sosyal ve ruhi gelişimleri ile ergenliğin

ortasında ya da sonuna gelen gençlerin söz konusu gelişimlerinin aynı olması mümkün değildir. Bundan dolayı temel dinî bilgiler Öğretim Programının kazanımlarının eğitim ve öğrenme psikolojisinin ortaya koyduğu veriler ışığında düzenlemeler yapılabilir.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu kısmında, Seçmeli derslere ilişkin gerek kuramsal gerekse uygulamaya dönük araştırmaların özetlerine yer verilmiştir. Daha önce yapılan araştırmaların ne tür bulgulara ulaştığı bu çalışma de için önemlidir. Bu doğrultuda yapılan taramada seçmeli derslerle ilgili ne tür bulgulara ulaştığına bakılmıştır

M.E.B, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED) (2008) tarafından Seçmeli Derslerin Seçim Kriterlerinin Değerlendirilmesinin Araştırılması konulu çalışmasında seçmeli ders uygulamasına yönelik bir çalışma olmuştur. Çalışmanın amacı ilköğretim okullarında görev yapmakta olan okul müdürleri ve öğretmenlerin görüşlerine göre seçmeli ders uygulamasını değerlendirmektir. Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Veriler, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı tarafından geliştirilen anketlerle elde edilmiştir. Araştırmanın evrenini 33.226 ilköğretim kurumunda çalışan 9.845 okul müdürü, 445.452 öğretmen; araştırmanın örneklemini ise 21 ilde görev yapan 309 okul müdürü ve 1.162 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, ilköğretim okullarında seçmeli derslerin belirlenmesinde etkili olan faktörler içerisinde okulun imkânlarının önem kazandığı, ilköğretim okullarında en fazla okutulan seçmeli dersin Bilişim Teknolojileri dersi olduğu, sınıf öğretmenlerinin seçmeli derslerle ilgili olarak, branş öğretmenlerine göre daha çok sorunlar yaşadıkları ve buna bağlı olarak hizmet içi eğitim kurslarına daha çok rağbet ettikleri, seçmeli dersler hakkında öğrencilerin ve velilerin ise az bilgilendirildikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Yapılan araştırmada ilköğretim okullarında seçmeli derslerin belirlenmesinde etkili olan faktörler içerisinde okulun imkânlarının önem kazandığı, ilköğretim okullarında en fazla okutulan seçmeli dersin Bilişim Teknolojileri dersi olduğu, sınıf öğretmenlerinin seçmeli derslerle ilgili olarak, branş öğretmenlerine göre daha çok sorunlar yaşadıkları ve buna bağlı olarak hizmet içi eğitim kurslarına daha çok rağbet ettikleri, seçmeli dersler hakkında öğrencilerin ve velilerin ise az bilgilendirildikleri sonuçlarına ulaşımlardır.

Taş'ın (2004) "İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflar Seçmeli Ders Programlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" adlı araştırmada; okutulan seçmeli derslerin okul idaresi ve öğretmenler kurulu tarafından belirlendiği görülmüştür. Çalışma, bu okullardaki seçmeli derslere giren öğretmenler ile 8. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Öğretmen ve öğrenciler, yeterli olanaklar sağlanır ise bu derslerin öğrenciler tarafından seçilmesi gerektiğini düşünmektedir. Genel olarak seçmeli derslerin öğrenciler için gerekli ve yararlı olduğu ifade edilmiştir. Buna karşılık hem öğretmen hem de öğrencilerin seçmeli derslerin daha da verimli yürütülmesini istedikleri belirlenmiştir. Ders anlatımında genellikle düz anlatım ve soru cevap yöntemleri kullanılır olmaktadır. Değerlendirme yöntemi olarak da en çok yazılı yoklamalar ve yazılı anlatımın kullanıldığı görülmüştür. Araştırmaya katılan gruplara göre seçmeli dersler genel olarak verimli yürütülememektedir. Öğretmenlere göre seçmeli derslerin verimli yürütülmemesinin en önemli nedenleri seçmeli ders anlayış ve felsefesinin anlaşılabilmesi, öğrencilerin istemedikleri dersleri alması ve öğrencilerin seçmeli dersleri ciddiye almamalarıdır. Öğrencilere göre en önemli nedenler ise öğrencilerin seçmeli dersleri ciddiye almaması, istemedikleri seçmeli dersleri almaları ve dersi o alanda yetersiz öğretmenlerin vermesidir. Okutulacak seçmeli dersler belirlenirken öğretmenlere göre en çok okulun koşulları ve olanakları öğrencilere göre ise kendi ilgi ve istekleri dikkate alınmaktadır. Öğrenciler seçmeli derslerin bazılarını zorunluluktan bazılarını isteyerek ve severek almaktadır. Öğretmenler seçmeli derslerin öğrencilere ilgi alanları kazandırması, araştırmaya geliştirmeye teşvik etmesi ve günlük hayatta işe yarayabilecek pratik bilgi ve beceriler kazandırması gerektiğini düşünmektedir. Öğretmenler seçmeli dersler programı amaçlarının daha çok bilgi kazandırmaya yönelik olduğu; uygulamaya ve beceri kazandırmaya ilişkin amaçların yetersiz olduğu görüşündedir. Öğretmenlere göre seçmeli derslerle ilgili çeşitli etkinlikler ilköğretim okullarında bazen düzenlenmektedir. Öğrenciler ise genel olarak bu tür etkinliklerin düzenlenmediğini düşünmektedir. Öğretmenlerin çoğunluğu okuttuğu dersle ilgili yeterli bilgiye sahip olduğunu ve bir anlamda bir sorun yaşamadığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin okuttukları seçmeli ders programına ilişkin verdikleri yanıtlar program ile çelişmektedir. Buradan öğretmenlerin okuttukları seçmeli derslerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Seçmeli dersler

programında yenileşme ve gelişme çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu da belirlenmiştir. Öğretmenler seçmeli dersler içeriğinde gereksiz ayrıntılar bulunduğunu ve içeriğin güncelleştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Öğretmen ve öğrenciler seçmeli ders çeşitlerini genel olarak yeterli ya da biraz yeterli bulmuşlardır. Öğrencilerin bir öğretim yılı içerisinde alabildikleri seçmeli ders sayısı yeterli bulunmuştur. Öğretmen ve öğrenciler çoğunlukla seçmeli derslerde kullanılabilecek yazılı kaynakların yetersiz olduğunu düşünmektedir.

Demir ve Ok (1996) tarafından gerçekleştirilen Orta Doğu Teknik Üniversitesindeki Öğretim Üye ve Öğrencilerinin Seçmeli Dersler Hakkındaki Görüşleri konulu araştırmada öğretim üyeleri ve öğrencilerden elde edilen görüşler şu şekildedir: Seçmeli dersler üç ve daha yukarı sınıflarda verilmeli, seçmeli dersler tek tip olmalı, (zorunlu seçmeli, teknik olmayan vb. ayrımlar kaldırılmalı), dersler daha çok uygulamaya yönelik olmalı, seçmeli dersler not yükseltme ve kredi tamamlama aracı olmaktan çıkarılmalıdır. Bu ortak önerilerin dışında öğretim üyeleri, seçmeli derslerin ancak zorunlu dersler tamamlandıktan sonra alınması gerektiğini, not ortalaması belli bir düzeyin üzerinde olan öğrencilerin seçmeli ders almalarına izin verilmesini önerirken, öğrenciler seçmeli derslerin programa paralel olmasını, derslerdeki öğrenci sayısının azaltılmasını, kontenjan sınırlamasının kaldırılmasını ve derslerin tüm öğrencilere açık olmasını önermektedirler. Derslerin amaç ve kapsamı konusunda öğrencilerin, ortak ve farklı görüş önerileri olduğu görülmektedir. Bunlardan her iki tarafın dile getirdikleri "seçmeli dersler öğrencileri ikinci bir uzmanlaşmaya götürmelidir" önerisi dikkat çekicidir. Bu anlamda, bölümler sundukları dersleri paketler haline getirerek öğrencilere sunabilirler şeklinde belirtmişlerdir.

Tanataş (2010), araştırmasında seçmeli bilgisayar dersini ele almış ve araştırmanın sonucunda, Bilişim Teknolojileri Dersi Öğretim Programının uygulanması sürecinde öğretmenlere göre: Haftalık ders saatinin etkinliklerin tamamını uygulamak ve ölçme-değerlendirme tekniklerini kullanmak için yetersiz ve sınıf mevcutlarının kalabalık olduğu; dersin notla değerlendirilmemesinin öğrenci başarısını düşürdüğü ve öğrenciye proje/performans ödevi yaptırmakta sıkıntı yaşattığı; etkinlik CD'sindeki etkinliklerin sayı ve nitelikçe yetersiz olduğu; algoritma mantığı ve veri tabanı programı konularının sınıf seviyesine uygun

olmadığı ortaya çıkmıştır. İlköğretim seçmeli bilişim teknolojileri dersi öğretim programının uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri arasında, cinsiyet, okullarının sosyoekonomik düzeyi ve hizmet-içi eğitim alma durumlarına göre genelde farklılaşma olmadığı; mezun olunan fakülte ve mesleki kıdeme göre ise bazı maddelerde farklılaşma olduğu görülmüştür.

Eyidoğan' da (2009), bilişim teknolojileri dersi üzerine araştırma yapmış ve bilişim teknolojileri dersinin seçmeli ders olarak okutulmasının üstünlüklerine ve sınırlılıklarına ilişkin olarak öğretmenlerin yarısının olumlu yarısının ise olumsuz görüş bildirdikleri, görüşlerin cinsiyet ve yaş değişkenine bağlı olarak değişmediği belirlenmiştir. Ancak çalışma yılı değişkeni açısından bakıldığında, bilişim teknolojileri dersinin seçmeli ders olarak okutulmasının çalışma yılı fazla olan öğretmenler tarafından çalışma yılı az olan öğretmenlere göre daha olumlu karşılandığı belirlenmiştir.

Ay (2006), seçmeli turizm dersleri üzerine yaptığı araştırmada derslere giren öğretmenlerin büyük bölümünün branş dışı olduğu ve turizmle ilgili bir eğitim almadıkları, derslerin tasarlanan eğitimin sonuçlarını gerçekleştirmek için yeterli olmadığına ulaşılmıştır.

Yine Altun ve Ateş (2008) 'in "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmen Adaylarının Sorunları ve Geleceğe Yönelik Kaygıları" adlı araştırmalarında öğretmen adaylarını kaygılandıran MEB uygulamaları arasında, bilgisayar dersinin seçmeli ders olmasının sıkıntı oluşturduğuna değinmiş bu dersin zorunlu olmasını belirtmişlerdir.

Yurt içinde yapılan çalışmalara bakıldığında seçmeli ders uygulamasına yönelik sorunlar belirtilmiştir. Yapılan ilk çalışmalar genellikle yükseköğretim kurumlarında seçmeli derslerle ilgili yaşanan sorunlar öğretim üyeleri ve öğrenci gözüyle incelenmiştir. Seçmeli ders uygulamasından nasıl daha fazla verim elde edilir düşüncesi üzerinde çözüm önerileri geliştirilmiştir. Seçmeli ders uygulamasının ilköğretim ve liselerde yaygınlaşması ile yapılan araştırmalar daha da fazla olmuştur. Bu dönemde yapılan çalışmalarda seçmeli ders olarak seçilen bir takım derslerin uzmanları tarafından kendi derslerinin seçmeliden ziyade zorunlu ders olması

gerektiği üzerinde durulmuştur. Bunlarla ilgili makale çalışması, tez çalışması vb. çalışmaların yapıldığı görülmüştür.

Babad (2001), yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin ilk tercih ettikleri seçmeli derslerle son seçtikleri derslerdeki memnuniyetlerini araştırmıştır. İlk seçilen derslerde, öğrencilerin kültür seviyeleri, öğrenme potansiyelleri derslerin kredisi ders saatleri derslerin seçimi memnuniyet konusunda önemli bir etken olduğu, bu nedenle ilk derslerdeki memnuniyet daha yüksek olarak belirlenmiştir. Son seçilen derslerde ise memnuniyet daha düşük olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak öğrenciler memnuniyetlerinin ya da memnuniyetsizliklerinin en önemli nedenini eğitimin kalitesine bağlamışlardır (Taş, 2004).

Ting ve Lee (2011), tarafından, üniversite öğrencilerinin seçmeli ders seçiminde hangi faktörleri göz önünde bulduklarının araştırıldığı bir çalışmada, öğrencilerin seçmeli ders seçerken en çok dikkat ettikleri etkenin dersin içeriğine dair algıları olduğunu tespit etmişlerdir. Öğrencilerin ders içeriğini zor buldukları derslerden kaçındıklarını bunun da araştırmanın yapıldığı Malezya'nın eğitim sisteminde nota gereğinden fazla önem atfedildiğinden kaynaklandığını savunmuşlardır. Bundan dolayı öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre değil yüksek not alabilecekleri derslere yöneldiklerini belirtmişlerdir

Kristiansen, Sorensen ve Stidsen (2011), Danimarka'da lise eğitiminde seçmeli ders uygulamasının sorunları hakkında yayımladıkları çalışmada açılan her seçmeli dersin okula 28,500 Euro maliyeti olduğunu belirtmiştir. Yani dersi seçen öğrenci sayısına bakılmaksızın açılan seçmeli derslerin sayısının fazla oluşunun okulları finansal anlamda zor durumda bıraktığını tespit etmişlerdir. Bahsi geçen çalışma seçmeli derslerin maliyeti noktasında karşılaşılan problemleri yansıtması açısından önemlidir.

Yapılan çalışmada bu çalışma diğer çalışmalardan farklıdır. 4+4+4 eğitim sisteminin uygulamaya konulmasıyla birlikte eğitim müfredatına eklenen seçmeli din derslerine ilişkin öğrenci, öğretmen ve idarenin görüşleri ortaya konulmuştur. Seçmeli din dersleri üzerinde literatürde pek bir çalışmanın olmayışı bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayırmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin toplanmasına, verilerin toplanmasında uygulanan etik sürece, verilerin analizine, araştırmanın araştırmacıya kazandırdıklarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılarak gerçekleştirilen betimsel bir durum araştırmasıdır. Nitel araştırmalar, Yıldırım ve Şimşek (2005, s.19) tarafından “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmıştır. Durum araştırması sonuçları, neden ve sonuçların belirleyicisi olan gerçek bağlamda gözlemleyerek ortaya koyabilir. Bağlamlar, durumların etkileşiminin, insan ilişkilerinin ve diğer faktörlerin belirleyicisidir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007, s.253). Araştırma bütüncül çoklu durum desenindedir. Bu desende birden fazla durum söz konusudur, ancak ele alınan her bir durum kendi içinde alt birimlere ayrılarak çalışılabilir (Yıldırım ve Şimşek 2005, s.292).

Araştırmada, verilerin toplanması, analizi ve yorumlanmasında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır ve veri toplama yöntemi; yarı yapılandırılmış bireysel görüşme ve doküman analizidir. Verilerin toplanması aşamasında, katılımcıların görüşlerini almak amacıyla açık uçlu sorulara dayanan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Doküman analizinde, okullarda öğrencilerin hangi seçmeli dersleri seçtiklerini gösteren belgeler, seçmeli derslere ilişkin öğretmen toplantı tutanakları incelenmiştir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma verilerinin elde edildiği kaynakların seçimi araştırma sonuçlarının temsil yeteneği ve benzer gruplar ya da ortamlar için anlamlılığı bakımından önemlidir. Nitel araştırmalarda, nicel araştırmalara göre yaklaşımın sahip olduğu felsefi ve kuramsal temellerinden kaynaklı bazı farklar söz konusudur. Araştırma

sonuçlarını evrene genelleme kaygısı olmadığından nitel araştırmalarda yaklaşım, indirgemeci bir anlayışı da taşımamaktadır. (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.103).

Araştırmanın çalışma grubu, gönüllük esasına göre kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Çalışma grubunu, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı iki ortaöğretimde görev yapan yedi yönetici, yedi öğretmen ve on iki öğrenci oluşturmaktadır. Yönetici, öğretmen ve öğrenciler araştırmaya gönüllülük esasına göre katılmışlardır. Kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminin kullanılmasının nedeni; örneklemin, araştırmacının çevresinde, yakınında bulunan kişiler arasından seçilmesini sağlayan yöntem oluşudur. Araştırmacının çevresindeki gönüllü olan ve seçmeli dini derslerin okutulduğu, öğrenci sayılarının fazla olduğu iki okul belirlenmiştir. Belirlenen okullardaki; yöneticilerden dördü DKAB öğretmeni, üçü ise farklı branştan (müdür ve müdür yardımcıları), seçmeli dini dersleri seçmiş olan ve o an dersi olmayan gönüllü öğrenciler ile seçmeli din derslerine giren öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır.

Katılımcıların soruları içtenlikle cevaplandırmaları için isimleri belirtilmeyip kodlanarak araştırmacı tarafından saklı tutulmuştur. Katılımcıların görüşlerinden alıntılar yapılırken kodlama sistemi şöyle kullanılmıştır: Yönetici (Y), öğretmen (Ö) ve öğrenciler (S) ile kodlanmıştır ve tablo içerisinde kaçınıcı tema olarak ifade edilmişse rakamsal değer olarak yanında ifade edilmiştir. Örneğin (Y1,3) kodu; 1. Yöneticinin 3. Temaya ait görüşünü ifade etmektedir, (S1,6) kodu; 1. Öğrencinin 6. Temaya ait görüşünü ifade etmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada iki farklı nitel veri toplama yöntemi ve bu yöntemlere uygun araçlar kullanılmıştır. Bu veri toplama yöntemlerinden birincisi, bireysel görüşme formlarıdır. Katılımcıların görüşlerini almak amacıyla açık uçlu sorulara dayanan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu uzman görüşleri alınarak ve ön görüşmeler sonucunda araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Görüşme formu geliştirme süreci öncesinde araştırma konusunu teşkil eden seçmeli derslerin öğretim programları, mevzuat ve literatür incelenmiş; okullarda söz konusu dersleri okutan öğretmenlerle ve yöneticilerle ön görüşmeler yapılmış ve araştırmada odaklanılması gereken

sorular/sorunlar tespit edilmiştir. Stewart ve Cash (1985), görüşmeyi “ daha önceden belirlenmiş sorularla, ciddi bir amaçla hareket edilen, soru sorma ve yanıtlama şekliyle karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci” olarak tanımlamıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.92). Siedman’a (1991) göre, görüşme tekniğinin kullanılmasının temel amacı, genellikle bir hipotezi test etmek değil; aksine diğer insanların tecrübelerini ve bu tecrübeleri nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya çalışmaktır. Bu nedenle odaklanılan nokta başka kişilerin öyküleri, tasvirlemeleri ve düşünceleridir. Bir başka anlatımla kişinin zihindeki kültürel kategorileridir (Türnüklü, 2000, s.543–559). Nitel araştırmalarda amaç, sayılar yoluyla sonuçlara ulaşmak değil; okuyucuya konu ile ilgili betimsel ve gerçekçi bir resim sunmaktır. Ancak yine de nitel yöntemlerle toplanan veriler üzerinde bazı sayısal analizler yapmak olasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.27).

Araştırmada diğer verileri dokümanlardır. Doküman analizinde, okullarda öğrencilerin hangi seçmeli dersleri seçtiklerini gösteren belgeler, seçmeli derslere ilişkin öğretmen toplantı tutanakları incelenmiştir. Nitel araştırmada doğrudan gözlem ve görüşme imkanının olmadığı durumlarda veya araştırmanın geçerliğini arttırmak amacıyla, görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra, çalışılan araştırma problemiyle ilişkili yazılı ve görsel materyallerle birlikte malzemeler de araştırmaya dâhil edilebilir (Yıldırım ve Simsek, 2005, s.120). Araştırma problemine ilişkin olarak yazılı ve görsel dokümanların incelenmesi, daha zengin ve kapsamlı bir çıkarım sağlanması anlamında oldukça önemlidir. Bununla birlikte olgu ya da olgulara ilişkin çok farklı kaynaktan bilgi toplanması, başka bakış açıları ve değişik yaklaşımların da incelenmesine ve sentezlenmesine imkân sağlayacak; bu da araştırmanın geçerliğini arttıracaktır (Baş ve Akturan, 2008, s.99). Bu kapsamda okullarda öğrencilerin hangi seçmeli dersleri seçtiklerini gösteren belgeler ve bazı öğretmen toplantı tutanakları incelenmiştir.

3.3.1. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmada geçerlik, bilimsel bulguların doğruluğu; güvenirlik ise bilimsel bulguların tekrarlanabilirliği ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.255).

Bu doğrultuda, araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini arttırmak için aşağıdaki uygulamalar gerçekleştirilmiştir:

a) Veri toplama araçlarının yapı geçerliğini artırmak için, birden fazla veri toplama yöntemi (bireysel görüşme ve doküman analizi) kullanılmıştır. Bir başka anlatımla veri toplamada çeşitleme yoluna gidilmiştir. Ayrıca araştırmacı görüşme esnasında yönlendirici davranmayarak ve verileri kendisinden veri toplanmış kişiye okutup fikir ve onayını alarak veri toplama sürecinde kişisel yargılarını işe karıştırmamıştır.

b) Veri toplama araçlarının iç geçerliğini (inandırıcılığını) artırmak için, görüşme formu geliştirilirken ilgili alanyazın incelemesi sonucunda konu ile ilgili kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. İçerik analizinde temalar ve temaları oluşturan alt temaların kendi aralarındaki ilişkileri ile her bir temanın kendi aralarındaki ilişkisi kontrol edilerek bütünlük sağlanmıştır. Diğer taraftan görüşmelerin Antalya Milli Eğitim Müdürlüğü'nün izni ve desteğiyle yapılması ve görüşme öncesi okul müdürü, öğretmenler ve öğrenciler ile görüşmede kaydedilen bilgilerin sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı ve gizliliği konusunda anlaşma imzalanması karşılıklı güvenin sağlanmasında önemli bir etken olmuştur. Böylece görüşme sürecinde toplanan verilerin gerçek durumu göstermesi sağlanmıştır.

c) Veri toplama araçlarının dış geçerliğini (aktarılabiliğini) artırmak için, araştırma süreci ve bu süreçte yapılanlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci, verilerin çözümlenmesi ve analitik genelleme yöntemiyle alanyazında yapılmış konu ile ilgili araştırmalarla yapılan karşılaştırmalarla kurama genelleme yapılarak yorumlanması detaylı bir şekilde tanımlanmıştır.

d) Veri toplama araçlarının iç güvenilirliğini (tutarlılığını) artırmak için, bulguların tamamı yorum yapılmadan doğrudan verilmiştir. Ayrıca görüşmede elde edilen veriler üzerinde, nitel araştırma konusunda deneyimli bir başka kişi tarafından ayrı ayrı kodlamalar yapılmış ve kodlamalar karşılaştırılarak bir akademisyen kontrolünde tutarlılık oranı hesaplanmıştır.

3.3.2. Görüşme Kayıtları

Patton'a göre (1987) görüşmenin amacı, bir bireyin iç dünyasına girmek ve onun bakış açısını anlamaktır. Görüşme yoluyla, tecrübeler, tutumlar, fikirler, niyetler, yorumlar, zihinsel algılar ve tepkiler anlaşılmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.120).

Gunergin (1992)'e göre görüşme “belli bir amaç doğrultusunda tarafların planlı olarak bir araya gelerek yüz yüze ve sözel olarak bilgi, düşünce, öneri ve fikir alışverişidir”(Yiğenoğlu, 2007, s.67).

Bu çalışmada, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli dersleriyle ilgili farklı kaynaklar incelenmiş ve görüşme soruları taslak biçiminde hazırlanmıştır. Açık uçlu sorulardan oluşturulan taslak görüşme formları, uygulama öncesinde nitel araştırma ile ilgili uzmanlara sunulmuştur. Böylelikle görüşme formunun geçerlik sorunları giderilmeye çalışılmıştır. Görüşme formuna uzman görüşleri doğrultusunda son şekli verilmiştir. Katılımcıların Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine dair görüşlerini elde etmek amacıyla geliştirilen açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme soruları, katılımcı türüne uygun bireysel görüşme formlarına dönüştürülmüş ve bu formlar uygulanmıştır. Öğrencilere uygulanan görüşme formunda 8, öğretmen ve yöneticilere uygulanan görüşme formunda 9 soru yer almaktadır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılmasının nedeni, bu tekniğin araştırmacıya görüşmenin akışına bağlı olarak değişik paralel ya da alt sorular sorma imkânı vermesi ve bu sayede araştırmacının görüşmenin akışını etkileyerek kişinin yanıtlarını daha da açmasını ve aydınlatmasını sağlamasıdır.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler ortalama olarak 35 dakika sürmüştür. Elde edilen verilerin daha iyi analiz edilebilmesi ve zamanın verimli kullanılması için görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Kayıt cihazının kullanılması için tüm görüşmecilerden sözlü izin alınmıştır. Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerin verdikleri cevaplar hakkında kendilerine dönüt verilmiş, yanıtların niteliğini artırmaya yönelik özendirici mesajlar iletilmiştir. Görüşme sırasında herhangi bir zaman sınırlaması yapılmamış olup, görüşmenin olası süresi önceden katılımcılara bildirilmiştir. Yöneltilen sorulara görüşmecilerin rahat, doğru ve dürüst cevaplar vermesini sağlamak amacı ile görüşülen bireylere verilerin gizli tutulacağı, isimlerinin açıklanmayacağı, verilerin yüksek lisans tezi (araştırma amaçlı) için kullanılacağı ve başkalarıyla paylaşılmayacağı belirtilmiştir. Bu sayede araştırmacı ile görüşmeciler arasında bir güven ortamı sağlanmıştır. Ses kayıt cihazındaki bu kayıtlar daha sonra metne çevrilmiştir.

3.3.3. Dokümanlar

“Nitel araştırmalarda, doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda veya araştırmanın geçerliliğini arttırmak amacıyla, görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra çalışılan araştırma problemiyle ilişkili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmaya dâhil edilebilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 120).

Araştırma problemine ilişkin olarak yazılı ve görsel dokümanların incelenmesi, daha zengin ve kapsamlı bir çıkarım sağlanması açısından oldukça önemlidir. Zira olguya ilişkin çok çeşitli kaynaklardan bilgi toplanması, farklı bakış açıları ve farklı yaklaşımların da incelenmesine ve sentezlenmesine imkân sağlayacak; bu da araştırmanın geçerliğini arttıracaktır. Bu çalışmada, araştırmanın geçerliğini artıracakı düşünülerek, çeşitli dokümanlar kullanılmıştır.

Doküman analizi Muratpaşa Lisesi ve 75.Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi’ne ait ders seçim dilekçeleri, bilgisayardan ders notları ve toplantı tutanakları kullanılarak yapılmıştır. Evrakların uygunluğuna göre, 2014-2015 yılları arasındaki bazı evraklar kullanılarak tespitler yapılmıştır. Burada dokümanların incelenmesi sonucu elde edilen bulgular dersi seçen öğrencilerde ders notlarında bir farklılık oluşup oluşmadığının, toplantı tutanaklarında öğretmenlerin seçmeli derslere ilişkin görüşü ve öğrencilerdeki farklılaşmalara dair görüşlerinin analiz edilmesi yönündedir. Bunlarla ilgili olarak yapılan doküman analizinde incelenen evrak adedi aşağıda tablolatırılmıştır.

Tablo 6 Doküman Analizinde İncelenen Evraklar

İncelenen Evrak	İncelenen Evrak Sayısı
1. Seçmeli dersleri seçen öğrencilerin dökümü ve dilekçe örnekleri	6
2. Seçmeli derslerle ilgili toplantı tutanakları	12
TOPLAM	18

3.4.Verilerin Toplanmasında Etik Süreç

3.4.1. Araştırmanın Fiilen Yürütüldüğü Birimin Bağlı Olduğu Kurumdan İzin Alınması

Bu Araştırma Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretimde gerçekleştirileceği için yasal izin alınması gerektiğinden ortaöğretimin bağlı bulunduğu Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurularak yazılı izin alınmıştır.

3.4.2. Araştırma İçin Katılımcıların Bilgilendirilmesi ve Katılım İçin İzin Formlarının Doldurulması

Bu araştırmada iki farklı katılımcı türü bulunmaktadır: Okullardaki öğretmen ve okul müdürleridir. Bu katılımcılarla görüşmeye geçmeden önce, araştırmanın amacı hakkında bilgilendirilmiş ve araştırmaya katılımlarının gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Araştırmada hiçbir surette isimlerinin geçmeyeceği ve kendilerine takma bir isim atanacağını söylenmiştir. Böylece araştırmanın gizliliği ve güvenliği konusunda katılımcılara güven verilmiştir. Araştırmanın kaydedilmesindeki iki neden (görüşmeden elde edilecek verilerin iyi analiz edilebilmesi ve zaman kazanmak). Katılımcıların, görüşmenin kaydedilmesi konusunda hemfikir olmaları ve araştırmaya gönüllü olarak katılacaklarını beyan etmelerinin ardından, onlardan araştırmaya katılım için izin formunu okuyup imzalamaları alınmıştır.

3.5.Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Verilerin analizinde içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. “Nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir: Birincisi verilerin kodlanması, ikincisi temaların bulunması, üçüncüsü kodların ve temaların düzenlenmesi, dördüncüsü bulguların tanımlanması ve yorumlanmasına ulaşmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.227). Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin kodlanması, temaların oluşturulması sağlandıktan sonra yönetici, öğretmen ve öğrencilerin verdiği cevapların sıklığına göre, başlıklar altında bir sınıflama ve bu sınıflamaya bağlı olarak frekans ve yüzdesi, tablolar verilerek analiz edilmiş ve katılımcıların doğrudan görüşleri ile desteklenmiştir. Bunun için veriler, öncelikle bilgisayar

ortamına aktarılmıştır. Katılımcılara sorulan sorular ana temalar, bu ana temalara yönelik katılımcıların görüş ve önerileri alt temalar olarak kodlanmış ve kategoriler oluşturularak çözümlenmeler yapılmıştır. Verilerin kodlanıp sınıflandırılması aşamasında NVivo10 paket programı kullanılmıştır.

3.6. Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler

Araştırmada bir takım zorluklarla karşılaşılmıştır. Bu zorluklardan katılımcı türüne göre olanları şöyledir:

Yöneticilerle Yaşanan Zorluklar

Okullarda yöneticilerin işlerinin çok yoğun olmasından dolayı, randevu almakta zorluk yaşanmıştır. Diğer taraftan doküman analizi için gerekli olan evrakın alınmasında, okul müdürleri çekimser davranmışlardır. Bu yüzden bir kısım evrak okul içinde incelenmek zorunda kalınmıştır. Ses kayıtları esnasında, okul müdürünün odasına gelip gidenler nedeniyle dikkat dağılması söz konusu olmuştur. Tekrar dikkati toplamak için yoğun bir çaba harcanmıştır.

Öğretmenlerle Yaşanan Zorluklar

Öğretmenlerle yaşanan zorluklarının iki nedeni vardır: Bu nedenlerden ilki okulun öğrenim türü olmuştur. Okuldaki normal öğretimden dolayı öğretmenlerle olan görüşme saatlerinin ayarlanması zor olmuştur. Görüşmeler teneffüslerde yapılamazdı, çünkü teneffüsler 10 dakika ile sınırlıydı ve görüşmeler de en az 30 dakika sürmekteydi. Bu nedenle görüşmeler, öğretmenlerin derslerinin boş olduğu saatlerde ve okul çıkışlarında düzenlenmiştir. Ancak bazı öğretmenlerin okul çıkışında işleri olması sebebiyle görüşmeler birkaç kez ertelenmiştir. İkincisi ise, öğretmenlerin daha önce hiç ses kaydıyla görüşme yapmamış olmalarıdır. Görüşme öncesinde vğ görüşmenin ilk dakikalarında bazı öğretmenler biraz heyecanlanmışlar; fakat görüşme ilerledikçe bu duruma alışılmış ve rahat bir şekilde görüşmeler yürütülmüştür. Bazı öğretmenlerde ise, ses kaydının yapılması tedirginlik yaratmış ve araştırmaya gönüllü olmamışlardır, araştırmaya bazıları katılmaktan vazgeçmişlerdir.

Öğrencilerle Yaşanan Zorluklar

Görüşme öncesinde, öğrencilerin çoğu görüşmenin ilk dakikalarında biraz heyecanlanmışlar; fakat görüşme ilerledikçe bu duruma alışılmış ve rahat bir şekilde görüşmeleri yürütmüşlerdir. Öğrenciler bu tür bilimsel çalışmalara biraz daha uzak oldukları için araştırmanın ne amaçla, nasıl olacağına dair açıklamalar yapmak ve onları çalışmaya gönüllü olmalarını sağlamak yaşanan zorluklardan biri olmuştur. Öğrencilerin yoğun ders programının olması onlarla görüşme zamanlarının ayarlanmasında ayrı bir zorluğa neden olmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Veriler, katılımcılardan iki farklı yöntemle elde edilmiştir. Bunlardan ilki, katılımcılarla yapılan bireysel görüşmelerden elde edilen verilerdir. İkincisi, doküman incelemesi sonucu elde edilen verilerdir. Bulgular, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda düzenlenmiştir.

Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinden hangilerini seçtiğini gösteren tablo aşağıda görülmektedir.

Tablo 4.1 Öğrencilerin Seçtiği Seçmeli Dersler

	Hz. Muhammed'in Hayatı	Kur'an-ı Kerim	Temel Dini Bilgiler
S1	√	√	√
S2	√	√	√
S3	√	√	√
S4	√	√	√
S5	√	√	√
S6	√	√	√
S7	√	√	
S8	√		√
S9	√		√
S10	√		
S11	√		√
S12	√	√	

Seçmeli derslerin tamamı öğrenciler tarafından ilgi gördüğü görülmektedir. Araştırmaya katılan 12 öğrenciden hepsi Hz. Muhammed'in Hayatı seçmeli dersini tercih ettiği gözlenmektedir. Kur'an-ı Kerim seçmeli dersi ise diğer derslere göre daha az tercih edilmiştir. Araştırmaya yedi din kültürü öğretmeni ve yedi yönetici gönüllü olarak katılmıştır.

4.1. Öğrenci Görüşleri

Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine ilişkin görüşlerini elde etmek amacıyla sorulan sorular araştırmanın alt problemleri doğrultusunda düzenlenmiştir.

4.1.1. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerini Seçme Nedenleri

Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçme nedenleri frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.1.1'de görülmektedir.

Tablo 4.1. 1 Öğrencilerin Seçmeli Derslerini Seçme Nedenleri

Ders Seçim Nedenleri	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	f	%
Eksik bilgileri tamamlamak	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	12	100
Ortalamayı yükseltmek	√	√	√	√	√	√		√	√	√	√	√	11	91,6
Derslerin kolay olması	√			√		√				√	√	√	6	50
Davranışlarını düzeltmek				√	√				√				3	25
Doğru, gerçekçi bilgiye ulaşmak	√												1	8,3

Tablo 4.1.1'de % 100 oran ile "eksik bilgileri tamamlamak" davranışının ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Öğrencilerden on ikisinde eksik olduğunu hissettiği konuların giderilmesi için Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtiğini belirtmiştir. Katılımcıların bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Yazında kursa gittiğim için bilgilerimi tamamlamak istedim, daha kalıcı olmasını istiyorum. Bilmediğim konuları da öğrenmek için bu dersi seçtim. (S1)

Kendime gerekli görüyorum. Çünkü günlük hayatta işime yarayan, ihtiyacım olan bazı dersleri öğreniyorum. Kendimi geliştirmek amaçlı bu dersi seçtim. Hz. Muhammed'in hayatını öğrenerek kendime örnek almak istiyorum, o yüzden seçtim. Bilgilerime yeni bilgiler katıyorum aslında bilmediğim ya da eksik olan bazı konularımı tamamlıyorum, öğretmenlerimden öğreniyorum bazı bilgileri. Yazın gittiğimiz kurslarda hocaların birebir bizimle ilgilenmesine pek imkân olmuyor, o yüzden ondan eksik kaldığım noktaları burada öğretmenlerimin tamamlamasını istiyorum. (S3)

Öncelikle bu ders için sınıfın daha başarılı olduğunu düşündüğüm için bu dersi Kur'an-ı Kerimde kendimi eksik hissettiğim için bu dersi seçtim. (S4)

Kur'an-ı kerimde tecvit bilmiyordum öğrendim mesela peygamber efendimizin hayatını öğreniyorum. (S5)

Benim bu dersleri seçme nedenim benim 8 sınıfta din dersini çok düşüktü öğretmenimi çok iyi anlatamıyor bu yüzden ben bu dersi seçtim. Kuran-ı kerim dersini seçmedim çünkü bu dersin daha zor olacağını düşündüm ama temel dini bilgiler dersinde kendimi eksik olarak gördüğüm için bu dersi seçtim. (S8)

Dini konuları çok merak ediyorum bu merakımı gidermek için dersini seçtim. (S12)

Tablo 4.1.1’de % 91,6 oran ile öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçim nedeni olarak “ortalamayı yükseltmek” olduğunu ifade etmişlerdir ve buna ilişkin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Ortalamamı yükseltmek için seçtim, diğer dersleri yapamazsam en azından takdir ve teşekkür alınca ortalamalar daha yükseliyor. (S1)

Bildiğimiz dersler konular olduğu için puanlarımı daha yükseltiyor, ders notlarımı ortalamamı yükseltmek için seçtiğimi söyleyebilirim. (S5)

Tablo 4.1.1’de % 50 oran ile öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçim nedeni olarak “derslerin kolay olması” olduğunu ifade etmişlerdir ve buna ilişkin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Sayısal öğrencisi diğer derslere hazırlanırken bazen öğretmenler izin veriyor bizde bu derste ders çalıştığımız oluyor bazen rahat olduğu için bu dersi seçtim. (S6)

Bu derslerin diğer derslere göre daha kolay olmasından dolayı seçtim. Bu konular bildiğimiz konular da içeriyor o yüzden de bunları seçtim biraz daha rahat olduğu için. (S10)

Tablo 4.1.1’de % 25 oran ile öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçim nedeni olarak “davranışlarını düzeltme” olduğunu ifade etmişler , buna ilişkin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Temel dini bilgilerin öğrenildiğinde davranışlarına yansıtacağını ve çevremde daha düzenli düzgün bir insan olarak hayatımı devam ettireceğim için seçtim. (S4)

Bize faydası oluyor dinimizi öğreniyoruz kişilik ve davranışlarımızı değiştirmeye yardımcı oluyor. (S5)

Daha ruhani bilgiler içerdiği için ve hayatın içerisinde daha çok kullanabileceğim bilgiler olduğu için bu dersi seçtim.(S9)

Tablo 4.1.1’de %8.3 oran ile öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçim nedeni olarak “doğru, gerçekçi bilgiye ulaşmak” olduğunu ifade etmişler, buna ilişkin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Toplum hurafe inançlara inandığı için onlara ters düşmek ve doğru, gerçekçi bilgiyle cevap vermek istiyorum. (S1)

4.1.2. Öğrencilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Seçiminde Etkisinde Kalınan Durumlar (Yönlendiriciler)

Öğrencilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli dersleri seçerken etkisinde kaldığı durumlar(yönlendiriciler) frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.1.2’de görülmektedir.

Tablo 4.1. 2 Öğrencilerin Seçmeli Dersleri Seçerken Etkisinde Kaldığı Durumlar(Yönlendiriciler)

Yönlendiriciler	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	f	%
Aile	√	√	√		√	√	√	√		√	√	√	10	83,3
Kendi İsteği	√	√		√	√		√	√		√		√	8	66,6
Arkadaşlar		√	√	√		√				√	√		6	50
Öğretmenler	√		√	√						√	√		5	41,6

Tablo 4.1.2’de % 83,3 oran ile “aile” faktörünün ilk sırada yer aldığı görülmektedir ve öğrencilerden onu ailesinin yönlendirmesiyle Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtiğini belirtmiştir. Katılımcıların bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Ailem bana destek çıktığı için seçtim. (S1)

Annem zaten din kültürü öğretmeni annemin etkisi çok büyük ve etkili oldu. (S2)

Ailem, Kur’an-ı Kerim’i öğrenmemi istediği için seçtim. (S3)

Ailem bana fazla karışmaz ama yine de bu dersi almam da bana destek oldular alırsan iyi olur peygamber efendimizin hayatı öğrenirsin dini bilgilerini tamamlarsın gibi bilgiler verdiler. (S5)

Tablo 4.1.2’de % 66,6 oran ile öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçerken etkisinde kaldığı

yönlendirici olarak “kendi isteği” olduğunu ifade etmişler, buna ilişkin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Kendi isteğimle, yazında kursa gittiğim için hoşuma gidiyor bu konular. (S1)

Aslında pek kimsenin etkisinde kalmadan kendim seçtim kendim günlük bazı konularda eksik gördüğüm için o yüzden seçtim.(S4)

Bilgiler bana ortaokuldayken hoş geliyordu benim ilgimi çekiyordu o yüzden seçtim. (S12)

Tablo 4.1.2’de % 50 oran ile öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçerken etkisinde kaldığı yönlendirici olarak “arkadaşlar” olduğunu ifade etmişler, buna ilişkin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Arkadaşlarımla beraber olmak için. Arkadaşlarım da etkili oldu onlarla beraber seçtik. (S2)

Arkadaşlarımla da ders seçiminde etkisi oldu hep beraber seçtik bu dersleri bir arada olursak beraber bu dersi başarabiliriz diye konuştuk. En çok arkadaşlarım destek verdi arasında çünkü arkadaşlarımla büyük bir çoğunluğu Kur’an-ı Kerimi biliyordum ben biraz daha eksik biliyordum ve onların bu yönlendirmesi doğrultusunda dersi seçtim. (S3)

Tablo 4.1.2’de % 41,6 oran ile öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçerken etkisinde kaldığı yönlendirici olarak “öğretmenler” olduğunu ifade etmişler, buna ilişkin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Öğretmenlerimi de sevdiğim için, konuları güzel anlattığı için seçtim. (S1)

Öğretmenlerimiz daha iyi bir sınıfta olacağım için daha bilgili bir öğrencilerle olacağım için bu dersi seçmemiz için bizi yönlendirdiler. (S4)

İlk olarak öğretmenlerim etkili oldu mesela bazı öğretmenler vardır gerçekten öğrencileri de çok iyi diyalog kurarak ve gerçekten çok güzel bir ders anlatır layıkıyla ders anlatır işte bu bizim dersi anlatan bu öğretmenlerimiz bu şekilde olduğu için onların etkisinde kalarak bu dersi seçtim yani ders anlatan öğretmenleri sevdiğim için dersi seçtim. (S9)

Öğretmenler ve dersin içeriğinden dolayı benim için yönlendirici olduğu konular önemliydi öğretmenler açısından bakacak olursak öğretmenim kesinlikle çok bilgili ve güzel davranışları olduğu için dersini o yüzden daha istekli bir şekilde giriyorum alıyorum. (S11)

4.1.3. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin İçeriğine İlişkin Görüşler

Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin içeriğine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.1.3'de görülmektedir.

Tablo 4.1. 3 Öğrencilerin Seçmeli Derslerinin İçeriğine İlişkin Görüşler

İçeriğe İlişkin Görüş	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	f	%	
Yeterli	√	√		√					√				4	33,3	
Yetersiz	√				√	√	√			√	√		6	50	
Yetersiz	Konular ayrıntılandırılmalı	√	√		√	√		√	√		√		√	4	33,3
	Güncel konular yetersiz		√	√	√		√		√		√			3	25
	Hikayeleştirme yetersiz													2	16,6
	Tekrarlanan konular													2	16,6
	Ahlak konusu yetersiz													1	8,33

4.1.3'de % 33,3 oran ile öğrenciler, Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin içeriğinin “yeterli” olduğu hakkında görüş belirtmiştir. Katılımcıların bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

İbadet, itikat konuları tam, eksik yok. (S1)

İçeriği güzel zaten her zaman bildiğimiz konular olduğundan sıkıntı yaşamıyorum bazen bilmediğim konuları da oluyordu yani bana yeni şeyler kattığını düşünüyorum tabii ki. İçeriğinde eksik olduğunu düşündüğüm herhangi bir konu yok. (S2)

Eksiklerim vardı o yüzden burada daha çok bilgi öğrenmek için bu dersi seçtim ve içeriğine baktığımızda bu eksiklerimi gidermeye yönelik de yavaş yavaş eksiklerimi giderdim. (S4)

4.1.3'de % 50 oran ile öğrenciler Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin içeriğinin “yetersiz” olduğu hakkında görüş belirtmiştir. Öğrenciler içeriğin yetersizliğine ilişkin % 33,3 oran ile “Konular ayrıntılandırılmalı” görüşünü belirtmişlerdir. Katılımcıların bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Kitabın içeriğinde pek fazla dine yönelik mesela ameller olabilir yapabileceğimiz davranışlar olabilir yani mesela kitabın içeriğine baktığımızda Kur'an-ı Kerim anlatılmıyor Kur'an-ı Kerimden nasıl yararlanacağınızı anlatılmıyor veya işte peygamber efendimizin hayatıyla biraz zayıf kalmış biraz daha ayrıntılandırılabilir. (S8)

Mesela konu veriliyor anlatıyor anlatıyor merak ettiğimiz bir noktaya gelince oralarda kalıyor ondan sonrası yok bunların cevabını bulamıyoruz bazı şeylerin hocamıza soruyoruz hocamız bize anlatıyor hoca tamamlıyor kitabı aslında. (S10)

Ders içeriği tabii ki zengin ama o kadar çokta aşırı zengin olduğunu söyleyemeyiz. (S11)

Öğrenciler içeriğin yetersizliğine ilişkin % 25 oran ile “Güncel konular yetersiz” görüşünü belirtmişlerdir. Katılımcıların bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Mesela peygamber efendimizin merhamet konusuna ilişkin şeyler görüyoruz konular güzel ama bazen konular çok sıkıcı oluyor paragrafları çok uzatıyorlar daha gerekli önemli güncel bilgiler yer alsın ve çok uzak masallarda öyle çok bilgiye boğmasalar bizim için daha güzel olur. (S6)

Bazı konular kendi açımdan eksik hissediyorum bu eksik olduğumu hissettiğim konuları, güncel hayatın içinde lazım olan bilgilerin bazılarını kitapta bulamıyorum örnek şuan aklıma gelmiyor ama bazen bu durumlarla karşılaştım. (S9)

Öğrenciler içeriğin yetersizliğine ilişkin % 16,6 oran ile “Hikayeleştirme yetersiz” görüşünü belirtmişlerdir. Katılımcıların bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Benim derslerden çok sevdiğim şey geçen seneki öğretmenimizin yaptığı gibi konuyu anlatıyor ve konuyla ilgili hikâyeler anlatıyordu bize, çok hoşuma gidiyordu sadece kitap bizim için yavan kalıyor ama hikâyeler vererek güzelleştiriyor dersi yani o yüzden kitabı içerik olarak hikâyeler eklenebilir. (S6)

Konu içerikleri olarak da yeterli olduğunu düşünmüyorum sen genellikle aynı şeyler anlatılıyor kitaplarda bunlar yer alıyor mesela bakanlık filan bir video hazırlatabilir hikâyelerle o dönemi yaşamak istiyorum ben peygamber efendimizin ve diğer peygamberlerin hayatlarını yaşamak istiyorum görmek istiyorum. (S12)

Öğrenciler içeriğin yetersizliğine ilişkin % 16,6 oran ile “Tekrarlanan konular” görüşünü belirtmişlerdir. Katılımcıların bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Bazı konuları her yıl görüyoruz üst üste hep aynı şeyleri görüyoruz onlar biraz daha farklı hale getirilebilir biraz daha zenginleştirilebilir sonuçta islâm dini çok zengin bir konu her yıl bedir Uhud, Hendek savaşlarının görüyoruz her yıl tekrarlanan dersler. Hep aynı bilgiler verildi 6., 7., 8., 9., bütün sınıflarda aynı bilgiler veriliyor. (S6)

Kitabınız çok yeterli değil diye düşünüyorum hep aynı bilgiler verildi 6 7 8 9 bütün sınıflarda aynı bilgiler veriliyor. (S12)

Öğrenciler içeriğin yetersizliğine ilişkin % 8,33 oran ile “Ahlak konuları yetersiz” görüşünü belirtmişlerdir. Katılımcıların bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Ahlak biraz geri planda kalıyor. Yani ahlak biraz daha ayrıntılanmalı ve açılmalıdır. Sınıftaki arkadaşlarım genelde ahlak konusunda biraz geri kaldıkları için, onlarında ahlaklı olmasını istiyorum, davranışlarını düzeltmelerini istiyorum. (S1)

4.1.4. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini

Bilgiler Seçmeli Derslere İlişkin Çevrenin Görüşleri

Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine ilişkin çevrenin görüşleri frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.1.4'te görülmektedir.

Tablo 4.1. 4 Öğrencilerin Seçmeli Derslerine İlişkin Çevrenin Görüşleri

Görüşler	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	f	%
Olumlu	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	12	100
Olumsuz	√			√			√		√		√	√	6	50

Tablo 4.1.4'te % 100 oran ile Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin seçimine yönelik "olumlu" çevre görüşünün ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Ben isteğime ailemde destek çıktı, ailemde bu konulara meraklı, bilmediklerini onlarda öğrenmek istiyor, ben öğrendiğim bilgileri eve gidip paylaşınca onlarında hoşuna gidiyor. Çevremdeki insanlar Kur'an-ı Kerim'i sadece yazın değil de okul döneminde de okuyunca onların hoşuna gidiyor. (S1)

Ben babama çok sorular soruyordum fazla soru sorardım hatta yarım saat bir saat konuşurduk bir konu üzerinde mesela peygamberimiz şunu şunu yapmış bu ne demektir baba diye bir başlardık ve uzun bir konuşma gerçekleştirdik daha çok bilinçlendiğimi söylüyor bu ders aldıktan sonra babam o yüzden seviniyor annemde aynı görüşleri savunuyor çevremdeki insanlarda hep bunu söylüyor. Sen çevremdeki insanlara baktığımızda iyi tepkiler alıyorum ya sen değişmişsin sen artık daha düşüncelisin daha farklı davranıyorsun gibi davranışlarında bazı şeyler gözlem işler. (S6)

Zaten ailem muhafazakâr bir aile o yüzden bu ders seçmem den dolayı olumlu bir tepki aldım daha da bu bilgilerini iletmek için ilerletmek için beni desteklediler olumlu yönde tepki aldım katkıları destekleri oldu bana mesela Kur'an-ı Kerim'de annem bana yardımcı oluyor derslere destek olmak için ablam bazen destek oluyor hep olumlu bir görüş belirtiyorlar bana mesela algılarımız böyle güzel güzel hikâyeler anlatıyor onları anneme selendi anlatıyorum annem ne güzel bak öğün yeni şeyler öğreniyorsunuz diye bana dönütler veriyor onlar da benimle birlikte öğreniyor merak ettiklerini bana soruyorlar bir de öğretmen ne soruyorlar. (S7)

Aile içinde pek dini konular konuşmuyoruz ya da derslerde yaptıklarımızla ilgili pek şeyler konuşmuyoruz ama niye bu ders seçtim gibi görüşleri yok aslında olumlu bir bakış açısı sergiliyorlar. Çevrendekilerin genel görüşleri hep olumluydu yeni şeyler öğrenebileceğimi onlarda düşünüyordu. (S8)

Ailemin görüşü olumlu yönde onlar buna karşı değildi etrafımda da hiç olumsuz bir tepki almadım. İyi ki bu dersleri seçmişsin bunlar senin hayatında ilişkiler ihtiyacın olacak konular işine yarayacak diyerek olumlu tepkiler alıyorum etrafındaki insanlardan. Mesela bazı arkadaşlarım iyi ki bu dersi seçmişiz diyorlar çünkü öğretmenlerimizin de seviyoruz arkadaşlarımızla beraber bu dersi aldığımız için de mutluyuz.(S10)

Tablo 4.1.4'te % 50 oran ile Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin seçimine yönelik "olumsuz" çevre görüşünün yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Herkes aynı karşılamıyor ama. Bazen olumsuz oluyor, arkadaşlarımdan bazen sen Kur'an-ı Kerim'i biliyorsun neden onu seçtin şeklinde tepkiler alıyorum, ama ben Kur'an-ı Kerim'in daha kalıcı hale gelmesini istiyorum. (S1)

Bir hoca kendi dersine geçmemi istemişti onun dersine geçmemi istemişti ama gitmediğimde öğretmenle biraz sıkıntı olmuştu. (S4)

Bir tane hocamız ben Hz. Muhammed'in hayatı kitabını okurken hocamız bir değişik bir tepkide bulunmuştu bunları mı okuyorsunuz diyerek ciddi büyük bir tepki yok ama bir tane hocamız biraz değişik bir tepki vermişti olumsuz bir bakış açısı sergilemiştir. (S7)

Bazılarının kolaya kaçmışsınız gibi bazı ifadeler ile karşılaşıyorum yani diğer bazı daha bilimsel olarak görülen bazı dersler var onlar seçili seçmediğimiz için bazı eleştiriler bazen alıyorum. Öğretmenlerin arasında bazen olumsuz tepkiler de alıyorum. (S9)

Bazen bir öğretmen sınıfa giriyor siz ne sınıfı mısınız diye soruyor hani seçtiğimizde sürdüğünü sizi imanlı öğrenciler siz gibi imalı bir şekilde konuşmalar yapıyor yani dersleri sevdirecektir yerine bazen soğutmaya çalışıyorlarmış gibi geliyor bazı öğretmenlerimiz biraz gerici buluyor bu din konularını din derslerini bu yüzden bizi biraz dışlıyorlarmış gibi hisse katılabiliyoruz. (S11)

Çevremdeki insanlara bu derste sıkıcı niye seçiyorsun İngilizce gibi şeyler seçmemi söylüyorlardı. (S12)

4.1.5. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Davranışlar Üzerindeki Etkileri

Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin davranışlar üzerindeki etkilerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.1.5'de görülmektedir.

Tablo 4.1. 5 Öğrencilerin Seçmeli Derslerinin Davranışlar Üzerindeki Etkileri

Davranıştaki Etkiler	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	f	%
Sabırlı	√			√		√	√	√	√	√	√	√	9	75
Saygılı		√		√	√					√		√	5	41,6
Çevreye duyarlı	√			√						√			3	25
Adaletli, Dürüst			√				√					√	3	25
Şükretme	√										√		2	16,6
Samimi ibadet					√				√				2	16,6
Alçakgönüllü, hoş görülü						√	√						2	16,6
Sevap ve günahlara duyarlı								√	√				2	16,6
Namaza başlama			√										1	8,33
Argo konuşmayı bırakma											√		1	8,33
Kul hakkına dikkat etme												√	1	8,33

Tablo 4.1.5’de % 75 oran ile “sabırlı” faktörünün ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin sabırlı olmasına katkı sağladığına dair görüş belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Daha sabırlı oldum. Hemen pes etmiyorum. (S1)

Hani öfkelenme meye çalıştım ve bunlar hazreti Muhammed’in hayatını okuduktan sonra böyle davranmaya başladım. (S4)

Bendeki olumsuz bir özellik inat mesela sabredemezdim pek ve peygamber efendimizin hayatını gördükten sonra ben artık sabretmeyi öğrendim en önemlisi bu benim için hiç sabredemeyen bir kişiydi ama artık sabırlı bir insan olduğumu söyleyebilirim. (S7)

Bazen bizim ailemiz içerisinde problemler oluyor işte annemin ve babamın işte bazı davranışlarını örnek alabilirim yani birbirleriyle kavga ediyorlardı bunları falan duyuyorum ya bunlar benim için birer asla olumsuzda olsa örnek alıyorum ben bunları ama derste işte öğretmenimizin sabır öfke gibi öfkeyi kontrol etme gibi kavramları konuları öğrendikten sonra işte ailemin kavgalarını önemsemeye başladım. (S8)

Ben biraz daha fevri bir insandım biraz da kafama göre takılan bir kişiydi bu dersleri aldıktan sonra o kadar fevri davranıyordum olumsuz bakmıyorum birazda kendimi kontrol edebildiğimi fark ediyorum yani sabırlı davranarak bu derslerin aslında bana olumlu katkıları oldu. (S10)

Mesela ayetlerde bile geçiyor annenize öf bile demeyin diye yani bunu bazen anneme gideceğim zaman öf diyeceğim zaman buranın susuyorum öfkemi kontrol edebiliyorum öfkemi kontrol etmeyi öğrendim. (S11)

Tablo 4.1.5’de % 41,6 oran ile “saygılı” faktörünün yer aldığı görülmektedir. Öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin saygılı olmasına katkı sağladığına dair görüş belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Örneğin önceden saygısızdım insanlara karşı, şimdi öğretmenlerime ve arkadaşlarıma karşı biraz daha saygılıyım. Gördüğüm dersler bunun üzerinde etkili oldu yani Hz. Muhammed’in hayatı dersi gördükten sonra ve onu kendime örnek olarak alarak davranışlarımı biraz daha değiştirerek saygılı ve hoşgörülü olmaya başladım.(S2)

Bu durumlar karakterime ve kişiliğime de yansıyor saygılı efendi olmayı öğrendim, davranışma bir şekilde yansıdı. En çok saygılı olmayı öğrendim bazen farkında olmadan saygısız olabiliyordum şimdi ise daha hoşgörülü bir şekilde alttan alıp insanlara saygı göstermeye çalışıyorum. (S5)

Tablo 4.1.5’de % 25 oran ile “çevreye duyarlı”, “adaletli, dürüst” faktörünün yer aldığı görülmektedir. Öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin çevreye duyarlı olmasına ve adaletli, dürüst olmasına katkı sağladığına dair görüş belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Günahla, sevaplara daha çok dikkat etmeye çalışıyorum. Günah işlerken aklıma geliyor günah olduğu ve vazgeçiyorum. Mesela arkadaşlarımı kıracakken iki defa düşünüyorum. (S1,3)

Hal ve hareketlerim daha düzeldi çevreye karşı daha duyarlı olmaya başladım peygamber efendimizin yaptığı hareketleri kendimde sergilemeye çalışıyorum kendimi daha da çok düzeltmeye başladım. Davranışlarımda daha çok çevreye daha duyarlı olmaya başladım. (S4,3)

Mesela konularımız arasında ailenin çocuğa görevleri ve çocuğun aileye görevleri şeklinde bazı görevler gördük öğrendik ve bunun sonucunda benim aileme karşı bazı zorunlulukları mı ne olduğunu öğrendim ve bunları yerine getirmem gerektiğini öğrendim buna çaba sarf ediyorum. (S10,3)

Hazreti Muhammed’in dürüstlüğü sabrı ve adaleti bu gibi şeyleri öğrendiğimiz için bu da benim davranışlarım üzerine aslında yansıyor arkadaşlarımda gördüğüm bazı yanlışları yapmamaya çalışıyorum adaletsizlik gördüğüm zaman mesela gidip söylüyorum dayanamıyorum duramıyorum yanlışlıkları yanlışlarımı düzeltmeye çalışıyorum dürüst oluyorum. (S3,4)

Bir gün o diye sormuştum mesela küçük beyaz yalanlar olur anneye falan söylenen yalanlar günah mıdır diye sormuştum hoca da hayır o senin yaptığın şeye bağlı demişti ama yalan kötü bir şey biliyorum ama ben bundan dolayı mesaj o beyaz yalanlarım azaltmaya başladım artık anneme mesela her şeyi söylüyorum ondan izin alarak bir şeyler yapmaya çalışıyorum. (S7,4)

Derslerden hocalardan öğrendiğim kadarıyla derslerde şunu anladım insanlara karşı daha farklı yaklaşılması gerekiyor insanları acıyan küçük gören değil de insana değer veren bir şekilde değer veren bir şekilde davranıyordum ama aslında herkese eşit şekilde davranılması gerekiyor. (S12,4)

Tablo 4.1.5’de % 16,6 oran ile “şükretme”, “samimi ibadet”, “alçakgönüllü, hoş görülü” ve “sevap ve günahlara duyarlı” faktörlerinin yer aldığı görülmektedir. Öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçerek bazı davranışlarındaki değişikliğin oluşmasına katkı sağladığına dair görüş belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Şükretmeyi öğrendim. (S1,5)

Her kötü davranışın bir de iyi bir yönünü görmeye çalışıyorum her kötü şeyde bir hayır olacağını düşünmeye çalışıyorum bunu öğrendiğimiz derslerden çıkartım aslında. (S11,5)

Sürekli derslerde Allah’ı görüyormuş gibi ibadetinizi yapın gibi dersler gördüğümüz için her davranışını yaparken Allah’ın bunu gördüğünü düşünerek ibadetlerimi namazımı kılmaya çalışıyorum yani yaptığım işlerde daha samimi olmaya çalışıyorum. (S5,6)

Ne bileyim insanlara daha bir alçak gönüllülükle mütevazılıkla bakıyorum onların yaptıklarını beni büyük bir şekilde etkilemiyor üzüyor ama onlara belli etmemeye çalışıyorum. (S6,7)

Peygamber efendimizin birçok özelliği var onlara çok özendim ilk olarak misafirperver hoşgörülü giyinişine üstüne sürdü kokulara kadar her şeye çok önem veren bir kişi onlara uygulamaya çalışıyorum. (S7,7)

Öğretmenlerin işte şunları yapabilirsiniz günah değildir bunları yapamazsınız günahdır dedikleri doğrusunda davranışlarını değiştirmeye çalışıyorum hani daha bu dersleri de öyle yeni gördüğümüz için daha doğrudan bir etkisini gözleyemiyorum zaman içerisinde ortaya çıkabilir. (S8,8)

Tablo 4.1.5’de % 8,33 oran ile “namaza başlama”, “argo konuşmayı bırakma” ve “kul hakkına dikkat etme” faktörlerinin yer aldığı görülmektedir. Öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin namaza başlamasına ve argo konuşmayı bırakmaya katkı sağladığına dair görüş belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Namazı veya bazı sureleri çok iyi bilmiyorum bazı eksiklerim vardı bunları öğrendim namaza başladım. (S3,9)

Argo kelimeleri kullanmayı azalttım yani bırakmamı sağladı diyebilirim büyük oranda bıraktım. (S11,10)

Kul hakkına mesela önem vermeye başladım. (S12,11)

4.1.6. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinde Olması Gereken Öğretim Yöntemine İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde olması gereken öğretim yöntemine ilişkin görüşleri frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.1.6'da görülmektedir.

Tablo 4.1. 6 Öğrencilerin Seçmeli Derslerinde Olması Gereken Öğretim Yöntemine İlişkin Görüşleri

Görüşler	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	f	%
Teknoloji kullanımı	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	12	100
Uygulamalı, aktif öğretim		√	√		√		√					√	5	41,6
Birebir eğitim	√	√	√										3	25
Hikayeleştirme						√			√		√		3	25
Afiş, poster hazırlama										√			1	8,33

Tablo 4.1.6'da % 100 oran ile Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde kullanılmasını gereken öğretim yöntemleri görüşleri arasında "teknoloji kullanımı" ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Daha çok animasyonlara, slaytlara yer verilmelidir yani görsel olmalı ki daha akılda kalıcı olmalı teknoloji biraz kullanılmalı ve tüm dersler için geçerli zaten. (S4)

Derste teknoloji kullanılabilir bu açıdan önemli teknolojik kullanılmalıdır Kur'an-ı Kerim dersinde sadece teknoloji ek olarak kullanılabilir. Hoca tek ve bir sürü öğrenci var herkeste birebir ilgilenemediği için ne yapacak görseller veya bilgisayarla herkesi bir arada tutabilecek bir etkinlik olmalıdır hem gürültü bakımından hem de dersi dinleyebilme açısından bu teknoloji kullanılabilir. (S7)

Dersler gayet güzel gidiyor yani üretim sürecinden memnunum mesela hoca önce bize okutuyor daha sonradan kendisi anlatımlarda bulunmaya veya tahtadan akıllı tahtalardan okuyoruz slaytlardan bize bazı şeyler gösteriyor öğretmen. (S8)

Görsellere daha çok yer verilmesi gerekiyor çünkü konulardan ziyade görselliğe daha çok önem veriyoruz. (S9)

Tablo 4.1.6'da % 41,6 oran ile “uygulamalı, aktif öğretim” faktörünün yer aldığı görülmektedir. Öğrenciler, Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğretiminde uygulamalı, aktif öğretimin olması gerektiğine dair görüş belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Derse Kur'an-ı Kerim getirip, Kur'an-ı Kerim'i oradan okumayı isterdim kısa kısa Kur'an-ı Kerim yazılarıyla öğrenebiliyoruz. (S3)

Öğrenci biraz daha aktif olmalıdır konuşabilmeli bir öğrenciye konuşma hakkı tanınmalıdır yani öğrenci öğretmeni baskın bir karakter olarak görmemeli onunla bir arkadaş gibi olmalıdır tabi ki saygı çerçevesinden çıkmadan ders bu şekilde sıkıcı olmaz diye düşünüyorum çünkü sıkıcı olmamalı. (S12)

Tablo 4.1.6'da % 25 oran ile “birebir eğitim”, “hikayeleştirme” faktörlerinin yer aldığı görülmektedir. Öğrenciler, Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğretiminde birebir eğitim ve hikayeleştirme olması gerektiğine dair görüş belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Sadece konuşarak değil de bire bir, öğrenci öğretmen bire bir eğitim olmalı. Özellikle Kur'an-ı Kerim dersinde sayı çok olunca öğretmen bire bir eğitimde zorlanıyor bizlerde yardımcı oluyoruz. (S1,3)

Birebir derslerin işlenmesini isterdim özellikle Kur'an-ı Kerim dersinde daha çok evde çalışıyoruz daha sonra okulda hocaya okuyarak öğreniyoruz okul içinde yeterince birebir imkân olmuyor hocayla. (S2,3)

Hikâyeler anlatılabilir bu konuya örnek olarak örneklendirmeler artırılabilir. (S11,4)

Tablo 4.1.6'da % 8,33 oran ile Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde kullanılmasını gereken öğretim yöntemleri görüşleri arasında “afiş, poster hazırlama” son sırada yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Ödev olarak mesela afişler posterler hazırlama gibi çalışmalar yapılabilir. (S10)

4.1.7. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşleri frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.1.7'de görülmektedir.

Tablo 4.1. 7 Öğrencilerin Seçmeli Derslerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri

Görüşler	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	f	%
Çoktan seçmeli	√	√		√	√		√	√		√	√	√	9	75
Yazılı	√				√	√		√	√	√	√	√	8	66,6
Sözlü	√	√	√	√		√	√	√					7	58,3
Performans değerlendirme	√		√	√		√	√						5	41,6
Boşluk doldurma									√				1	8,33

Tablo 4.1.7’de % 75 oran ile Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşleri arasında “çoktan seçmeli” sınavların ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Mesela çoktan seçmeliler kullanılıyor ben memnunum yani şu anki uygulamadan. (S2)

Klasik ve test yapılıyor ikisi de bizim için uygun oluyor bu uygulamalardan memnunuz genelde 2 sınavlar klasik oluyor diğeri test olarak uygulanıyor. (S5)

Bazen testlerde kafa karıştırıcı olabiliyor şıklar arasında iki şık arasında kalabiliyoruz.(S8)

Tablo 4.1.7’de % 66,6 oran ile “yazılı”, faktörünün yer aldığı görülmektedir. Öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin değerlendirilmesinde yazılı yapıldığına dair görüş belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Yazılı da olduğu oluyor. (S1)

Klasik ve test yapılıyor ikisi de bizim için uygun oluyor bu uygulamalardan memnunuz genelde 2 sınavlar klasik oluyor diğeri test olarak uygulanıyor. (S5)

Mesela Hz. Muhammed’in hayatı dersinde ilk ders ilk yazılıımız klasik oluyor. (S6)

Klasik biraz daha iyi bana göre. (S8)

Tablo 4.1.7’de % 58,3 oran ile “sözlü”, faktörünün yer aldığı görülmektedir. Öğrenciler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin değerlendirilmesinde sözlü yapıldığına dair görüş belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Kur'an-ı Kerim'de ise sözlü şeklinde oluyor kendimi çalışıyoruz öğretmen yine puan veriyor ve gayet güzel bir uygulama. (S4)

Mesela Kur'an-ı kerim yazılı olamaz sözlü olmalıdır mesela önceki sene yazılı olmuştu ama hiç bir şeye benzemiyordu ama kuranı kerim sözlü bir şekilde gözleyerek dinleyerek sınavı yapılmalıdır diye düşünüyorum. (S7)

Tablo 4.1.7'de % 41,6 oran ile “performans değerlendirme”, faktörünün yer aldığı görülmektedir. Öğrenciler, Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin değerlendirilmesinde performans değerlendirme yapıldığına dair görüş belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Ders içi performans ve bakarak değerlendirme yapıyorlar. (S13)

Tablo 4.1.7'de % 8,33 oran ile Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin değerlendirilmesine dair görüşleri arasında “boşluk doldurma” son sırada yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Bazen boşluk doldurma soruları da oluyor. (S9)

4.1.8. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerin Diğer Derslerle Kıyaslanmasına İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin diğer derslerle kıyaslanmasına ilişkin görüşleri frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.1.8'de görülmektedir.

Tablo 4.1. 8 Öğrencilerin Seçmeli Derslerinin Diğer Derslerle Kıyaslanmasına İlişkin Görüşleri

Görüşler	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	f	%
Daha rahat	√	√		√	√		√	√		√	√	√	9	75
Uygulanabilir olması, hayata aktarılabilir olma									√				8	66,6

Tablo 4.1.8'de % 75 oran ile Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerin diğer derslerle kıyaslanmasına ilişkin görüşleri arasında “Daha rahat” sınavların yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Diğer dersler yoğun olduğu için bu derslere girince seviniyoruz, rahatlıyoruz. Seçmeli dersler diğerlerine göre daha rahat oluyor. (S1)

Ben sayısal sınıf öğrencisiyim fizik kimya gibi dersler gördüm de kafamız çok yoruluyor daha sonra bu dersleri gördüğüm zaman huzur buluyoruz rahatlıyoruz bu açıdan iyi oluyor kafamızın dinlenmesi açısından bu dersler daha iyi oluyor yani diğer derslere göre. (S5)

Tablo 4.1.8’de % 66,6 oran ile Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerin diğer derslerle kıyaslanmasına ilişkin görüşleri arasında “uygulanabilir olması, hayata aktarılabilir olma” sınavların yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Diğer derslerden öğrendiğim bilgiler hayatta pek işime yaramıyor ama bu derslerden öğrendiğim konular tüm hayatımda kullandığım ve ihtiyacım olan bilgiler oluyor. (S1)

Diğer derslere göre daha önemli bana göre çünkü bu dersler direk benim hayatıma yansıyan dersler ama diğer dersler pek hayatıma yansımış ve bu derslerde ben daha mutlu oluyorum. (S4)

Sadece bu seçmeli dini derslerde bana katkıları çok fazla hayatımdaki hareketlerimi değiştirmem için bana yardımcı oluyor hayatıma uygulama açısından daha farklı tabii ki. (S7)

4.2. Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere göre öğrencilerin seçtiği Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine dair görüşlerini elde etmek amacıyla sorulan sorular araştırmanın alt problemleri doğrultusunda düzenlenmiştir.

4.2.1. Öğretmenlere Göre Öğrencilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerini Seçme Nedenleri

Öğretmenlere göre öğrencilerin seçtiği Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçme nedenlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.2.1’de görülmektedir.

Tablo 4.2. 1 Öğretmenlere Göre Öğrencilerin Seçmeli Dersleri Seçme Nedenleri

Ders Seçim Nedenleri	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	f	%
Eksik bilgileri tamamlamak	√	√	√	√	√	√	√	7	100
Ortalamayı yükseltmek	√	√	√	√		√		5	71,4
Devlet kanalıyla doğru gerçekçi eğitim isteği	√	√	√		√		√	5	71,4
Derslerin kolay olması	√			√		√		3	42,8
Dersin sevilmesi				√			√	2	28,5
Önceki yıllarda dersten memnun kalınması	√							1	14,2

Tablo 4.2.1’de % 100 oran ile “eksik bilgileri tamamlamak” davranışının ilk sırada yer aldığı görülmekte ve öğretmenlerin yedisi öğrencilerin eksik olduğunu hissettiği konuların giderilmesi için Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtiğini belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Daha fazla bilgi öğrenmek istiyor öğrencilerin çoğu bu sebepten dolayı yeni şeyler öğrenmek için ders seçiyor Kur’an-ı Kerim’i ve peygamber efendimizin hayatını temel dini bilgileri öğrenmek için dersi seçiyorlar bazıları da ailelerinin teşvikiyle dersi seçiyor ana sebep bilgi edinmek için seçiyorlar. (Ö2)

Genel kültürlerine genel bilgilerine peygamber efendimizin hayatı öğreniyorlar yeni bilgiler katıyorlar. Sıkıcı değil peygamber efendimizin hayatıyla ilgili güzel hikâyelerinde anlatıldığı ayetlerin surelerin öğretildiği bir ders o yüzden onları bilgilendirmek ilgilerini çekmek için dersler anlatılıyor bazı eksik sure birbirlerini tamamlıyorlar öğreniyorlar ekliyorlar bilgilerine. Dini açıdan kendilerini geliştirmek için dersi seçiyorlar.(Ö3)

Öğrencilerin ilk hafta sohbet ettiğimiz zaman ben onları dersi neden seçtiklerini soruyorum hani farkındalık durumlarına görmek istiyorum yoksa rastgele mi seçiliyor diye özellikle soruyorum burada genellikle öğrencilerden şöyle dönüt aldım öğrenciler genellikle günlük hayatın içerisinde karşılaştıkları konular olduğu için bu dersi seçtiklerini söylüyorlar. (Ö4)

Dini daha farklı olarak düşünebilirler ama dini eksik ve bilgileri burada öğrenecektir bunu biz bile yaşadık yani ilahiyat fakültesini okurken eksik bilgilerimizi düzelttik eksik bilgilerimizi düzeltir böylece inancımızda sağlamlaştırdık öğrenciler de yine aynı şekilde burada eksik bilgilerini düzeltmeye çalışacak böylelikle insan huzurlu oluyor çevreden öğrendiği eksik bilgilerle yanlış bilgilerle dini öğrenmeyecek burada doğrularını birincil kaynaktan elde edecek lise ders verdiği çocuk soruyor dönüşüm günah mıdır diye soruyor çevreden yanlış öğrendiği bilgileri burada görüyoruz ve onun adına günah olmadığını belirterek eksik bilgilerin düzeltiyoruz. (Ö5)

Ben peygamberimi öğreneyim temel dini bilgilerini öğreneyim diyerek ders seçiyorlar bu yaşına kadar Kur’an-ı Kerim öğrenememiş sen bunu öğreneyim diye ders seçiliyor. (Ö6)

Kur’an-ı Kerim dersinde özellikle birtakım açıklık var çocuklar biraz yoksun bırakılmış bu yüzden ilgi ve alakaları var. Hazreti Muhammed’in hayatı da yine aynı şekilde toplumumuzda Müslüman bir kişi olduğumuz için bu dersleri seçmeleri normal bu bilgilerdeki eksiklerini gidermek için dersi seçiyor ihtiyaçlarını karşılamak için ders seçiyor çünkü yeterli derecede bir bilgiye sahip değiller o yüzden çocukları aç olduğu için diyorum bilgiye aç oldukları için dersini seçiyorlar. (Ö7)

Tablo 4.2.1’de % 71,4 oran ile öğretmenler öğrencilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçim nedeni olarak “ortalamayı yükseltmek” ve “devlet kanalıyla doğru, gerçekçi eğitim isteği” olduğunu ifade etmişlerdir ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Aynı zamanda ortalamalarına katkı sağlıyor yani notlarını yükseltmek için bu dersleri seçiyorlar diye düşünüyorum. (Ö3,2)

Aileler böyle bir fırsatı kaçırmak istemiyor olabilirler okulda doğru dürüst gerçekçi bilgiler elde etmek için buraya yolla yolla aileler şey ders işliyorlar. (Ö2,3)

Bizim kültürümüzde din kültürü önemli ailelerin bu işi biraz ilgi duymaları peygamber efendimizin hayatı olsun Kur’an-ı Kerim olsun biraz daha gerçek bilgilerle öğrenilmesi gerekiyor kulaktan duyma anadan babadan duyma şeklinde değil de daha gerçekçi bir şekilde okullarda öğrensin diye seçiyorlar diye düşünüyorum. (Ö3,3)

Ailelerin bu konuda bilgi olarak eksik olduğunu hissettikleri için bu eksiklerin giderilmesi için aileler bu dersi seçmeleri için yönlendiriyor bu bilgilerin başka yerlerden alınması yerine okulda bunun sağlanması daha sağlıklı olacaktır. (Ö7,3)

Tablo 4.2.1’de % 43,8 oran ile öğretmenler öğrencilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçim nedeni olarak “derslerin kolay olması” olduğunu ifade etmişlerdir ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Konular biraz daha kolay olduğu için bunu yapabileceklerini düşünüyorlar. (Ö4)

Diğer seçmeli dersler biraz daha zor ağır dersler ama bu dersler biraz daha rahat ve kolay algılandığı için bu dersi seçiyorlar. (Ö6)

Tablo 4.2.1’de % 28,5 oran ile öğretmenler öğrencilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçim nedeni olarak “Dersin sevilmesi” olduğunu ifade etmişlerdir ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Biz öğretmen arkadaşlarımızla da kararlarımızı alıyoruz peygamber efendimiz rahmet sevgi peygamberi bu yüzden bu dersi sevdirebilecek şekilde derslerimiz anlatmaya çalışıyoruz bu yüzden öğrenci bu dersi seviyor bu dersi sevdikleri için de yani bu dersi seçtiklerini söyleyebiliriz. (Ö4)

Öğretmenlerin de öğrencilere model olmasından dolayı bu dersi sevmelerine neden oluyor. (Ö7)

Tablo 4.2.1’de % 14,3 oran ile öğretmenler öğrencilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçim nedeni olarak “Önceki yıllarda dersten memnun kalınması” olduğunu ifade etmişlerdir ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Daha önceki senelerde öğrenciler bu dersten memnun kaldığı için diğer yıllarda ondan seçmiş olabilir burada öğretmenin o derse karşı yaklaşımı da çok önemli. (Ö1)

4.2.2. Öğretmenlerin, Öğrencilerin Seçmeli Derslerin Seçiminde Etkisinde Kaldığı Durumlara (Yönlendiriciler) Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin öğrencilerin seçmeli derslerin seçiminde etkisinde kaldığı durumlara (yönlendiriciler) yönelik görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo4.2.2’de görülmektedir.

Tablo 4.2. 2 Öğrencilerin Seçmeli Dersleri Seçerken Etkisinde Kaldığı Durumlar (Yönlendiriciler)

Yönlendiriciler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	f	%
Aile	√	√	√	√	√	√	√	7	100
Arkadaşlar	√	√	√	√	√		√	6	85,7
Öğretmenler		√		√			√	3	42,8
Kendi istekleri			√	√	√			3	42,8
İdareciler						√		1	14,3

Tablo 4.2.2’de % 100 oran ile “aile” faktörünün ilk sırada yer aldığı görülmekte ve öğretmenler öğrencileri ailesinin yönlendirmesiyle Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtiğini belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

İlk etken ilk etapta çocuğu yönlendiren aile oluyor. (Ö1)

Bu derse aileler biraz daha yakın olduğu için bu dersi seçiyorlar. (Ö6)

Aileler etkili oluyor hani Müslüman bir ailenin çocuğunun bu konularda bilgi sahibi olmasını istedikleri için yönlendiriyorlar. (Ö7)

Tablo 4.2.2’de % 85,7 oran ile öğretmenler, öğrencilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçerken etkisinde kaldığı yönlendirici olarak “arkadaşlar” olduğunu ifade etmişlerdir ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Sevdiği arkadaşlarını etkisinde kalarak bu dersi seçmiş olabilir mesela sınıfın yarısından daha fazlası daha önce bu alanda eğitim almış bu yüzden bu öğrenciler grup halde bu dersi içmişler yani arkadaşlar bu ders için de etkili bir yönlendirici olarak görülebilir. (Ö4)

Arkadaş çevresi etkili olabiliyor. Arkadaşları etkili olabilir mesela bu dersi seçen bir öğrenci bir takım dinimizdeki bu değerler şu ana kadar doyurulmamış olabiliyor arkadaşlarının seçtiği zaman diğer öğrenciler tarafından bir merak duygusu oluşuyor ve bu merakından dolayı da dersi seçen oluyor. (Ö7)

Tablo 4.2.2’de % 42,8 oran ile öğretmenler öğrencilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçerken etkisinde kaldığı yönlendirici olarak “öğretmenler” ve “kendi istekleri” olduğunu ifade etmişler ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Okullardaki din dersi öğretmeni son derece önemli çünkü öğrenciler ve öğretmenleri gözlüyor yani öğrenciler derse öğretmenin söylediklerinden ziyade tutum ve davranışlarından daha çok etkileniyorlar tutarlı bir yaşam biçimi varsa düzgün bir yaşam biçimi varsa öğrenci bundan etkilenir ve dersi seçiyor onun yönlendiricisi öğretmen oluyor. (Ö2,3)

Bu dersi daha fazla seçebilecek öğrenciler varken bazı öğretmenler tarafından olumsuz yönde yönlendirmelerine olduğunu duyuyoruz şahit olduk daha önce bu ders aldınız artık başka dersler alın falan gibi bir olumsuz yönlendirme yapıyorlar. Öğretmenlerin kişisel kendi hayat görüşleri ile alakalı yanlış yönlendirmeler yapabiliyorlar. (Ö4,3)

Çocukların öğrenme isteği aslında etkisinde kaldığı bir durum hem eğlenip hem öğrenmek için seçiyorlar. Mesela peygamber efendimizin hayatını merak ederek bu dersi seçenlerde var. (Ö3,4)

Dersin kolay olması ve bunları derste rahatlıkla öğrenebilmeleri bileceği konuları olduğunu düşündüğü için kendi isteğiyle de bu dersi seçiyor. (Ö4,4)

Tablo 4.2.2’de % 14,3 oran ile öğretmenlerin öğrencilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçerken etkisinde kaldığı yönlendirici olarak “idareciler” olduğunu ifade etmişlerdir ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Yönlendiriciler düşüncecek olursak idareciler olabilir yani idareciler ikna etmiş olabilir şu dersten dini olarak hem rahatlığı açısından daha iyi olacaktır diye yönlendirilmiş olabilir öğrenciler. (Ö6)

4.2.3. Öğretmenlere Göre Ailelerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerini Seçtirme Nedenleri

Öğretmenlere göre ailelerin öğrencilere Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtirme nedenlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.2.3'te görülmektedir.

Tablo 4.2. 3 Öğretmenlere Göre Ailelerin Seçmeli Dersleri Seçtirme Nedenleri

Ders Seçim Nedenleri	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	f	%
Doğru, gerçekçi bilgiye ulaşmak		√	√	√	√			4	57,1
Ailenin yetişememesi			√	√	√		√	4	57,1
Davranışlarına olumlu yön vermek	√			√	√			3	42,8
Dersin boş geçmemesi için		√						1	14,2
Dersler kolay olduğu için						√		1	14,2

Tablo 4.2.3'te % 57,1 oran ile “doğru, gerçekçi bilgiye ulaşmak” ve “ailenin yetişememesi” nedenlerinin ilk sırada yer aldığı görülmekte ve öğretmenlerin dördü ailelerin doğru, gerçekçi bilgiye ulaşmak ve ailenin çocuğa dini bilgi vermeye yetişemediği için Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtirdiğini belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Gerçek ve doğru bilgileri öğrenmek için bu dersi seçiyorlar. Çünkü kulaktan dolma bilgilerle bunların öğrenilmesi güç oluyor veya yanlış bilgiler öğrenir ama okulda gerçekçi kaynaklardan bunların öğrenilmesi daha doğru daha düzgün oluyor. (Ö3,1)

Biliyorsunuz toplum çok genişledi bu dini bilgilerin de açlık susuzluk gibi bir gereksinim olduğuna artık toplumu öğrendi ve aile burada artık çocuğa yetişemiyor biraz yoğun bir iş temposu ile koşturdukları için ya o yüzden okullarda bunu öğrenmesi daha güzel bir durum oluyor ailelerin bundan memnun olduğunu görüyoruz yazın işte camilerde kışın da okullarda bunların öğrenimi daha düzgün bir şekilde gerçekleşiyor. (Ö3,2)

Velilere sorduğumda ise eşim çalışıyor ben çalışıyorum ne zaman vakit ayırayım de ben çocuklarıma bu dini bilgileri vereyim gibi kaygıları olduğunu görüyorum ve bundan dolayı çocukların bu ders seçmelerini istiyorlar. (Ö4,2)

Allah ve peygamber sevgisini tanımaları için yönlendirmiş olabilir bu konularda sadece aile yetmiyor. (Ö5,2)

Tablo 4.2.3'te % 42,8 oran ile öğretmenlerin üçü ailelerin öğrencilerin “davranışlarına olumlu yön vermesi” için Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim

ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtiğini belirtmiştir ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Öğrencilerin bilinçli bir birey olmaları için aileler bu ders seçtiriyorlar, manevi anlamda davranışlarına hakikaten bu derslerin yön vereceğini düşünüyorlar. Benim bu dönemde karşılaştığım bir öğrenci vardı derste anlatıyoruz işte haram ve helal dikkat edilecek hususlar kul hakkına varılacak kadar hoca dedi ki öğrenci dedi ki hocam sizin benim üzerinize çok hakkınız var annemden babamdan çok hakkınız var dedi siz bana hiç bilmediğimiz şeyler öğretiyorsunuz dedi bunlar çok basit şeyler siz bunları duymadınız mı dedim ama yok çocuk bilmiyormuş ve bunları derste öğrenmiş yani öğrencilerle iletişim iyi kurabilirsen çok güzel şeyleri alabiliyorlar öğrenebiliyorlar. (Ö1)

Kur'an-ı Kerim'i mesela çocuklar rahat bir şekilde okuyabilecek düzeye gelmesi gerekir işte bunu istiyor ailede bu yüzden bunu okul eğitimi ile birlikte desteklemek istediler. (Ö4)

Aileler güzel ahlakı terbiyeyi öğretsin diye bu dersi yönlendirmiş olabilir çevrenin etkisinde yanlış arkadaşlar edilmesin diye bu dersi yönlendirmiş olabilir derste doğru düzgün bilgiler öğrenip ona göre arkadaş seçmesi sağlanmış olabilir. Güzel bir ahlaka sahip olup kendini düzeltsin diye seçmiş olabilir. (Ö5)

Tablo 4.2.3'te % 14,2 oran ile öğretmenlerden bir tanesi “dersin boş geçmemesi” ve “dersler kolay olduğu” için Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtiğini belirtmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Bunun haricinde bazı seçmeli derslerin öğretmeni dahi yok o yüzden aileler çocukların bu derslere yönlendiriyorlar en azından işte gerçekçi doğru bilgileri elde etsinler diye bu dersi seçtiriyorlar boş geçsin istemiyorlar derslerini. (Ö2,4)

Ağır olan derslerden kaçmak için aileler çocuklarını derslere yönlendiriyor öğrencilerin zorlandığını görüyorlar. (Ö6,5)

4.2.4. Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin İçeriğine İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin içeriğine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.2.4.'de görülmektedir.

Tablo 4.2. 4 Öğretmenlerin İçeriğe İlişkin Görüşleri

İçerik	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	f	%
Konularla ilgili hikâyeler yetersiz	√		√	√	√	√		5	71,4
Konuların ayrıntıları yetersiz		√	√	√		√	√	5	71,4
Kitaplara Yasin süresi eklenmeli			√					1	14,2
Kronolojik sıra yetersiz				√				1	14,2
Günümüz problemleri yetersiz					√			1	14,2
Şekil itibarıyla düzenlenmeli						√		1	14,2
Her yıl konu tekrarına düşülüyor							√	1	14,2

Tablo 4.2.4.'de % 71,4 oran ile içeriğe ilişkin görüşlerden “konularla ilgili hikâyeler” ve “konuların ayrıntıları” yetersizliğinin ilk sırada yer aldığı görülmekte ve öğretmenlerin beşi Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin içeriğinde bu yetersizlikleri belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Bence her ünite için her konuyla ilgili hikâyeler olması lazım çocuklar zaten derste araya hikâyeler serpiştirmesek pek ilgilerini çekemiyoruz ama biz anlattıkça o öğrenciler hep hikâye anlatmamızı istiyorlar bizden yani bu hoşuna gidiyor o yüzden kitapta konu aralarına falan bu tarz hikâyeler konabilir bu eskiden beri benim bir talebim tabi ilköğretime bile konulabilir çünkü bir iki hikaye ile birden çok şeyi anlatabileceğimiz dersler çıkarabileceği şeyler var. (Ö1,1)

Hikâyeler olabilir sahabelerin hayatımdan kesitler verilebilir bu sayede güncelleştirilebilir. (Ö5,1)

Genel kültür olarak baya bir şeylerle güncel hayatta uygulanabilecek veya karşılaşılabileceği mevzularla ilgili konular yer alırsa edep adap ahlak kuralları sevgi saygı ve büyüye karşı davranışları biraz da zaten var ama biraz daha pekiştirilerek eklenerek ayrıntılandırılmalıdır. Genel haliyle güzel ama güncel hayatta uygulanabilecek konular olmalı orucu bozan bozmayan şeyler kefarete kaza onlar yüzeysel bunlar geliştirilebilir genişletilmelidir. (Ö3,2)

Konular biraz özetlenmiş kısaltılmış konular biraz daha güzel bir şekilde ayrıntılı bir şekilde anlatılmalı mesela maddeler halinde anlatılabilir biraz daha zenginleştirilebilir. (Ö6,2)

Peygamber efendimizin hayatında doğumu ve ölümü arasındaki süreç anlatılırken biraz daha detaya girilebilir mi oralar biraz daha artırılabilir oralar biraz zayıf kalmış gibi geliyor bana. (Ö7,2)

Tablo 4.2.4.'de % 14,2 oran ile öğretmenlerden bir tanesi Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin içeriğine ilişkin

“kitaplara Yasin süresi eklenmeli”, “kronolojik sıra yetersiz”, “günümüz problemleri yetersiz”, “şekil itibariyle düzenlenmeli” ve “her yıl konu tekrarına düşüyor” ifadelerini belirtmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Kur'an-ı Kerimle ilgili olarak da Kur'an-ı Kerim kitaplarına Yasin konulabilir yani sureler falan var ama en çok Yasin okumak istiyorlar o yüzden yani en azından Yasin okuyabilecek bir düzeye ulaşması gerekiyor. (Ö1,3)

Mesela konular kronolojik bir sırayla verilmemiş başlığı yazılmış ama başlığın altında bilgiler verilmemiş özellikle 9 sınıfların müfredatı biraz sıkıntılı çocuklar bunu biraz tuhaf karşılıyorlar onun haricinde herhangi bir sıkıntı yok içerikle ilgili özellikle temel dini bilgiler dersinin müfredatı daha güzel. (Ö2,4)

Derslerin içeriklerine baktığımızda dersler daha ilgi çekici olabilir özellikle temel dini bilgiler dersi daha farklı olabilir mesela günümüz problemlerine de yenilenmesi gerekiyor sürekli din derslerinde aynı derslerin aynı konuları görülmemesi gerekli daha önceki gördüğü derslerin tekrarı niteliğinde olmaması gerekiyor öğrenci de bundan bazen şikâyetçi oluyor sürekli aynı şeyleri görüyoruz diye ama günümüz problemlerine çözüm üretebilecek 1 konular olması gerekiyor mesela bu günümüz problemleri nelerdir bunların sorunların çözümleri nasıldır kitapta günümüzde ilgili problemler var ne gibi sorular sorulmuş bunlar ünite sonlarında verilebilir beyin fırtınaları yapılabilir çocukların görüşleri alınabilir bu konularda. Günümüz problemlerini peygamber efendimizin hayatı ile ilişkilendirerek anlatmamız gerekiyor güncellemelerin yapılması gerekiyor yani. (Ö5,5)

Çocuklar öğrenecek onları bir makale gibi değil de madde bazlı da anlatım sağlanırsa şekil itibariyle yani biraz daha düzenlenmelidir diye düşünüyorum. (Ö6,6)

Temel dini bilgiler dersinde dokuzuncu onuncu on birinci sınıflarda ki dersin içeriği hemen hemen hepsinde aynı bu yüzden bir sıkıntı yaşıyoruz aynı konuların tekrar edilmesi söz konusu olabilir öğrencilerimizin bazıları onun sınıfta aldığı dersi 11 inci sınıfta hemen hemen aynı konuları tekrar alıyor yani öğrencinin dikkatini çekebilmek adına farklı konulara da ihtiyaç oluyor öğrenci bunun için şikayette bulunuyor yani bu yüzden her sene konuları yenileri eklenmelidir, detaydan ziyade bir üst sınıfa geçildiğinde biraz daha yeni konular eklenerek onların merakı, ilgisi çekilmelidir. (Ö7,7)

4.2.5. Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve

Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerine İlişkin Beklentileri

Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine ilişkin beklentilerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.2.5'te görülmektedir.

Tablo 4.2. 5 Öğretmenlerin Beklentileri

Beklentiler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	f	%
İbadetini yapma	√			√	√	√		4	57,1
Dini konulardaki eksikliği gidermek		√		√			√	3	42,8
Yardımsaver, paylaşımcı olma	√		√					2	28,7
Ailesine, vatanına, milletine faydalı olma			√			√		2	28,7
Yalan söylememe	√							1	14,2
Peygamber efendimizi örnek alma				√				1	14,2
Dersi sevdirebilmek					√			1	14,2

Tablo 4.2.5’te % 57,1 oran ile “İbadetini yapma” beklentisinin ilk sırada yer aldığı görülmekte ve öğretmenlerin dördü Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinden ibadetini yapma beklentisini ifade etmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Tabi ki anlattıklarımızın havada kalmaması öğrencilerin davranışlara dönüştürmesini bekliyoruz mesela ibadetini yapan, kendilerini sorgulayan bireyler olmalarını istiyoruz. Yani ibadetlerden bahsediyoruz Antalya’nın sıcağı bile olsa oruç tutabilmesi lazım biz bu ibadetleri anlattıktan sonra yani bunlar kazandırmak için elimizden geleni yapmamız lazım. (Ö1)

Anlattığımız derslerle ilgili bilgilerin sadece ezberlenmesi onların uygulama alanına geçmesini istiyoruz mesela namazdan bahsediyoruz çocuk namaza karşı bir sevgi duyması gerekiyor ve bunu uygulamaya başlamasını bekliyoruz. Kendi hareket ve davranışlarında farklılık oluşmasını bekliyoruz ibadetleri öğrenmekle kalmamalı uygulamak için de bir istek oluşmalıdır diye düşünüyorum en azından birini uygulayabilecek bir güçte olması gerekiyor. (Ö5)

Öğrenciye sorduğumda ben bunu zaman zaman sorarım çünkü öğrenci diyor ki ben temel dini bilgileri temel insan haklarını özgürlüğün ne olduğunu, namaz ibadetinin ve iman esaslarının insanın hayatına çok büyük bir yön verdiğini özellikle gördüm bunu diyen öğrenciler oldu. (Ö6)

Tablo 4.2.5’te % 42,8 oran ile öğretmenlerden üçü Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinden beklentisine ilişkin “dini konulardaki eksikliği gidermek” ifadesini belirtmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Benim temennim Türkiye’nin dini algılama biçimine baktığımızda cemaatler ön plana çıkıyor. Bu dini eksikleri gidermek adına ama bunlar okul ortamında sağlanabilir Diyanetin bir açıklamasına baktığımızda

cemaatlerin tamamen ekonomik bir yapı içerisinde büründüğü ile ilgili açıklamaları da var. Buradan da gördüğümüz üzere bunları eğitim sisteminde düzgün bir şekilde eğitim verilmesi gerektiğini anlıyoruz. (Ö4)

Benim beklentim bu konuda bu dersler çok faydalı olduğu bilinmekte. Çünkü aç olan öğrencileri görüyoruz ve bunların giderilmesini sağlanmasını bekliyoruz. Çünkü çocuklar birçok şeyden yoksun olarak gözüküyor ben din kültürü dersi daha önceki yıllarda 1 saat olarak alındı burada bir saatte bir şeyler anlatılmaya çalışıldı da yeterli olmuyor böylelikle ders saati artırılmış oluyor çocuklarda ahlaken eksikliğini çok büyük olduğunu görüyoruz birtakım davranışlarını sezebiliyoruz. (Ö7)

Tablo 4.2.5'te % 28,7 oran ile öğretmenlerden ikisi Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinden beklentisine ilişkin "yardımsever, paylaşımcı olma" ve "ailesine, vatanına, milletine faydalı olma" ifadesini belirtmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Yardımseverliğin önemi yolda veya toplumdaki insana zarar verecek bir insan olmaması gerekir namaz kılmak gibi insanlara yardımcı olmanın da sevap olduğunu bilmesi. Peygamber efendimiz diyor ki yediğinden yedirmeyen, giydiğinden giydirmeyen bizden değildir diyor kendi için istediğini mümin kardeşi için de isteyecek insanlar işte bu peygamber efendimizin örnek davranışlarını kendilerine işte ilke ve prensip edinerek davranışlarına dönüştürmeler lazım. (Ö3,3)

Ailesine, vatanına, milletine faydalı olabileceği bir insan haline gelmesi. (Ö3,4)

Ben aslında emekli öğretmenim ve uzun bir aradan sonra tekrar öğretmenlik yapmaya başladığımda hayal kırıklığı yaşadım müthiş bir ahlaki yozlaşmanın olduğunu gördüm bu yüzden bu dersler umarım bu ahlaki yozlaşma giderecek bir içerik ile birlikte toplumu düzeltecek bir hale dönüşür umarım. (Ö6,4)

Tablo 4.2.5'te % 14,2 oran ile öğretmenlerden biri Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinden beklentisine ilişkin "yalan söylememe", "peygamber efendimizi örnek alma" ve "dersi sevdirebilmek" ifadesini belirtmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Öğrenmesi gerektiğini söylüyoruz yalan söylememeyi becermesi lazım. (Ö1,5)

Peygamber efendimizin hayatı anlatılır ki onun örnek bir kişi oluşu günümüzdeki insan profilleri ile kıyaslanamayacak düzeydeki bir örnek kişi günümüzde o peygamber efendimizin hayatı muhakeme edilerek bir çıkarıma gidilmesi bekleniyor. (Ö4,6)

Önemli olan çocuğa bu dersleri sevdirebilmek peygamber efendimiz hayatı anlatılır ki onlara bu sevdirelmesi gerekiyor bazen öyle bir ders anlatıyorsun ki çocuğun ağlayacağı geliyor yani tamamen hissederek

dersi dinliyor etkileniyor dolayısıyla o kişinin peygamber efendimizin sevgisi artıyor. (Ö5,7)

4.2.6. Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisine Dair Öğretmen Görüşleri

Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisine dair öğretmen görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.2.6 'da görülmektedir.

Tablo 4.2. 6 Öğrenci Davranışlarına Etkisi

Davranışa Etki	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	f	%
Namaza başlama	√			√	√		√	4	57,1
Sabırlı olma	√				√		√	3	42,8
Adaletli olma	√		√					2	28,7
Sağlam din bilgisi		√			√			2	28,7
İnsanlara iyi davranmak					√		√	2	28,7
Vicdanlı olma		√						1	14,2
Kur'an-ı Kerim okuyabilme			√					1	14,2

Tablo 4.2.6 'da % 57,1 oran ile “namaza başlama” davranışının ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin dördü Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisi olarak namaza başlamanın olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Namaz kılma davranışlarında artış bazılarında kazanım gözlenmiş ama benim arzu ettiğim öğrenciler çok daha fazla vakit geçirebilmek bunu sadece anlatılan dersler kaldığı zaman bazı şeyler biraz yetersiz kalabiliyor şimdi çocuklar için birer tohumu atıyoruz uzun yıllar sonra bu tohum yeşerecektir. (Ö4)

Mesela çocuğun birisi sorabiliyor ben kaza namazı kılabilir miyim geçmiş namazları kılabilir miyim diye sorabiliyor nasıl bulabilirim diye sorabilir en azından uygulama bazını geçebilecek çocuklar var namaz kılma davranışları gibi bir değişiklik olabiliyor. (Ö5)

Tablo 4.2.6 'da % 42,8 oran ile öğretmenlerden üçü Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisi olarak “sabırlı olma” ifadesini belirtmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Mesela peygamber efendimizle ilgili bir ünite anlatılırken peygamber efendimizin özelliklerini davranış olarak alıyorlar. Mesela sabır konusuna dikkat ediyorlar bazı konular çocukta bilinçlenmeye ortaya çıkarıyor. (Ö1)

Mesela biz ders anlatırken kendimde derslerde sabırlı olmaya çalışıyorum onlara karşı daha sabırlı davranıyorum alttan alıyorum anlatılan konular ile bizlerin davranışlarda benzerlik gösterebilir ve çocuklar bunları uygulayabilirsin diye ve çocuklarda bunu ailelerine karşı arkadaşlarına karşı sabırlı davranışlar ile gösteriyorlar. (Ö5)

Tablo 4.2.6 'da % 28,7 oran ile öğretmenlerden ikisi Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisi olarak "adaletli olma", "sağlam din bilgisi" ve "insanlara iyi davranmak" ifadesini belirtmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Genelde öğrenciler de bir fark oluşuyor etkisi oluyor çocuk mesela sıraya geçerken önündeki arkadaşının önüne geçerek kaynak yapmıyorsa önüne geçtiğinde kul hakkı yiyeceğini biliyor bunu yapmak istemiyorum bunu gözlemledim ben mesela kul hakkının geçeceğini düşünerek bir sırasını bekleyerek diğer arkadaşların önüne geçmiyor. Daha dikkatli ve ölçülü davranıyorlar. (Ö3,3)

Sağlam bir din bilgisi ve din kültürü kazandırılmalıdır ülkemizde maalesef birçok çevre kişi mihrak tarafından subjektif bir şekilde öğretilmeye çalışılıyor ancak din ne ise kanıtlarına dayalı olarak kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim anlatılmalıdır delillere dayalı anlatım gerçekleşmeli sağlam bir din bilgisi ve kültürü oluşması gereklidir. (Ö2,4)

Doğru davranışlar kazandırılmalıdır doğru inanç düşünce ve davranış kazandırması gerekiyor özellikle İslam dini konusunda doğru bilgi nedir doğru inanç nedir nasıl bir varlığa inanıyoruz inanması gereken hususlar nelerdir gibi konuları bilmesi gerekiyor ve doğru inancı geliştirmesi gerekiyor her şeyden önce güzel ahlaklı olması gerekiyor. (Ö5,4)

Mesela anlatılan dersi göre bugün kardeşime anneme iyi davranacağım gibi şeyler söylüyorlar yani ufak bir anlatılan konu bile çocuklar üzerinde bir davranış değişikliği oluşturuyor bunları uygulamaya çalışıyorlar işte iyi davranmak insanlar üzerinde iyi şeyler düşünmek gibi bazı davranış değişiklikleri meydana geliyor. (Ö5,5)

Bir arkadaşına yaklaşımında bir farklılık görebiliyorum konuşma hitabında arkadaşlarına yaklaşırken ki davranışlarında daha dikkatli olabiliyor gençlik kendi arasında birtakım kelimeler kullanabilir hoş olmayan ama çocuklar bu dersleri aldıktan sonra gözlediğim de bunları daha dikkatli oluyorlar daha dikkatli sözler seçerek birbirlerine hitap ediyorlar. (Ö7,5)

Tablo 4.2.6 'da % 14,2 oran ile öğretmenlerden biri Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisi olarak "vicdanlı olma" ve "Kur'an-ı Kerim okuyabilme" ifadesini belirtmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Kur'an-ı Kerim anlatılmalıdır delillere dayalı anlatım gerçekleşmeli sağlam bir din bilgisi ve kültürü oluşması gereklidir bunun sayesinde imanlı ve vicdanlı olur kalbinde Allah korkusu olur vicdanı olan insanlardan da kimseye zarar gelmez. (Ö2,6)

Hiç Kur'an-ı Kerim okumayı bilmeyen bir öğrencim vardı artık ulan okuyabilecek bir davranış değişikliği haline getirebilecek duruma ulaştı yani Kur'an-ı Kerimde hiç harf bile bilmiyordu ama şimdi artık okuyabilecek bir düzeye okulda aldığı eğitimle ulaştı tabi çocuğun ilgili olması burada son derece önemli. (Ö3,7)

4.2.7. Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Öğretim Yöntemine İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğretim yöntemine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.2.7 'de'de görülmektedir.

Tablo 4.2. 7 Öğretmenlerin Seçmeli Derslerin Öğretim Yöntemine İlişkin Görüşler

Öğretim Yöntemi	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	f	%
Teknoloji kullanımı		√	√	√	√		√	5	71,4
İlgi çekici	√		√			√		3	42,8
Soru- cevap	√		√					2	28,7
Uygulamalı öğretim		√			√			2	28,7
Bol örneklendirme	√							1	14,2
Öğretmenin derse hazırlıklı gelmesi		√						1	14,2
Güncel konularla ilişkilendirme		√						1	14,2
Grup çalışmaları				√				1	14,2

Tablo 4.2.7 'de % 71,4 oran ile "Teknoloji kullanımı" yönteminin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin beşi Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde teknolojiden yararlanarak derslerin işlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Okulumuzda akıllı tahtalar gerekli teknolojik imkânlar var o yüzden görselleri slaytlara yer vererek peygamber efendimizin hayatından örnekler resimler sunarak zenginleştirmeye çalışıyoruz. Hem göze hem

kulağa hem görsel hem ağırlık verildiği için daha etkili olacaktır bu teknolojinin kullanımı. (Ö3)

Zümre olarak ta bunların konuşmaları ne yaptık öğrencinin tamamen aktif oldu 1 öğretim izliyoruz burada akıllı tahtalar falan bize baya yardımcı oldu yani yüzlerce sayfalık kitabın verebileceğini bir videoda anlatabilme gibi imkanlarımız oluyor en tablet falan daha tam manasıyla kullanamıyor çocuklar yani bunlar da etkili bir şekilde kullanılabilir düzeye ulaştı daha da etkili olabilir. (Ö4)

Yani imkân var olduğu sürece bizim okulumuzda var akıllı tahtaların kullanımı teknoloji ve görsellerle soyut kavramları somutlaştırılması gerekiyor. Görsel ve işitsel olarak ve bu imkanların kullanılması gereklidir çünkü derslerin içerikleri soyut kavramlar bunlar somutlaştırılarak anlatılmalı bu da teknolojiden yolu geçiyor. (Ö7)

Tablo 4.2.7 'de % 42,8 oran ile öğretmenlerden üçü Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde "ilgi çekici" bir şekilde derslerin işlenmesi gerektiğini ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Öğretmen baya bir zorlanıyor artık ders anlatmaktan yani baya bir kendini vermesi gerekiyor derse çünkü çocuklar artık eskisi gibi değil çok yaramaz onların ilgisini çekebilecek bir ders anlatımı yapılması gerekiyor. (Ö1)

Kısa metrajlı konuşmalar olmalı kısa kısa akılda kalıcı bilgiler verilmelidir sunular verilmelidir çok konuşmaktan az konuşarak öğrenci sıkmadan ders anlatılmalı ve materyaller kullanılmalıdır diye düşünüyorum kısa hikâyeler kullanılarak ders anlatılmalıdır. (Ö3)

Tablo 4.2.7 'de % 28,7 oran ile öğretmenlerden ikisi Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin "soru-cevap" ve "uygulamalı öğretim" ile derslerin işlenmesi gerektiğini ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Çocuğa ara ara soru sorulması lazım konuyu öğrenci okuduktan sonra beğendiği en güzel sözcüğü örnek veya cümle ile bir yazılmasını istiyorum mesela. (Ö1,3)

Düşündürücü hikâyeler anlatılarak anlatılmalıdır zihninde şimşek çaktıracak sorular sorulmalı, bilgiler verilmeli. (Ö3,3)

Düz anlatım yeterli değildir biraz göze hitap edilmelidir uygulamalı da olabilir uygulama yapılmalıdır özellikle Kur'an-ı Kerim dersinde veya temel dini bilgiler dersi nasıl namaz konusu anlatılırken uygulama yapılabilir. (Ö2,4)

Kuran-ı kerim dersi tabii ki zaten uygulamalı olmalı birebir teke tek eğitimlerle desteklenmelidir peygamberimizin hayatı da canlandırmalarla dramalar ile uygulamaya dökülerek anlatılabilir onun

yaşadıklarını gözlerinin önüne geçilebilmesi için çocukların bunu yaşayabilir anlayabilmeleri için dramalarla sağlanabilir. (Ö5,4)

Tablo 4.2.7 'de % 14,2 oran ile öğretmenlerden biri Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin "bol örneklendirme", "öğretmenin derse hazırlıklı gelmesi", "güncel konularla ilişkilendirme" ve "grup çalışmaları" ile derslerin işlenmesi gerektiğini ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda vermiştir.

Öğretmenlerin çok aktif olması lazım çocukları tanıyor olması lazım gözünden huyundan suyundan tespitlerde bulunmak lazım öğrencilere güzel söz söylemesi lazım öğrenciyle inatlaşma olması lazım yöntemine de baktığımızda ise bol örneklendirme yapılması lazım. (Ö1,5)

Öğretmenler ne kadar biliyorum dese de derse hazırlanarak gelmeli tekrar ederek derse girmesi gerekiyor daha faydalı olur. (Ö2,6)

Asıl önemli olan ise günceli takip etmek gerekir özellikle genç nesil buna dikkat ediyor eğer bizler onların gerisinde kalmamanız gerekiyor. (Ö2,7)

Mesela grup çalışmaları yapılmalı, biz yapıyoruz. (Ö4,8)

4.2.8. Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.2.8 'de görülmektedir.

Tablo 4.2. 8 Öğretmenlerin Seçmeli Derslerin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri

Değerlendirme	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	f	%
Performans değerlendirme		√	√	√	√		√	5	71,4
Sözlü sınav	√		√			√	√	4	57,4
Çoktan seçmeli	√		√				√	3	42,8
Yazılı sınav					√		√	2	28,7

Tablo 4.2.8 'de % 71,4 oran ile "Performans değerlendirme" nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin beşi Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin değerlendirilmesinde performans değerlendirme yapılarak derslerin değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Genellikle ben öğrencinin isteğini istekli olup olmama durumuna göre değerlendirmeler yapmaya çalışıyorum. (Ö3)

Ölçme değerlendirme baktığımızı ben sadece salt bilgi ölçmüyorum. Genellikle gözlem formları falan kullanıyorum. Olumlu veya olumsuz ne yaptıysa onu da ben onları kaydediyorum. Teneffüste bile gözlemlemeye çalışıyorum. Arkadaşına bir şaka yaptığında bir yardımcı olduğunda ben uyarılacak bir durum varsa onu düzgün bir şekilde uyarmaya çalışıyorum. Olumlu bir özelliği varsa onu ekliyorum. İnsan önce insan olmayı öğrenmeli çünkü bazen sınavlarda yapıyoruz ama genellikle performans yani gözlemler yaparak ta değerlendirme yapıyorum. (Ö4)

Tablo 4.2.8 'de % 57,4 oran ile öğretmenlerden dördü Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin "sözlü sınav" ile derslerin değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de öğrencileri bireysel olarak okutuyoruz başka türlü yapılmaz zaten. (Ö1)

Kuran-ı kerim dersinde illaki sözlü olarak değerlendirme yapıyoruz. (Ö3)

Tablo 4.2.8 'de % 42,8 oran ile öğretmenlerden üçü Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin "çoktan seçmeli" ile derslerin değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Diğer derslerde de bir sürü konu işleniyor ve bu bir sürü konunun dönütünü alabilmemiz için test yapmak daha iyi çünkü birçok soru sorabiliyorsun ve öğrenci kendini daha iyi ifade edebiliyor testi o yüzden test yöntemi güzel ve daha çok ilgisini ölçer biliyorsunuz. (Ö1)

Mesela çoktan seçmeli ve kapsam geçerliği daha yüksektir, onu kullanıyoruz. (Ö7)

Tablo 4.2.8 'de % 28,7 oran ile öğretmenlerden ikisi Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin "yazılı sınav" ile derslerin değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Yazılı sınavlar yapılabilir bunlar sayesinde çocuklar biraz daha ders ile ilgili oluyor önemli olan tabii ki yazılar ile not vermek değil derse girebilmektir bizim asıl amacımız ancak yine de yazılı sınavlar ile çocuğun derse ilgisi de artırılmış oluyor. (Ö5)

Bazı konularda çocukların fikirlerini alınması gerektiğini düşündüğümüz için klasik yazılı şeklinde sorularımız da oluyor. (Ö7)

4.2.9. Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.2.9 'da görülmektedir.

Tablo 4.2. 9 Öğretmenlerin Seçmeli Derslerde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri

Sorunlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	f	%
Sınıf mevcudunun fazlalığı	√	√		√	√			4	57,4
Ders sürelerinin azlığı	√	√					√	3	42,8
Derse isteksizlik					√	√		2	28,7
Uygulama için mescit	√							1	14,2
Ders seçiminde sürekliliğin olmayışı		√						1	14,2
Dersin itibarsızlaştırmaya çalışılması		√						1	14,2
Derslerin hazırlıksız, aniden getirilmesi		√						1	14,2
İçerik, doküman eksikliği					√			1	14,2

Tablo 4.2.9 'da % 57,4 oran ile “Sınıf mevcudunun fazlalığı” ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin beşi Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaşılan sorun olarak, sınıf mevcudunun fazla olduğu ifade edilmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Kur'an-ı Kerim dersinde sınıflar çok kalabalık birebir ilgilenmede sıkıntı yaşıyoruz vakit yetmiyor o kadar öğrenci yetiştiremiyoruz derse tam uygun bir şekilde işleyemiyoruz her öğrenciye vakit kalmıyor yani zorlanıyoruz kalsa bile. (Ö1)

Daha az sayıda öğrenciler olabilir genellikle 30 34 kişi ders anlatmaya çalışıyoruz 10 15 kişi olsa daha iyi bir şekilde özellikle kuranı kerim dersinde birebir ders anlatımı olduğu için sayının az olması gerekli e ne yapıyoruz bu durumda bilen öğrencilerle bilmeyen öğrencileri eşleştirerek bu durumu aşmaya çalışıyoruz. (Ö4)

Tablo 4.2.9 'da % 42,8 oran ile öğretmenlerden üçü Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaşılan sorun olarak “Ders sürelerinin azlığı” ifade edilmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Ders zamanı, süresi de yetersiz o yüzden Kur'an-ı Kerim dersini seçip de tam öğrenemedim diyen insanlar oluyor yani ilgilenemiyor sun yetişemiyorsun. (Ö2)

Hani bazen bazı dersler birer saat haftada görülür ve bu biraz yetersiz görünüyor en azından bir iki saat olmalı 1 saat bizim için yetersiz kalıyor onun haricinde herhangi bir sıkıntı yaşamıyorum. (Ö7)

Tablo 4.2.9 'da % 28,7 oran ile öğretmenlerden ikisi Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaşılan sorun olarak "derse isteksizlik" olduğunu ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Bazı öğrenciler isteksiz olabiliyor yani ders olarak görüyor ama bu derslere istekli bir hale dönüştürülmeleri gerekiyor ve çok ciddi sıkıntıları yok bu konuda isteksiz olan öğrencileri istekli hale dönüştürülmesi gerekiyor ders olarak görülmemesi gerekiyor sadece. (Ö5)

Çocuk ne de olsa geçeceğim diyerek bir rahatlık içerisinde yani bu arasında yaşanan bir sorun bu seçmeli dersler biraz daha rahat bırakıldığı için yüksek notlar verildiği için nasıl olsa geçeceğim rahatlığıyla öğrenci yeterince ilgi göstermiyor. (Ö6)

Tablo 4.2.9 'da % 14,2 oran ile öğretmenlerden biri Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaşılan sorun olarak "Uygulama için mescit", "Ders seçiminde sürekliliğin olmayışı", "Dersin itibarsızlaştırmaya çalışılması", "Derslerin hazırlıksız, aniden getirilmesi" ve "İçerik, doküman eksikliği" olduğu ifade edilmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Çocuklara namaz kılma dersini anlatıyoruz namazını kılmak istiyor öğrenci ama namaz kılacak bir yer yok okulda ya bunun için okullarda uygun mescit ortamlarının oluşturulması olabilir ben din dersi için mescidin olmaması öğrenciler ve öğretmenler için de yeni bir problemler arasında. (Ö1,4)

Bu derslerin seçiminde bir süreklilik olması lazım mesela çocuk 9 sınıfta bu dersi almamış olmuştunuz kalmamış on birinci sınıfta bu dersi alıyor o zaman temeli olmadığı için de bir sıkıntı oluyor yani bunun bir sürekliliği olması lazım ders seçiminde. (Ö2,5)

Bazı öğretmenler veya kişiler tarafından dersi itibarsızlaştırma sorunları yaşıyoruz çocuklar alaylı bir şekilde konuşan öğretmenler oluyor okuyup ta hocam olacaksın diyen öğretmenler oluyor diye duyuyoruz ama bunlar bir ihtiyaçtır bunun bilincinden yoksun insanlar dersi itibarsızlaştırılıyor. (Ö2,6)

Biraz bu iş biraz aniden gelişti çocuklarda buna hazır değildi daha 4 artı 4 artı 4 ile aile hazır olmadan işte çocuklar buna hazır olmadan yapılmaya çalışıldı ama bu da bir sıkıntı öğrencilerin ailelerine okulların buna hazır olmadığı bir anda buna geçilmeye çalışıldı özellikle bu

dersler okutulmaya başladığında biz bu derslerle ilgili kaynak bulamıyorduk ama şimdi iyi çok şükür. (Ö2,7)

Genellikle bizim okuldaki arkadaşlarınızla doküman filan eksiklerimizi birbirimizle paylaşıyoruz orda sıkıntı yok milli eğitim kanalı ile olabilir veya başka bir şekilde olabilir dokümanların paylaşım olabilir deneyimlerin paylaşılacağı olabilir bir bilgi ağı bilgi paylaşım ağı olmalı modern hayatın koşturmacası ile tek bir araya gelemiyoruz ama bir bilgi paylaşım ağı oluşturma dokümanları bilgileri deneyimleri paylaşmamız için. Görsel içerik noktasında herkes aynı şekilde bir paylaşım içerisinde girmiyor mesela milli eğitimin yeterince bizle ilgili doküman bulamıyoruz. (Ö4,8)

4.3. Yönetici Görüşleri

Yöneticilere göre öğrencilerin seçtiği Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine dair görüşlerini elde etmek amacıyla sorulan sorular araştırmanın alt problemleri doğrultusunda düzenlenmiştir.

4.3.1. Yöneticilere Göre Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerini Seçme Nedenleri

Yöneticilere göre öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçme nedenlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.3.1 'de görülmektedir.

Tablo 4.3. 1 Yöneticilere Göre Öğrencilerin Seçmeli Derslerini Seçme Nedenleri

Ders Seçim Nedenleri	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	f	%
Eksik bilgileri gidermek	√	√		√	√	√	√	6	85,7
Devlet kanalıyla doğru gerçekçi eğitim isteği	√		√			√		3	42,8
Ortalamayı yükseltmek		√					√	2	28,5
Derse sahip çıkmak	√							1	14,2
Derslere ilişkin çekincenin kalkması			√					1	14,2
Derslerin kolay olması				√				1	14,2

Tablo 4.3.1 'de % 85,7 oran ile “eksik bilgileri gidermek” davranışının ilk sırada yer aldığı görülmektedir ve yöneticilerin altısı öğrencilerin eksik olduğunu hissettiği konuların giderilmesi için Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtiğini belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

En başta tabii gerçekten isteyerek bilinçli bir şekilde bir şeyler öğrenmek isteyen öğrenciler var bu düşünceyle seçen öğrenciler var. (Y2)

Çocukların bu zamana gelene kadar dini bilgilerin eksik olması bunları gidermek için seçmiş bunun haricinde dersler önemli ve güzel dersler. Seçme nedenlerinden birisi de bu dinin öğrenmesi gerekiyor o yüzden bu dersi seçiyorlar hani günlük hayatın içerisinde eksik olduğunu hissettikleri çok konular oluyor çocukların bunları gidermek için birer seçmişlerdir o yüzden o da çok önem verilmemesi ve sevgi ile dersler anlatılmalıdır. (Y4)

Zaman zaman sosyal yaşamda arkada kalmayıp ya da çocukların kendi arasında dışlanmışlık dışına çıkmak için gelecek hayatında önemli bir konular olan bu konuları öğrenmek için de bu seçmiş olabilir. Dini bilgilerin yeterli bir şekilde olması gerekli yani anne babalar çocukları için iyi bir çocuk yetiştirme temennisi var bunu da sağlamak için bu eğitimden geçiyor veya aile etrafında dini olarak eksikliği gördüğünde bunu çocukta yaşamasın diye bu dini eksikliklerini gidermek için bu ders seçtiriyorlar. (Y7)

Tablo 4.3.1 'de % 42,8 oran ile yöneticiler öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçim nedeni olarak "devlet kanalıyla doğru, gerçekçi eğitim isteği" olduğunu ifade etmişler ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Öğrencinin dini daha iyi olarak resmi yollardan öğrenmek istemesi özellikle velilerin çocuklar üzerinde etkisi bu dersi seçmelerinde etkili olmuştur. Öğrencinin yazın Kur'an kurslarına gidememesi veya aileden yeterince dini bilgiler alan almış olmasından dolayı resmi olarak Kur'an-ı Kerimi ve peygamber efendimizin hayatını devlet okulunda resmi okul olarak öğrenmek istemesi verilebilir. (Y1)

Toplumun yaşantı inancı gereği ama farklı düzeylerde inançlar var bu farklılıklar ne olursa olsun eğitimin dinin devlet vasıtasıyla daha sağlıklı bir şekilde öğrenilmesi için çocuk bu dersleri seçmiştir diye düşünüyorum. (Y3)

Bilgilerin çoğunu aileye den alamıyor çocuk o yüzden onları bu devlet kanalıyla öğrenmeleri için bu dersi seçtiriyor. (Y6)

Tablo 4.3.1 'de % 28,5 oran ile yöneticiler öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçim nedeni olarak "ortalamayı yükseltmek" olduğunu ifade etmişlerdir ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Haftada 2 saat olmasından dolayı ve biraz yüksek not alma düşüncesi ile sınıfı geçmesine destek sağlar düşüncesiyle bu dersleri seçenlerde var. (Y2)

Bazı okullarda seçmeli dersler içinde şunu söyleyebiliriz not kaygısı olmaması yani notların yüksek verilmesi ile öğrenciler için bu dersin seçilme nedeni olarak ele alınabilir. (Y7)

Tablo 4.3.1 'de % 28,5 oran ile yöneticiler öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçim nedeni olarak "Derse sahip çıkmak", "Derslere ilişkin çekincenin kalkması" ve "Derslerin kolay olması" olduğunu ifade etmişler ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Bazı veliler bu dersler bu okullarda konulduktan sonra derse sahip çıkma anlamında da öğrencilere bu dersi seçmiştir diye karşımıza çıkmakta. (Y1,4)

Bu dersi seçtiğimde yanlış anlaşılır mıyım diye negatif bir düşünce vardı bir alınganlık vardı artık bu kabuğunu kırdı ve rahatlıkla bu dersleri seçebilir bir hale geldiler öğrenciler. (Y3,5)

Dersin kolay olması da bir seçim nedeni kolay olduğu için çok seçim oluyor. (Y4,6)

4.3.2. Yöneticilerin Öğrencilerin Seçmeli Derslerin Seçiminde Etkisinde Kaldığı Durumlara (Yönlendiriciler) Yönelik Görüşleri

Yöneticilerin öğrencilerin seçmeli derslerin seçiminde etkisinde kaldığı durumlara (yönlendiriciler) yönelik görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.3.2 'de görülmektedir.

Tablo 4.3. 2 Yöneticilerin Seçmeli Dersleri Seçerken Etkisinde Kaldığı Durumlar(Yönlendiriciler)

Yönlendiriciler	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	f	%
Aile	√	√	√	√	√	√	√	7	100
Öğretmenler		√	√	√	√	√	√	6	85,7
Arkadaşlar	√		√	√	√		√	5	71,4
Kendi istekleri		√			√	√	√	4	57,4
İdareciler			√	√			√	3	42,8

Tablo 4.3.2 'de % 100 oran ile "aile" faktörünün ilk sırada yer aldığı görülmektedir ve yöneticiler öğrencileri ailesinin yönlendirmesiyle Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtiğini belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Veliler de çocukların daha iyi daha ileri derecede dini bilgi elde etmesini istediği için velilerin de etkisi olduğunu düşünüyorum. (Y2)

Derslerin seçiminde birinci etmenin aile olarak görmekteyim öncelik çocuğun ailesiyle ilgilidir ailenin düşüncesine uygun dersleri seçiyor. (Y3)

Tablo 4.3.2 'de % 85,7 oran ile yöneticilerin altısı, öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçerken etkisinde kaldığı yönlendirici olarak "öğretmenler" olduğunu ifade etmişler ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Öğretmenlerde derslere girdikçe öğrencilere tavsiyelerde bulunuyor bu ders seçmeleri için. (Y2)

Öğretmeni seviyorsa ondan dolayı seçmiş olabiliyor ben öğretmen de etkili olabiliyor. Öğretmen yönlendiricilerden bir tanesi de çünkü öğretmen kendini sevdirebilirsin öğrenciye ders seçimi daha çok oluyor. (Y4)

Tablo 4.3.2 'de % 71,4 oran ile yöneticilerin beşi, öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçerken etkisinde kaldığı yönlendirici olarak "arkadaşlar" olduğunu ifade etmişlerdir ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Arkadaşları da bir başka yönlendirici olarak ele alınabilir arkadaşlarından ayrılma ben hep beraber bir dersi alıp beraber olmak isteyen öğrenciler de bu dersi seçiyorlar ve arkadaşları bunda etkili oluyor. (Y1)

Arkadaşlarının bu dersi seçmiş olması ve o grup içerisinde bir aidiyet hissetmesi veya öğretmenlerin tutumları etkili olabilir. (Y7)

Tablo 4.3.2 'de % 57,4 oran ile yöneticilerin dördü, öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçerken etkisinde kaldığı yönlendirici olarak "kendi istekleri" olduğunu ifade etmişlerdir ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Çocuğun kendi araştırmaları sonucunda edindiği bilgileri de bağlı olabilir. (Y5)

Tablo 4.3.2 'de % 42,8 oran ile yöneticilerin üçü, öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçerken etkisinde kaldığı yönlendirici olarak "idareciler" olduğunu ifade etmişlerdir ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Bir diğer etken ise idarecilerin durumu sıcak bakıyor olması veya soğuk bakıyor olması hani aile istiyor olabilir ama okul idaresi bu dersleri sahiplenmemiş idare bunu engelleyebilir yani çocuk acaba beni yanlış anlarlar mı düşüncesi ile seçmeye bilir ama okulu idaresi buna sıcak bakıyorsa ve bu dersi benimsemişse bu dersi çocuk rahatlıkla seçebilir.

Okulda devletin vermiş olduğu bu dersleri 3 yılda güzel yollar alındı bu yolların katledilmesinde idareciler etkili olmuştur çocuklar bu ihtiyaçlarını burada gidermiştir idarecilerin bu durumun sahiplenmiş olma durumu ciddi bir etkidir ve bunlar yeni yeni sahiplenilmeye de iyice başlanmıştır. (Y3)

Yöneticide burada yönlendirici faktörlerden birisi biz dinimizi biraz olsun yaşamaya çalışan kişileriz ibadetini yapmaya çalışan kişileriz bu anlamda bende öğrencilerimin bu derslerde bu bilgileri öğrenmeleri gerektiğini düşünüyorum yani biraz biraz bizimde yönlendirmemiz oluyor çok bariz bir şekilde değil ama yani bu yönlendirme yapma nedenlerimiz de bu çocuklar bu bilgileri liseden sonra bir daha kolay kolay öğrenemeyecekler yani bu temel dini bilgilerini günlük hayatın içerisinde ihtiyacı olan dini bilgileri bu derslerle öğrenmesi gerektiğini düşünülüyor. (Y4)

Okul idaresinin de etkisi olabilir din eğitimi almış idarecilerinden etkisinin olduğunu unutmamak gerekir. (Y7)

4.3.3. Yöneticilere Göre Ailelerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerini Seçtirme Nedenleri

Yöneticilere göre ailelerin öğrencilere Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtirme nedenlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.3.3 'te görülmektedir.

Tablo 4.3. 3 Yöneticilere Göre Ailelerin Seçmeli Dersleri Seçtirme Nedenleri

Ders Seçim Nedenleri	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	f	%
Dini bilgiyle davranışlarını düzeltmek					√	√	√	3	42,8
Dini bilgi edinmek, geliştirmek		√		√				2	28,5
Ailenin yetememesi						√	√	2	28,5

Tablo 4.3.3 'te % 42,8 oran ile “dini bilgiyle davranışlarını düzeltmek” nedeninin ilk sırada yer aldığı görülmektedir ve yöneticilerin üçü dini bilgiyle davranışlarını düzeltmek için Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtirdiğini belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Dini eğitimi peygamber efendimizin hayatı ve Kur'an-ı Kerim olur temel dini bilgiler olur bunları öğrendiği zaman öğrenci daha farklı olur ya daha yanlışlara başvurmayacak dolayısıyla aile bunun için çocuğunu buraya yönlendirmiş olabilir. (Y5)

Son yüzyılın içinde bulunduğu buhranlardan dolayı insanların doğru insan modeli üzerinde akıl yurdunu düşünecek olursak doğru insan modeli olarak peygamber efendimizin hayatını öğrenmelerini ve

böylelikle kötülükten uzaklaşan bir çocuk profili düşündükleri için bu dersleri dini bilgiler ile bu eksikliği kapatarak derslerde bilgi öğreneceklerdir diye gönderiyorlardı. (Y6)

Tablo 4.3.3 'te % 28,5 oran ile yöneticilerin ikisi ailelerin öğrencilerin “Dini bilgi edinmek, geliştirmek” ve “Ailenin yetememesi” durumlarından dolayı Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtiğini belirtmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Ailelerin ders seçme nedeni tamamen dini öğrensinler diye çocuğum dini öğrensin hayırlı bir evlat olsun diye bu dersi bu dersi seçiyorlar dinini ibadetini yapsın öğrensin diye yönlendiriyorlar. (Y4,2)

Aileler dini bilgilerin çoğunu aileye den alamıyor çocuk o yüzden. (Y6,3)

Bazen anne babanın yaşadığı tartışmalar boşanmış olmaları gibi aile yapıları da çocuktaki bir boşluğu doldurmak adına bu ders seçme yönlendirebiliyor olabilir. (Y7,3)

4.3.4. Yöneticilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin İçeriğine İlişkin Görüşleri

Yöneticilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin içeriğine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.3.4 'te görülmektedir.

Tablo 4.3. 4 Yöneticilerin İçeriğe İlişkin Görüşleri

İçerik		Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	f	%
Yeterli			√		√	√	√	√	5	71,4
Yetersiz	Yetersiz	√			√			√	3	42,8
	Konular ayrıntılandırılmalı	√			√			√	3	42,8
	Hikayeleştirme yapılmalı							√	1	14,2

Tablo 4.3.4 'te % 71,4 oran ile içeriğe ilişkin görüşlerden “yeterli” ilk sırada yer aldığı görülmektedir ve yöneticilerin beşi Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin içeriğinin yeterli olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Temel dini bilgiler kitabı sade bir kitap içeriği yeterli çok derine girmeye bizim çocuklarımız çok boş bir düzeyde o yüzden yeterli ama bu derin olması bazı yüzeysel bilgiler bile olsa bunları öğrenme öğrense bile yeterlidir diye düşünüyorum onlar için büyük bir bilgi edinme aslında. (Y4)

Peygamber efendimizin hayatı yeterli bir alanda ele alınmıştır peygamber efendimizin hayatı ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır, diğer derslerde baktığımızda tabii ki öğrencilerin bilgilerini daha da geliştirmeyi onlara yardımcı olmaya çalışan ve onları geliştiren bir konu dağılımı var yeterli görüyorum. (Y5)

Dersin içeriğine ilişkin baktığımızda ilk senelerde hani doğru dürüst bir içerik aslında yoktu ilçe milli eğitim müdürlüğü den yardım alınarak bu içerik dolduruldu ilk başlarda ilçe milli eğitim müdürlükleri diyanetin çeşitli interaktif programlarını gönderdi bunlar da hakikaten güzel bir hizmettir ve çağın teknolojisi ile çocuklar öğrenmeyi sağladılar. (Y6)

Tablo 4.3.4 'te % 42,8 oran ile yöneticilerin üçü Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin içeriğini yetersiz görmektedir ve seçmeli derslerinin içeriğine ilişkin "konular ayrıntılandırılmalı" ifadesini belirtmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

İçerik güzel aslında ama biraz daha zenginleştirilebilir hani din kültürü, temel dini bilgiler dersinde biraz daha derinlemesine girilebilir. (Y1)

Yönetici olarak birçok içeriklerin derinlemesine bilmiyoruz ama namaz nasıl kılınır nasıl gerekiyor gusül abdesti nasıl alınır gerekiyor yani bunlar çok iyi bir şekilde bilinmeli çok yüzeysel anlatılmalıdır bir Müslüman namazıyla abdesti ile iyi bir şekilde bilmesi gerekiyor. (Y4)

Birinci yılda aldığı ders ile ikinci yılda aldığı ders gayet güzel bir şekilde anlatılmış bunu daha da ileriki yıllarda peygamber efendimizin hayatı ve onun sahabeleri katılmalı eklenmelidir. (Y7)

Tablo 4.3.4 'te % 14,2 oran ile yöneticilerden bir tanesi Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin içeriğine ilişkin "hikayeleştirme yapılmalı" ifadesini belirtmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Peygamber efendimizin hayatı dersinde ise örnekler biraz daha artırılabilir yaşamıyla ilgili hikâyeler geliştirilebilir. (Y1)

4.3.5. Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerine İlişkin Beklentileri

Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine ilişkin beklentilerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.3.5'te görülmektedir.

Tablo 4.3. 5 Yöneticilerin Beklentileri

Beklentiler	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	f	%
Ahlaki zenginlik kazanma	√		√				√	3	42,8
Eksik bilgilerini giderme	√	√				√		3	42,8
Öğrendiklerini günlük hayata uygulayabilme		√		√	√			3	42,8
Ahlaki dejenerasyonu azaltma			√				√	2	28,7
Sabrı öğrenme				√				1	14,2
Dersler boş geçmemeli						√		1	14,2

Tablo 4.3.5’te % 42,8 oran ile yöneticilerden üçü Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinden “Ahlaki zenginlik kazanma”, “Eksik bilgilerini giderme”, “Öğrendiklerini günlük hayata uygulayabilme” beklentilerini belirtmiş ve bu beklentilerinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Bu derslerle birlikte ahlaki olarak zenginleştirilmesini bekliyoruz. (Y1,1)

Toplumumuzun güzel değerlerini yaşatmak ve daha da ilerletmek güzelleştirmek onları korumak gibi asıl amacımız var beklentimiz var. (Y3,1)

Daha ahlaklı daha hoşgörülü zalim olmayan başkasına zarar vermeyen bir insan grubu ve kişi karakter yapısı oluşur böyle bir beklentim var yani makro düzeyde toplumu düzelden mikro düzeyde kişinin kendi karakterini düzelterek yardımcı olabileceğini düşündüğüm beklentilerim var. (Y7,1)

Kendilerini geliştirmeleri dini bilgilerini tamamlamalı çocukları. (Y1,2)

Derslere ilişkin beklentilere baktığımızda iyi insan modeli hazreti Ayşe’ye sorduklarında peygamber efendimizin ahlakı nedir diye sorulduğunda onun ahlakı kurandı diyor işte mükemmel bir insan modeli insan ı kâmil bir modeli ortaya koyan peygamber efendimizin hayatı örnek alınmalı, öğrenilmelidir. Eksik bilgileri, peygamberimiz hayatı burada okul boyutunda verilmesi gerekiyor. (Y6,2)

Bilgileri, çocuk hayatına davranışlarına yansıtmasını bekliyorum mesela Kur’an ı kerim dersini gören bir sınıfın daha düzenli ve tertipli saygılı bir öğrenci haline gelmiş olmasını bekliyorum hayatlarına uygulaması bekliyorum peygamber efendimizin hayatını örnek almasını bekliyorum. (Y2,3)

Benim beklentim aslında çok yüksek bu derslerle birlikte çocuklarda davranışlarında hareketlerinde yaşayışlarında sözlerinde bir olayla ilgili

ifadelerinde bir durumla ilgili bir şeyi gerçekleştirirken dinimizin gösterdiği yollara bakmalıdır. (Y4,3)

Tablo 4.3.5'te % 28,7 oran ile yöneticilerden ikisi Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinden beklentisine ilişkin "Ahlaki dejenerasyonu azaltma" ifadesini belirtmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Bozulan sosyal yaşamın düzelmesi gibi bir beklentim var aslında bu dersler zorunlu bir hale getirilmelidir çünkü toplumumuz ciddi bir bozulma içerisinde ve herkes bu dersi alsa sosyal yapımız hakikaten belirli bir süre sonra düzelecektir diye düşünüyorum ya belirli bir dönem insanlar dini yaşantıdan uzak durarak ciddi sıkıntılar yaşayarak bu dini bilgilerden uzak kaldılar ya şimdiki bozulmalar bunun etkisinden olabilir bunu giderebilir diye düşünüyorum. (Y7,4)

Tablo 4.3.5'te % 14,2 oran ile yöneticilerden biri Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinden beklentisine ilişkin "Sabrı öğrenme" ve "Dersler boş geçmemeli" ifadesini belirtmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Mesela öfke sabır edilmesi gereken bir durumdur, sabır öğrenmesi gerekiyor ya onu bile gerçekleştirmiş olsa ne kardeşine ne anaya ne babaya hiç kimseye kızmaz. (Y4,5)

Bu dersleri öğretmeni 2 saatin iki saatin tamamını anlatmalıdır vermelidir boş geçirilmemelidir bu dersler. Yani öğretmenlere biz uyarıyoruz zaten diğer derslerde olduğu gibi değil de bu derste biraz daha öğrenciler tercih etmişse öğretmen de bunu hakkıyla o dersi anlatıp boş geçirmeden öğrencilere bir şeyler öğretmelidir. (Y5,6)

4.3.6. Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisine Dair Yönetici Görüşleri

Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisine dair yönetici görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.3.6'da görülmektedir.

Tablo 4.3. 6 Öğrenci Davranışlarına Etkisi

Davranışa Etki	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	f	%
Saygılı, hoşgörülü	√	√		√	√			4	57,1
Ahlaklı	√	√			√			3	42,8
Mutlu, iyi insan	√					√	√	3	42,8
Paylaşımçı	√					√		2	28,7
Başarılı			√				√	2	28,7
Adaletli								2	28,7
Sabırlı	√							1	14,2
Temiz, düzenli		√						1	14,2
Helali sevabı bilen	√							1	14,2
Derse devamlılık			√					1	14,2
Uyumlu, disiplinli			√					1	14,2
Namazını kılan					√			1	14,2
Başını kapatma					√			1	14,2
Kendini bilme, tanıma						√		1	14,2
Sorumluluk sahibi						√		1	14,2

Tablo 4.3.6’da % 57,1 oran ile “saygılı, hoşgörülü” davranışının ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Yöneticilerin dördü Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisi olarak öğrencilerin saygılı, hoşgörülü olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Farklı inançtaki insanlara hoşgörülü bir şekilde bakabilmesi toplumun farklı inançlar barındırdığı için bunları da saygı gösterilmesi gerektiğini öğrenmesi lazım peygamber efendimizin hayatı. (Y1,1)

Mesela saygı hürmet kazandırılmalı mesela saygı nedir bir büyüğün geldiğinde düzgün oturmuyorsun hemen kendine çeki düzen verirsin büyüğün geçer yine nasıl istiyorsan öyle oturursun bu bir saygıdır yemek yerken veya bir arkadaşına davranış sergilerken ona göstermiş olduğun davranışlarda dahi bir ölçüdür dinimiz bunları öğrenmesi beklenir. Velilerden aldığımız örneklere baktığımızda mesela eve vardığımızda çocuklar özellikle din dersinden sonra anneye babaya saygı da daha özenli oluyorlar. (Y4,1)

Tablo 4.3.6’da % 42,8 oran ile yöneticilerden üçü Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisi olarak “ahlaklı” ve “mutlu, iyi insan” davranışlarını ifade etmiştir ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Peygamber efendimizin hayatını davranışlarını öğrenerek kendi davranışları haline getirmeleri gerekiyor ama biz bunları milli eğitim sistemi içerisinde pek göremiyoruz gözlemle yemiyoruz ama çocuklar bunları davranış haline getirmek için mücadele ediyorlar ve istekli olduklarını biliyorum bunlarla ahlaki gelişim gözleniyor. (Y2,2)

Öğrenci peygamber efendimizin hayatını örnek alarak onu ahlaklı düzgün mutlu, iyi bir insan haline dönüştürmesini sağlar. (Y1,3)

Tutum ve davranışları değiştirmeli önce kalbine hitap etmeli kalbinde ciddi bir inanç oluşmalı ve daha sonra bu psikomotor olarak davranışlarına dönmeli ve bu onun kişiliği haline dönüşerek mükemmel bir insan dünyadaki standartların etik insan yapısına herkesin hayran kalabileceği bir yapıya dönüştürülmesi bunu kazandırması lazım. Bu ders alanlar öğrencilerin arkadaşını kırması mümkün değil günde beş defa akan bir nehirde elini ayağını yıkayan bir insanda kir kalır mı aynı şekilde bu eğitimlerle kalbim bir eğitim aldığımda kalbinde herhangi bir kir kalmayacak ve insanlara iyi davranacaktır. (Y7,3)

Tablo 4.3.6’da % 28,7 oran ile yöneticilerden ikisi Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisi olarak “paylaşımçı”, “başarılı” ve “adaletli” davranışlarını ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Paylaşabilen öğrenci olmalıdır. (Y1,4)

Öğrenciler başkalarının mutluluğundan kendi mutluluğunun saklı olduğunu bilmesi gerekiyor öğrenmesi gerekiyor. (Y6,4)

Bu ders için öğrencilerin başarıları diğer dersleri seçen öğrencilere göre daha yüksek bir başarı var açık bir şekilde. (Y3,5)

Öğrenci davranışları üzerindeki etkisine baktığımızda okulumun 8 sınıf lise 1 kaydı yaptık 5 tanesi seçmeli ders alan okullar sınıflar bunlar 3 sınıf ise onlar diğer dersleri aldı öğretmenlerle görüştüğümde bu sınıfların daha başarılı olduğunu söylüyorlar bu öğrencilerin bu başarısında ve bu derslerin alınması etkili oluyor. (Y7,5)

Tablo 4.3.6’da % 14,2 oran ile yöneticilerden biri Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisi olarak “Sabırlı”, “Temiz, düzenli” , “Helali sevabı bilen”, “Derse devamlılık”, “Uyumlu, disiplinli”, “Namazını kılan”, “Başını kapatma”, “Kendini bilme, tanıma” ve “Sorumluluk sahibi” davranışlarını ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Sabretmesini bilen bir öğrenci olmalıdır her istediğinin anında olmayacağını bilmesi. (Y1,6)

Düzenli olabilir biraz yaşantıda bunları görmemiz lazım mesela sınıfı daha temiz tutabilirler yerlere çöp atmaya bilirler eşyaları daha dikkatli kullanabilirler bu tür bir değişiklik bekliyorum.(Y2,7)

Mesela geçen öğrencilerimizden bir tanesi yüklü bir para buldular bunu okul idaresine verdiler yani bu çocuklar arasında kendisine ait olmayan bir şeyi getirdiler bize iletiler sahibine ulaştırdılar bu önemli bir şey yani bu aslında bu derslerin etkisiyle oluştuğuna inanıyorum biz bunu idari olarak ödüllendirdik bir çeyrek altınla mesela. (Y1,8)

Bu dersi seçen öğrenciler de bir idareci olarak şunu gözledim bu sınıflarda devamsızlık bariz bir şekilde diğer derslere oranla daha düşük çok düşük hatta. (Y3,9)

Bu dersi seçen öğrencilerin birbirleri ile uyumu ve disiplini net bir şekilde uyum sıkıntısı yok ve disiplin sıkıntısı yok gayet hoş sıkıntısız bir sınıf problemsiz 1 sınıf bunu öğretmenlerimizin büyük bir çoğunluğu da kabul ediyor inanç farklılığı olan öğretmenler bile bunu görebiliyorsun. (Y3,10)

Sadece cuma namazına gidiyorsa çocuklar bu derslerden sonra vakit namazlarına da yönelmesi sağlanabilir. Cumadan cumaya namaza gitmekten ziyade beş vakit namazını kılma gibi bazı davranış değişiklikleri aslında görüyoruz ve davranışları üzerine etkisidir. (Y5,11)

Mesela öğrencilerde çocuklar başörtüsünü takmış Kur'an-ı Kerim dersi var diye derse gidiyorlardı yani çocuklar bu dersi amaçlı da olsa başını kapatıyorlar. (Y5,12)

Öğrenciler başkalarının mutluluğundan kendi mutluluğunun saklı olduğunu bilmesi gerekiyor öğrenmesi gerekiyor öğrenciler kendisini bilmesi kendisini tanıması sağlanmalıdır. (Y6,13)

Çocuklar ailelerinin bana söylediğine göre evde çok büyük sorumluluklar alabilen artık bu derslerle birlikte içerisinde sorumluluğunu alan daha dürüst kişiler haline geldiği söyleniyor. (Y6,14)

4.3.7. Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Öğretim Yöntemine İlişkin Görüşleri

Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğretim yöntemine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.3.7'de görülmektedir.

Tablo 4.3. 7 Yöneticilerin Seçmeli Derslerin Öğretim Yöntemine İlişkin Görüşler

Öğretim Yöntemi	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	f	%
Teknoloji kullanımı		√	√	√	√		√	5	71,4
Birebir öğretim	√		√			√		3	42,8
Uygulamalı öğretim	√		√					2	28,7
Hikayeleştirme, örneklendirme		√			√			2	28,7
Projeye dayalı öğretim				√				1	14,2

Tablo 4.3.7’de % 71,4 oran ile “Teknoloji kullanımı” yönteminin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Yöneticilerin beşi Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde teknolojiden yararlanarak derslerin işlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Kuranı kerim dersinde görsellerle desteklenmelidir mesela akıllı tahtalarımız var bu kullanılarak desteklenmelidir. (Y2,1)

Zaten okullarımızda akıllı tahtalar var düz anlatım yerine bu akıllı tahtalar kullanılmalı ve görsel bir şekilde anlatım olmalıdır mesela peygamber efendimizin hayatı anlatılırken tavaf nasıl yapılır gibi konularda görsel bir şekilde veya videolarla anlatılmalıdır çocukların günlük hayatta kullanırken yardımcı olabilecek onlara bunları hatırlatabilecek anlatım yapılmalıdır. (Y5,1)

Mümkün mertebe daha interaktif olabilir veya daha başka yöntemler de olabilir sahabelerden olabilir evlialardan olabilir günümüzün önemli fikir adamlarından olabilir ve bunların dışında film veya müzik gibi çeşitli materyaller aslında sunulmalıdır akıllı tahtalarımız var buna uygun ortamlarımız var çocuklar arasında doğrudan ağızdan resimleriyle beyinden beslenmesi gerekiyor. (Y6,1)

Tablo 4.3.7’de % 42,8 oran ile yöneticilerden üçü Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde “birebir öğretim” yöntemi ile derslerin işlenmesi gerektiğini ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Dersler nattan ziyade öğrenci ile birebir etkileşimle öğrencinin derse katılımıyla birlikte işlenmelidir öğrenci aktifleştirmeli. (Y1,2)

Yarışmalarla ödüllerle onları teşvik etmelidir ve öğrenci aktif olmalı. (Y7,2)

Tablo 4.3.7’de % 28,7 oran ile yöneticilerden ikisi Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin “Uygulamalı öğretim” ve “Hikayeleştirme, örneklendirme” yöntemi ile derslerin işlenmesi gerektiğini ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Sadece ders esnasında değil de ekonomisi de uygunsa çocuğun mesela çocuğu gönüllülük esasına bağlı olarak Mekke’ye Medine’ye götürün ilk peygamber efendimizi nasıl yaşadığı yere götürebilirsin. Aşağı dersin içeriğinde hoşgörü anlatımı ana hoşgörünün ne olduğunu anlatabilmek için mesela git bir kilisede yabancı dinlere karşı daha hoşgörülü davranarak doğrudan uygulamalı bir yaşantı sunulabilir. Zekât kavramını içimizdeki ihtiyaç sahiplerini belirleyelim ona göre sadakaları zekât uygulamalar sınıf içerisinde yaşandı şeklinde öğretilir yani düz anlatım yerine yaparak yaşayarak öğrenme sağlanmalıdır.(Y3,3)

Gerekliyorsa dışarıdan günün Kur'an-ı Kerim'se kuran okuyucusu veya başka bir derste ben bu şeylerde önce olan kişiler getirilebilir öğrenci aktif olmaları ve çevre ile etkileşim kullanılarak daha profesyonel eğitimler verilebilir ve böylelikle öğrenciye rol model olunarak onları daha sağlam kazanımlar sağlayabilir. (Y7,3)

Ya bu derste asıl örnekleriyle işlenmelidir İsa peygamber efendimizin hayatı hadislerle sahabelerden örneklerle anlatılmalı işlenmelidir. Bazı imamlar vardır hep cehennemi anlatırlar cenneti doğruyu anlatmak onlar gibi değil genellikle hep cenneti anlatacağın bizde tam tersi olmalı hep güzel örneklerle cennet anlatılmalıdır korkutarak değil çünkü öğrenciye bunun konular sevdirse gerisi gelir ama korkutursun hiç olmaz. Hikâyelerle güzel örneklerle bu dersler sevilmelidir çocuklara. (Y4,4)

Bana göre birçok İslam kahramanı büyükler var onların hayatlarını önem verilmelidir diye düşünüyorum insan taklitle çok uygun bir canlı aslında o yüzden bunların hikâyeleri örnekleri daha yaygın bir şekilde verilmelidir. (Y6,4)

Tablo 4.3.7'de % 14,2 oran ile yöneticilerden biri Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin "Projeye dayalı öğretim" yöntemi ile derslerin işlenmesi gerektiğini ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Nota bağımlı bir daha olmaz olmamalıdır seçmeli dersler notla değil de gönüllülüğe esas olduğu için proje şeklinde olabilir. (Y3,5)

4.3.8. Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri

Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.3.8'de görülmektedir.

Tablo 4.3. 8 Yöneticilerin Seçmeli Derslerin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşleri

Değerlendirme	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	f	%
Not odaklı olmamalı			√	√	√	√	√	5	71,4
Performans değerlendirme	√	√		√			√	4	57,4
Çoktan seçmeli	√	√						2	28,7
Yazılı sınav	√					√		2	28,7
Sözlü sınav		√						1	14,2

Tablo 4.3.8'de % 71,4 oran ile "Not odaklı olmamalı" ifadesinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Yöneticilerin beşi Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim

ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin değerlendirilmesinde not odaklı olunmaması gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Not bazlı olmaması gerektiğini düşünüyorum gönüllülük esas alınarak değerlendirme yapılacak not bazlı olmaması gerektiğini nedeni ise ben bunu da başarısız olacağım düşüncesi olduğunda otomatikman notu düştü o yüzden birazcık inancı zayıf olan insanlarda bu dersten başarısız olacakmış gibi bir kaygı oluşuyor ama not bazı olmazsa inancı zayıf olan insanların da bu dersi seçmesi sağlanabilir. (Y3,1)

Bu seneye kadar herhangi bir not sistemi yoktu bu dersler için ama bu derslerde çok fazla not düşünmeden çocuklara bu derslerin iyi bir şekilde öğretimi odaklanılmalıdır. En iyi seçmeli derslerden gerekeni net neyse verilmelidir yani öyle çok aşırı zorlanmamalıdır diye düşünüyorum not odaklı bir ders olmamalı. (Y5,1)

50 60 gibi rakamsal değerlendirmeler ile yapılmasına gerek yok mesela sürücü kurslarında olduğu gibi başarılı başarısız gibi değerlendirmeler. Bu dersler aslında çok çok önemli dersler o yüzden not odaklı olmamalıdır not verilmesi amacıyla öğrenci zorlanmamalıdır burada not verilmediğinde aslında önemsiz mi olur diye bir soru sorulabilir ama önemsiz gibi aldatılmadım not verme durumu olmadan değerlendirme bir şekilde yapılmalı aslında yine. (Y6,1)

Teşvik ödülü olmalı öğrencilerin amaçlara ulaşip ulaşmadığı sadece nota bakılmamalı yarışmalarla ödüllerle onları teşvik etmelidir. (Y7,1)

Tablo 4.3.8’de % 57,4 oran ile yöneticilerden dördü Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin “Performans değerlendirme” ile derslerin değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Not öncelikli olmamalıdır o yüzden ölçme ve değerlendirmede yazılı anlamında değil de daha çok performans gözlem şeklinde değerlendirilmesinin yapılması taraftarın dayım. (Y1,2)

Tutum ve davranışlar deki etkiye bağlı olarak teşviklerin verilmesi gereklidir. (Y7,2)

Tablo 4.3.8’de % 28,7 oran ile yöneticilerden ikisi Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin “Çoktan seçme” ve “Yazılı sınav” ile derslerin değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Biz şu anki uygulamaya baktığımızda çoktan seçmeli testler daha mantıklı gibi geliyor şuan. (Y1,3)

Benim şahsi görüşüm yazılı yoklama olması doğrudur. (Y6,4)

Tablo 4.3.8’de % 14,2 oran ile yöneticilerden biri Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin “Sözlü sınav” ile derslerin değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Kur’an-ı kerim dersinde sınav yapma imkânı olmuyor Kur’an-ı Kerim dersinde ayrı bir ölçme değerlendirmemiz var sözlü olarak harfleri okuması Kur’an okumasına göre not veriliyor. (Y2,5)

4.3.9. Yöneticilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri

Yöneticilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerinin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4.3.9’da görülmektedir.

Tablo 4.3. 9 Yöneticilerin Seçmeli Derslerde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri

Sorunlar	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	f	%
Sınıf mevcudunun fazlalığı	√	√		√				3	42,8
Ders sürelerinin azlığı		√		√				2	28,7
Derslerin son saate konması			√				√	2	28,7
Derse ilgisizlik, devamsızlık					√		√	2	28,7
Doküman eksikliği, tedarigi								1	14,2
Ders seçiminde sürekliliğin olmayışı					√			1	14,2

Tablo 4.3.9’da % 42,8 oran ile “Sınıf mevcudunun fazlalığı” ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Yöneticilerin beşi Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaşılan sorun olarak, sınıf mevcudunun fazla olduğu ifade edilmiştir. Katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

Kur’an-ı Kerim dersinde sınıf mevcutları uygun olmalı çocukla birebir ilgilenmemiz gerektiği için sınıf mevcutları daha aşağıda tutulmalı 15 kişi olabilir mesela 34 kişilik sınıfta çocuklarla birebir ilgilenmeniz çok zor. (Y2,1)

Sınıflar 10 ar kişilik olmalıdır çünkü dersin süresi 40 dakika 10 öğrenci olsa dörder dakika iyi görebiliyorsun Kur’an-ı Kerim dersinde birebir ilgi gerekiyor o yüzden öğrenci kontenjanları ona uygun olmalıdır veya süre ona göre artırılmalıdır ama kontenjan sınırlı tutulması daha mantıklı ama diğer derslerde herhangi bir sorun program yok. (Y4,1)

Tablo 4.3.9’da % 28,7 oran ile yöneticilerden ikisi Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaşılan sorun olarak

“Ders sürelerinin azlığı”, “Derslerin son saate konması” ve “Derse ilgisizlik, devamsızlık” olduğu ifade edilmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Kur'an-ı Kerim derslerinde vakit problemi olabiliyor biraz. (Y4,2)

Mesela programda son saatleri konuluyordu yani bu da bir ara sıkıntı oluyordu ama bunları da gidermeye çalıştık onun haricinde herhangi bir sıkıntı görmedim hani programların son saatlerini ders ekleniyordu oda öğrencilerin yorgun argın bir şekilde dersten verimi alamamasının neden olabiliyordu o yüzden biz bunu düzeltmeye çalıştık. (Y6,3)

Sorun olarak öğretmenlerden duymuştum dersi seçmiş ama öğrenci derse katılmıyor dinlemiyor gibi yakınmalar oluyor ama bu da zaten öğretmenin yapması gereken bir düzeltmesi gereken bir sorun yani katılım daha çok sağlanmalı çaba sarf edilmeli sadece seçmeli bir ders gözüyle bakılmamalıdır. (Y5,4)

Öğretmen eğitimde zorlanmış olabilir ama sabırla sevgiyle davranarak sonunda büyük bir meyve olacağını bilerek yaklaşmalıdır öğrenci aslında aldığı bu derslerle farkında olmasa da ilerde çok büyük bir noktaya kendisini taşıyacağını bilmelidir ancak notu hala silah gibi gören dersin işlenişine önem vermeyen öğrenciler var. (Y7,4)

Tablo 4.3.9’da % 14,2 oran ile yöneticilerden biri Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaşılan sorun olarak “Doküman eksikliği, tedariki” ve “Ders seçiminde sürekliliğin olmayışı” olduğu ifade edilmiş ve buna ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Görsel doküman bulmak çok güç oluyor bu derslerle ilgili ama bunlarla ilgili millî eğitim yetkililerinden gerekli dokümanlar ve görsellerin bizlere sunulmasını istiyoruz yoğun arayışlar sonucunda bu görselleri bulabiliyorsak bulabiliyoruz ebada konursa iyi olur. Doküman eksikliği var biraz dokümanlar zenginleştirilmesi görseller sunulmalıdır bu sene kitaplar çok geç elimize ulaştı. (Y2,5)

Kur'an-ı Kerimde biraz sıkıntı oldu 9 sınıfta çocuk Kur'an-ı Kerim dersini seçmemiş ama onuncu sınıfta seçmiş burada sıkıntı yaşıyoruz işte. (Y2,6)

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulgularına göre; öğrenciler Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçme nedenlerini “*eksik bilgileri tamamlamak*”, “*ortalamayı yükseltmek*”, “*derslerin kolay olması*”, “*davranışlarını düzeltmek*” ve “*doğru, gerçekçi bilgiye ulaşmak*” olarak sınıflandırmıştır. Öğrenciler, en çok “*eksik bilgileri tamamlamak*” için bu dersleri seçmektedirler. Bunun ardından büyük bir yüzdeyle “*ortalamayı yükseltme*” seçim nedeni olarak ifade etmektedir. Öğrencilerin bazıları “*derslerin kolay olması*” gibi nedenlerden de bahsetmiştir.

Öğretmenlere göre öğrencilerin seçtiği Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçme nedenleri “*eksik bilgileri tamamlamak*”, “*ortalamayı yükseltmek*”, “*devlet kanalıyla doğru gerçekçi eğitim isteği*”, “*derslerin kolay olması*”, “*dersin sevilmesi*” ve “*önceki yıllarda dersten memnun kalınması*” olarak sınıflandırılmaktadır. Öğretmenlerin yarısından çoğu öğrencilerin bilgiye aç olduğunu ve dini bilgilerinin çok eksik olmasından dolayı bu eksikliklerini gidermek için dersleri seçtiğini düşünmektedir. Öğrencilerin önemli kaygılarından biriside okul not ortalamalarıdır, bu yüzden öğretmenlerin düşüncelerine göre öğrenciler notlarını yükseltmek için bu dersleri seçmektedirler. Yapılan çalışmalar incelendiğinde, Ökmen vd., (2009) yaptığı çalışmada benzer sonuçlar elde ettiği görülmektedir “*genelde bu dersleri alan bireylerin büyük çoğunluğu dersleri yeni bir alan öğrenmek yerine, yüksek not almak için tercih edip seçiyor olmasıdır.*” yapılan çalışmalar incelendiğinde, Bahçekapılı(2013)'ün benzer sonuçlar elde ettiği görülmektedir. “*Öğrencilerin dersleri seçerken bunların kolay ya da zor oluşlarına dikkat ederek seçtikleridir.*” Ancak genel itibariyle öğrenciler bilinçli olarak, isteyerek bu dersleri seçmektedirler, öğrencilerde dini bilgilere ait bir boşluğun olduğu ve onları doldurmak için bu derslere yöneldiği görülmektedir. Meydan (2013)'ün elde ettiği benzer sonuç ise; *dersleri tercih ederken öğrencilerin beklentileri daha çok dinin bilgi ve ahlak boyutlarına yöneliktir. Öğrencilerin büyük bölümü dinini daha iyi öğrenme beklentisi içinde dersleri seçerken, diğer yüksek bir oran ahlaki yönden gelişim beklentisidir.*

Yöneticilere göre öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçme nedenleri ise “*eksik bilgileri gidermek*”,

“devlet kanalıyla doğru gerçekçi eğitim isteği”, “ortalamayı yükseltmek”, “derse sahip çıkmak”, “derslere ilişkin çekincenin kalkması” ve “derslerin kolay olması” olarak sınıflandırılmaktadır. Bu bilgiler yönetici görüşlerinin öğrenci ve öğretmenlerin görüşleriyle benzerlik göstermektedir. Yöneticiler öğrencilerin dini bilgi eksikliğini gidermek için dersleri seçtiğini düşünmektedir. Öğrencilerin önemli kaygılarından biriside okul not ortalamalarıdır, bu yüzden yöneticilerin düşüncelerine göre öğrenciler notlarını yükseltmek için bu dersleri seçmektedirler. Bu dersler okullarda yaygınlık göstermeden önce derslere ilişkin bazı çekinceler olduğu düşünülmektedir, ancak derslere yönelik bu çekincelerin kalkmasıyla birlikte öğrencilerin ders seçimi kolaylaştırılmıştır. Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin okul müfredatında yer alması bazı siyasi temellere de dayandığı için bazı öğrenci ve aileleri derse sahip çıkmak adına da bu dersi seçmektedirler.

Öğrenciler Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli dersleri seçerken etkisinde kaldığı durumları(yönlendiricileri) *“aile”, “kendi isteği”, “arkadaşlar” ve “öğretmenler”* olarak ifade etmektedirler.. Öğrenciler kararlarını verirken ailenin ciddi bir yönlendirici olduğu ifade edilmektedir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu ailelerinin etkisinde almaktadır, onlarla birlikte karar vermektedirler. Öğrenciler kendi kendilerine vermeye çalışmaktadır ancak çevresindeki aile haricindeki arkadaşları ve öğretmenlerinin etkisinde kalmaktadır. Öğrenciler arkadaşlarıyla, sevdiği öğretmenlerle birlikte olmak için bu dersleri seçtiklerini ifade etmişlerdir. Bu dersleri etkili bir biçimde devamlılığının sağlanması için öğretmen ve veli bilgilendirme programları, eğitimleri hazırlanabilir.

Öğretmenlerin öğrencilerin seçmeli derslerin seçiminde etkisinde kaldığı durumlara (yönlendiriciler) yönelik görüşleri *“aile”, “arkadaşlar”, “öğretmenler”, “kendi istekleri” ve “idareciler”* olarak sınıflandırılmaktadır. Öğretmenlerin görüşlerine göre öğrencilerin ders seçiminde en çok ailelerin etkisinde kaldığı arkadaşların ise yönlendirici olarak bunu izlediği sonucuna ulaşılmaktadır. Öğrencilerin dini konulardaki eksilerinden dolayı merak duyguları doğrultusunda ihtiyaçlarını gidermek için bu derslerin seçimine yönelmektedir. Ailelerin çalışıyor olması, çocuklarıyla dini bilgi verme konusunda zaman sıkıntısı yaşamasına neden olmaktadır ve bunun yanı sıra ailelerin dini bilgilerdeki eksiklikleri de ailelerin öğrencilere bu seçtirmelerinde etkili olabilir.

Yöneticilerin öğrencilerin seçmeli derslerin seçiminde etkisinde kaldığı durumlara (yönlendiriciler) yönelik görüşleri “*aile*”, “*öğretmenler*”, “*arkadaşlar*”, “*kendi istekleri*” ve “*idareciler*” olarak sınıflandırılmıştır. Yöneticilerin görüşlerine göre öğrencilerin ders seçiminde en çok ailelerin etkisinde kaldığı öğretmen ve arkadaşların ise yönlendirici olarak bunu izlediği sonucuna ulaşılmaktadır. Yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşleri birbirine benzerlik göstermektedir, katılımcıların görüşlerine göre etkili yönlendiricinin aile olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlere göre ailelerin öğrencilere Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtirme nedenleri “*doğru, gerçekçi bilgiye ulaşmak*”, “*ailenin yetişememesi*”, “*davranışlarına olumlu yön vermek*”, “*dersin boş geçmemesi için*” ve “*dersler kolay olduğu için*” olarak sınıflandırılmaktadır. Öğretmenlerin görüşlerinden “doğru, gerçekçi bilgiye ulaşmak” ve “ailenin yetişememesi” nedenlerinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşlerinden ailelerin doğru, gerçekçi bilgiye ulaşmak ve ailenin çocuğa dini bilgi vermeye yetişemediği için Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin çalışma hayatları yoğunlaştığı için çocukları ile yeterince ilgilenememektedir, çocukların bu dini bilgilerdeki eksiklerini ise camilerde veya mahalledeki sıradan insanlar tarafından giderilmesini de istemedikleri için devlet kanallarıyla bu ihtiyacın giderilmesi tercih sebebi olmaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde, Bahçekapılı (2013)’nin yaptığı çalışmanın sonuçlarıyla benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir “*Din eğitimi ihtiyacı devlet eliyle karşılanmak istenmektedir. Yapılan araştırmada öğretmen ve velilerin ortaklaşa söyledikleri farklı bir husus ise din eğitimi konusunda kendilerini yetersiz hisseden, ancak çocuklarına din eğitimi verme sorumluluğunu yerine getiremeyen ailelerin, bu yükü devlet kanalıyla hafifletmek istemeleridir. Veli ve öğretmenler gelişim dönemleri itibarıyla çevresindeki gelişmelere açık ve duyarlı olan çocuklarının üzerinde dinî açıdan en fazla etki edecek olan kişilerin, alan bilgisi ve mesleki formasyonla donanmış din dersi öğretmenleri olduğuna inanmaktadırlar.*”.

Yöneticilere göre ailelerin öğrencilere Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtirme nedenleri “*dini bilgiyle davranışlarını düzeltmek*”, “*dini bilgi edinmek, geliştirmek*” ve “*ailenin yetememesi*” olarak sınıflandırılmıştır. Ailelerin çocuklarıyla dini bilgi verme

konusunda zaman sıkıntısı yaşamasına neden olmaktadır ve bunun yanı sıra ailelerin dini bilgilerdeki eksiklikleri de ailelerin öğrencilere bu seçtirmelerinde etkili olabilir.

Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin içeriğine ilişkin görüşleri “yeterli” ve “yetersiz” olarak sınıflandırılmaktadır. Öğrencilerde yarısı yetersiz olarak görmektedir. İçeriğe ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmalıdır, öğrencilerin dini derslerin algısını olumsuz etkileyebilir. İçeriğe ilişkin yetersiz algıları ise; “*konular ayrıntılandırılmalı*”, “*güncel konular yetersiz*”, “*hikâyeleştirme yetersiz*”, “*tekrarlanan konular*” ve “*ahlak konusu yetersiz*” ifadeleridir. Öğrenciler içeriğin günlük hayattaki ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde olmasını istemektedir. Bu yüzden konuların ihtiyacı giderecek biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Öğrenciler, her yıl tekrarlanan konulardan da dert yanmaktadırlar, tekrarlanan konular öğrencilerin derse ilgisinin azalmasına ve derslerde sıkılmalarına neden olmaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde, bunlara benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir. Kaymakcan (2006) yaptığı çalışmanın sonucuna göre; Ortaokul 5. sınıftan lise 12. Sınıfa kadar aynı ifadelerle öğretim programının hazırlanmış olması öğrenci gelişimine ve hazırbulunuşluğuna uygun değildir. Öğretim materyalinde farklılıkların yer alması, öğretim programındaki bu problemi ortadan kaldırmamaktadır. Söz konusu ünitelerin açıklamalar bölümünde “Bu ünite ayrıntılara girilmeden genel hatlarıyla anlatılacaktır.” denmektedir. Beşinci sınıfta da, on ikinci sınıfta da aynı açıklamaların yer alması, “Ayrıntıya ne zaman girilecektir?” sorusunu akla getirmektedir. Sekiz yıl bu dersi gören bir öğrencinin Hz. Muhammed'in hayatını genel hatlarıyla öğrenmesi önemli bir eksikliktir. En azından ortaöğretim sınıflarında bunun kaldırılması gerekmektedir.

Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin içeriğine ilişkin öğretmenlerin görüşleri “*konularla ilgili hikâyeler yetersiz*”, “*konuların ayrıntıları yetersiz*”, “*kitaplara Yasin süresi eklenmeli*”, “*kronolojik sıra yetersiz*”, “*günümüz problemleri yetersiz*”, “*şekil itibarıyla düzenlenmeli*” ve “*her yıl konu tekrarına düşüyor*” olarak sınıflandırılmıştır. Okul kitaplarının belirli konularda günlük hayattaki ihtiyaçları karşılar nitelikte güncellenmesi gerektiği sonucu çıkarılabilir. Öğretmenlerin görüşüne göre öğrenciler konuların hikayeleştirerek öğrenmeyi daha çok sevdiği, bu yüzden kitap içeriğinde konuların hikayeleştirilmesine yer verilmesi fayda sağlayacaktır. Öğretmenler

tarafından içeriğe ilişkin belirli eksikler ifade edilmiştir, bu bilgiler ışığında belirli düzenlenmeler yapılabilir.

Hız. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin içeriğine ilişkin yöneticilerin görüşleri “yeterli” ve “yetersiz” olarak sınıflandırılmıştır. Doğrudan derslerle ilişkisi olmayan yöneticiler derslerin içeriğine ilişkin çok bir bilgiye sahip olmadıkları ifade edilmektedir. Ancak derslere giren yöneticiler içerikle ilgili konular ayrıntılandırılması gerektiği ve hikâyeleştirmenin yapılması gerektiğine dair belirli görüşler belirtmişlerdir. Öğretmen ve öğrenci görüşleriyle de bu sonuçlar benzerlik göstermektedir. Hikâyeleştirmelerin öğrenci öğrenmeleri üzerinde etkili olduğu tüm katılımcılar tarafından ifade edilmektedir.

Öğrencilerin Hız. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine ilişkin çevrenin görüşleri “olumlu” ve “olumsuz” olarak ifade edilmiştir. Öğrencilerin tamamı olumlu dönütler aldığını ifade etmektedir. Ailesinden, arkadaşlarından bu dersleri seçmesinin güzel olduğuna dair ifadelerin olduğu belirtilmektedir. Öğrencilerin yarısı ise olumsuz dönütler aldığını ifade etmektedir. Bazı öğretmenlerinin bu dersleri seçtiği için öğrencilerle dalga geçtiğini, arkadaşlarının olumsuz bakış açısı sergilediğini ifade etmektedirler. Öğrencilerin değer verdiği öğretmenlerinden olumsuz ifadeler duymaları onların benliği üzerinde baskı oluşturup çeşitli psikolojik problemlere neden açabilir. Bu derslere ideolojik olarak bakılmaksızın, insani ihtiyaç olarak görülmelidir. Bu görüşler yönetici ve öğretmenlerin derslerden beklentileriyle ilişkilendirildiğinde, çevrenin olumlu görüşleriyle beklentiler uyumaktadır.

Öğretmenlerin Hız. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine ilişkin beklentileri “ibadetini yapma”, “dini konulardaki eksikliği gidermek”, “yardımsever, paylaşımcı olma”, “ailesine, vatanına, milletine faydalı olma”, “yalan söylememe”, “peygamber efendimizi örnek alma” ve “dersi sevdirebilmek” olarak sınıflandırılmıştır. Öğretmenlerin görüşlerine göre anlatılan konuların sadece derste kalmaması gerektiği, bilgilerin hayata geçirilmesi gerektiği, öğrencilerin ibadetini yerine getirmesi gerektiği düşünülmektedir. Peygamber efendimizin örnek alınması gerektiği düşünülmektedir. Öğrenciler için Peygamber efendimiz en iyi örnektir. Onun kişiliğini oluşturan doğruluk, dürüstlük, cömertlik, alçak gönüllülük ve yardımseverlik gibi temel değerleri, yaşantısından örnekle

görmek ve bunları hayatlarında uygulamak istemişlerdir. Öğretmenler de Hz. Peygamber'in örnek model olarak gösterilmesini, öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerlerin, onun örneğinde sunulmasını istemektedirler. Öğretmelere göre bu yöntem, öğrencilerin Hz. Peygamber'in hayatında gördüklerini kendi yaşamlarına aktarmalarına fırsat ve imkân verecektir. Öğrenci görüşleriyle kıyaslandığında öğretmen beklentilerinin bir kısmının gerçekleştiği öğrencilerde ders içeriklerine bağlı ciddi değişikliklerin olduğu söylenebilir.

Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine ilişkin beklentileri "*ahlaki zenginlik kazanma*", "*eksik bilgilerini giderme*", "*öğrendiklerini günlük hayata uygulayabilme*", "*ahlaki dejenerasyonu azaltma*", "*sabrı öğrenme*" ve "*dersler boş geçmemeli*" olarak sınıflandırılmıştır. Yöneticilerin görüşlerine göre öğrencilere yeni ahlaki değerler kazandırılması ve anlatılan konuların sadece derste kalmaması, bilgilerin hayata geçirilmesi beklenmektedir. Bu sonuç öğretmen görüşleriyle de benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin davranışlar üzerindeki etkileri "*sabırlı*", "*saygılı*", "*çevreye duyarlı*", "*adaletli, dürüst*", "*şükretme*", "*samimi ibadet*", "*alçakgönüllü, hoş görülü*", "*sevap ve günahlara duyarlı*", "*namaza başlama*", "*argo konuşmayı bırakma*" ve "*kul hakkına dikkat etme*" olarak sınıflandırılmıştır. Öğrencilerin neredeyse tamamı bu seçmeli derslerden sonra daha sabırlı olduklarını ifade etmektedir. Öğrencilerde meydana gelen davranış değişiklikleri incelendiğinde, öğrencilerin aldığı derslerin belirli oranda amacına ulaştığı gözlenmektedir. Dini bilgiler edinerek, iyi bir insan olma yolunda çaba sarf ettikleri önemli bir gelişimdir. Öğrencilerdeki bu değişimler toplumda meydana gelen yozlaşmalarında önüne geçebilecek, ciddiye alınması gereken önemli kazanımlardır.

Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisine dair öğretmen görüşleri "*namaza başlama*", "*sabırlı olma*", "*adaletli olma*", "*sağlam din bilgisi*", "*insanlara iyi davranmak*", "*vicdanlı olma*" ve "*Kuran-ı kerimi okuyabilme*" olarak sınıflandırılmaktadır. Öğretmenlerin görüşlerine göre öğrencilerde meydana gelen davranış değişiklikleri dersin amaçlarına ulaştığını göstermektedir. Milli Eğitim

Bakanlığı'nda "Değerler Eğitimi" adında verilen eğitimlerle, insanların kaybettiği temel değerlerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin Değerler Eğitimi'yle kazandırılmak istenen değerlere de yardımcı olduğu sonucuna varılabilir.

Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisine dair yönetici görüşleri "*saygılı, hoşgörülü*", "*ahlaklı*", "*mutlu, iyi insan*", "*paylaşımçı*", "*başarılı*", "*adaletli*", "*sabırlı*", "*temiz, düzenli*", "*helali sevabı bilen*", "*derse devamlılık*", "*uyumlu, disiplinli*", "*namazını kılan*", "*başını kapatma*", "*kendini bilme, tanıma*" ve "*sorumluluk sahibi*" olarak sınıflandırılmıştır. Yöneticilerin öğrenci davranışları üzerindeki etkisine dair görüşlerinden bazıları Milli Eğitim'in hedeflerinde belirlenen kazanımlara da hizmet ettiği görülmektedir. Bu kazanımlar bireyler yozlaşan toplum içerisinde oldukça zor kazanılabilecek özelliklerdir. Öğrencilerin bu kazanımları Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli dersleriyle elde edebilmesi toplumumuz açısından önemli bir gelişimdir. Peygamber efendimizin hayatını öğrenen öğrencilerin, O'nun davranışlarını örnek almaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde, Bahçekapılı (2013)'nin yaptığı çalışmanın sonuçlarıyla benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir "*Hem veliler hem de öğretmenler din derslerinin çocuklarına sorumluluk duygusu kazandırmasını istemişlerdir. Onlar çocuklarının kendilerine, çevrelerine ve inandığı değerlere karşı sorumluluklarının farkında olarak yetişmelerini son derece önemli bulmaktadırlar. Araştırmamızda katılımcıların ortak beklentisinin, seçmeli din derslerinin çocuklara yalnız temel dinî bilgileri vermesi değil; bunun tam aksine kişiliklerini geliştirecek değerleri kazandırmak olduğu saptanmıştır.*" Derslerle ilgili iki okulda toplam 18 evrak incelenmiştir. İncelenen belgelerde öğrenci notları, öğretmen görüşleri ilgili bilgiler de vardır. İncelenen dokümanlarda hem sözel ifadeler hem de bilgisayar programı, toplantı tutanakları incelendiğinde toplantılarda öğretmenlerin seçmeli dersleri alan öğrencilerde ciddi davranış değişikliklerinin gözlendiğini, derslerinde diğer öğrencilere göre daha başarılı oldukları ve arkadaşlarıyla iyi ilişkiler geliştiği ifadeleri doğrulanmaktadır. E-Okul Yönetim üzerinden yapılan araştırmada, öğrenci notları incelendiğinde öğretmenlerin görüşlerini destekleyecek şekilde öğrencilerin seçmeli dersler haricindeki bazı derslerinde başarı artışları olduğu gözlenmiştir. Okul yöneticileri uygun gördüğü gerekli dokümanlar bilgisayar üzerinden incelenmiştir.

2013-2015 eğitim öğretim yılları arasındaki öğrenci notları incelendiğinde öğretmenlerin görüşlerini destekleyecek şekilde öğrencilerin seçmeli dersler haricindeki bazı derslerinin notlarında da artışlar gözlenmiştir.

Hiz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde olması gereken öğretim yöntemine ilişkin öğrencilerin görüşleri "*teknoloji kullanımı*", "*uygulamalı, aktif öğretim*", "*birebir eğitim*", "*hikâyeleştirme*" ve "*afiş, poster hazırlama*" olarak sınıflandırılmıştır. Öğrencilerin tamamı teknoloji kullanımının olması gereken ve etkili bir öğretim yöntemi olduğunu ifade etmektedir. Öğrencilerin derslerde sıkılmaması için aktif olmaları, uygulamalı öğretim yönteminin kullanılması gerektiği düşünülmektedir. Bazı derslerin içeriğine göre bire bir öğretim yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu görüşler doğrultusunda belirli teknolojik materyallerin geliştirilmesi sağlanabilir.

Öğretmenlerin Hiz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğretim yöntemine ilişkin görüşleri "*teknoloji kullanımı*", "*ilgi çekici*", "*soru- cevap*", "*uygulamalı öğretim*", "*bol örneklendirme*", "*öğretmenin derse hazırlıklı gelmesi*", "*güncel konularla ilişkilendirme*" ve "*grup çalışmaları*" olarak sınıflandırılmaktadır. Öğretmenlerin derslerin daha etkili olması için teknolojik materyallerin kullanılması gerektiğini düşünmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda teknolojik donanımları olan okullar için Milli Eğitim Bakanlığı'nın materyaller geliştirmesi ve bunlara rahat ulaşımın sağlanacağı veri tabanlarının oluşturulması gerekli olduğu sonucuna ulaşılabilir. Teknolojik materyallerle ne kadar çok duyu organını öğrenme sürecine katılırsa o kadar etkili öğrenme gerçekleşmiş olacaktır. Kaymakcan (2006)'nın çalışmasında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. *Kur'an okuma öğretimine yazma temrinleri de ilave edilebilirdi. Bu öneride amaç Arapça yazmayı öğretmek değil sadece göz-kulak-ağız organlarına yeni birini (eli) katmaktır. Böylece ne kadar çok duyu organını öğrenme sürecine katılırsa o kadar sağlam öğrenme sağlanmış olunacaktır. Öğretmenlerin kendilerini geliştirme fırsatlarının sağlanması, onların yenilikleri sürekli izleyebilmelerine imkân sağlayacaktır. Bu yeniliklerin yakalanmasıyla çağdaş öğretim tekniklerinin kullanımı sağlanarak bu seçmeli dersler daha etkili hale dönüştürülebilir.*

Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğretim yöntemine ilişkin görüşleri "*teknoloji kullanımı*", "*birebir öğretim*", "*uygulamalı öğretim*", "*hikayeleştirme, örneklendirme*" ve "*projeye dayalı öğretim*" olarak sınıflandırılmıştır. Yöneticiler, öğretmen ve öğrencilerinde ifade ettiği gibi derslerin daha etkili olması için teknolojik materyallerin kullanılması gerektiğini düşünmektedir. Akıllı tahtalar aracılığıyla videoların izlenmesi, alıştırmaların yapılması öğrenmede kaliteyi ve kalıcılığı artıran çalışmalardır. Özellikle Kur'an-ı Kerim dersinde birebir öğretimlerin etkili olacağı düşünülmektedir. Bu görüşlerin gerçekleşebilmesi için buna uygun sınıf ortamlarının oluşturulması gerekmektedir.

Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşleri "*çoktan seçmeli*", "*yazılı*", "*sözlü*", "*performans değerlendirme*" ve "*boşluk doldurma*" olarak sınıflandırılmıştır. Öğrenciler genellikle sınavlarında değerlendirme yöntemlerinin çoğunun uygulandığını ifade etmektedir. En çok çoktan seçmeli değerlendirilme yönteminin kullanıldığı ifade edilmektedir. Bu görüşler Taş'ın (2004) çalışmasındaki "*seçmeli derslerin değerlendirme yöntemi olarak da en çok yazılı yoklamalar ve yazılı anlatımın kullanıldığı görülmüştür.*" sonuçla benzerlik göstermektedir. Genellikle sınavlardaki uygulama yöntemlerinden öğrencilerin memnun kaldıkları sonucuna varılmıştır. Geleneksel ve çağdaş değerlendirme yöntemlerinin hepsinin bir arada kullanılması etkili olmuştur. Kur'an-ı Kerim dersinde değerlendirme yöntemi olarak dersin içeriğinden dolayı sözlü sınavların tercih edilmesi gerekli görülmektedir.

Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin değerlendirilmesine ilişkin öğretmenlerin görüşleri "*performans değerlendirme*", "*sözlü sınav*", "*çoktan seçmeli*" ve "*yazılı sınav*" olarak sınıflandırılmaktadır. Öğretmenler genellikle çağdaş ölçme araçlarının kullanımı tercih etmektedir ancak Kur'an-ı Kerim dersinde dersin içeriğine uygun olarak sözlü sınavların uygun görüldüğü ifade edilmektedir. Öğretmenler sınavlarda tüm ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanmaya çalıştıklarını ifade etmektedir. Herhangi bir yönergeye göre bu değerlendirilmelerin yapılmadığı belirtilmektedir bu bilgiler Kaymakcan (2006)'ın yaptığı çalışmadaki "*öğretmenlerin konuları işlerken veya öğrenci kazanımlarını ölçüp değerlendirirken hangi yöntem ve teknikleri*

kullanabilecekleri, ne tür faaliyetler yapabilecekleri konusunda atıflarda bulunulmamış, örneklere yer verilmemiştir. Bu unsurların bir öğretim programının başarıyla uygulanması açısından önemi düşünüldüğünde söz konusu programların bu öğelere ilişkin verileri de içerecek şekilde yeniden düzenlenmesine ihtiyaç vardır.” sonucuyla benzerlik göstermektedir Öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelerin nota yönelik olmaması gerektiği de düşünülmektedir. Derslerin sevdirmesi için notların düşük olmaması gerektiği düşünülmektedir, bu yüzden genellikle performans değerlendirmeler ile öğrencilerin ders içerisindeki durumlarına göre değerlendirilmesinin tercih edildiği ifade edilmektedir.

Yöneticilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşleri *“not odaklı olmamalı”, “performans değerlendirme”, “çoktan seçmeli”, “yazılı sınav” ve “sözlü sınav”* olarak sınıflandırılmıştır. Yöneticiler, öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelerin nota odaklı olmaması gerektiği düşünülmektedir. Derslerin sevdirmesi için gerekirse yüksek notların verilmesi gerektiği düşünülmektedir, böylelikle derse ilgi artırılabilir. Performans değerlendirmeler ile öğrencilerin ders içerisindeki durumlarına göre değerlendirilmesinin tercih edildiği ifade edilmektedir.

Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin "diğer derslerle kıyaslanmasına ilişkin öğrencilerin görüşleri *“daha rahat” ve “uygulanabilir olması, hayata aktarılabilir olma”* olarak sınıflandırılmıştır. Öğrencilerin görüşleri dikkate alındığında; öğrenciler okulda öğrendikleri bilgilerin günlük hayatta uygulanabilirliği konusunu önemsiyorlar ve bu yüzden Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde edinilen bilgilerin günlük hayattaki ihtiyaçları karşılayan, günlük hayata aktarılabilen bilgiler olduğu için diğer derslerle kıyaslandığında daha olumlu bir algı oluşmaktadır.

Öğretmenlerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri *“sınıf mevcudunun fazlalığı”, “ders sürelerinin azlığı”, “derse isteksizlik”, “uygulama için mescit”, “ders seçiminde sürekliliğin olmayışı”, “dersin itibarsızlaştırmaya çalışılması”, “derslerin hazırlıksız, aniden getirilmesi” ve “içerik, doküman eksikliği”* olarak sınıflandırılmaktadır. Öğretmenlerin seçmeli derslerde karşılaştıkları sorunlardan

sınıf mevcudunun fazlalığı ön plana çıkmaktadır. Sınıf mevcudu fazla olduğunda öğrencilere gerekli zamanın ayrılması noktasında sıkıntı yaşanmaktadır özellikle Kur'an-ı Kerim dersinde öğrencilerle birebir ilgilenilmesi gerektiğinden zaman sorunu yaşanmaktadır. Öğretmenler sınıf mevcudunun fazlalığına bağlı olarak yaşadığı sorun ise ders sürelerinin azlığıdır. Ders seçiminde sürekliliğin olmayışı öğretmenlerin bir diğer yaşadığı sorun olarak görülmektedir. Daha önce hiç dersi almamış öğrencilerin son sınıfta bu derslerin seçimini yaptığında, ön bilgilere sahip olmadıkları ve uyum problemleri yaşadıkları ifade edilmektedir. Her sınıf kademesinde derslerin seçilebilirliği, aynı konuların sürekli tekrarlanmasına neden olmaktadır ve bu da ders seçiminde sürekliliği sağlayan öğrencilerin derslerden sıkılmasına, isteksizlik yaşamasına neden olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Derslerin temeli iyi bir şekilde hazırlanmadan bir anda uygulamaya konulduğu için öğretmenler içerik-doküman eksikliği, olumsuz algıların oluşması gibi belirli sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur.

Yöneticilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri "*sınıf mevcudunun fazlalığı*", "*ders sürelerinin azlığı*", "*derslerin son saate konması*", "*derse ilgisizlik, devamsızlık*", "*doküman eksikliği, tedariki*" ve "*ders seçiminde sürekliliğin olmayışı*" olarak sınıflandırılmıştır. Bu görüşler öğretmenlerin belirttiği sorunlarla çok benzerlik göstermektedir. Yöneticilere göre seçmeli derslerde karşılaşılan sorunların başında sınıf mevcudunun fazlalığı yer almaktadır. Sınıf mevcudu fazla olduğunda öğrencilere gerekli zamanın ayrılması noktasında sıkıntı yaşanmaktadır. Konuların yetiştirilmesinde ve öğrenciye zaman ayırma noktasında sorunu yaşanmaktadır. Sınıf mevcudunun fazlalığına bağlı olarak yaşadığı bir diğer sorun ise ders sürelerinin azlığıdır. Daha önce hiç dersi almamış öğrencilerin son sınıfta bu derslerin seçimini yaptığında, ön bilgilere sahip olmadıkları ve uyum problemleri yaşadıkları ifade edilmektedir. Yöneticilerin görüşlerine göre, derslerin temeli iyi bir şekilde hazırlanmadan bir anda uygulamaya konulduğu için öğretmen ve öğrencilerin içerik-doküman eksikliği konusunda sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur.

Öneriler

1. Benzer çalışmalar farklı illerde ve farklı eğitim basamaklarında yapılabilir.
2. Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine ilişkin veli katılımının da gerçekleştiği çalışmalar yapılabilir.
3. Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin, öğrenci başarısına etkisi araştırılabilir.
4. Öğrenme öğretme sürecinde öğretmenlere ışık tutacak farklı öğrenme konularını, öğrencilerin en iyi şekilde kazanmaları için yöntem, teknik ve etkinlik gibi öğrenme durumları örneklerle açıklanabilir ve gerekli materyaller hazırlanabilir, öğretmenlere sunulabilir.
5. Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın, ortaokul ve lisede birbirini tekrar eden yapısı yeniden ele alınmalı, program öğrenci ve ailelerinin ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda zenginleştirilebilir.
6. Seçmeli din derslerinin verimli işlenebilmesi için gerekli kitap ve materyal sağlanmalıdır.
7. Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde konuların hikayeleştirilerek anlatımına ağırlık verilebilir.
8. Kur'an-ı Kerim seçmeli dersinin verimliliğinin artırılabilmesi için ders saatleri artırılabilir.
9. Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde sınıf mevcutları sınırlandırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, B., Dönder, A., Yıldırım, B. ve Karahan, O. (2012). Eğitimde 4+4+4 Sisteminin (Modelinin) Karşıt Program Bağlamında Değerlendirilmesi. Marmara Üniversitesi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 36,: 25-39.
- AİHM (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi), Hasan ve Eylem Zengin/Türkiye Davası Kararı, Başvuru No: 1448/04, Strasbourg, 2007.
- Altun, E., Ateş, A . (2008). Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmen Adaylarının Sorunları ve Geleceğe Yönelik Kaygıları. *İlköğretim Online*, 7(3), 680-692.
- Aslantaş, İ. (2011). *Ortaöğretim 9.Sınıf Öğrencilerinin Seçmeli Ders Tercihlerine Rehber Öğretmenlerin Etkisinin İncelenmesi*. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Babad, E (2001), “Students Course selection: Differential Considerations for First and Last Course”, *Research in Higher Education*: 469-492, Ebscohost.
- Bahçekapılı, M. (2012). *Türkiye’de din eğitiminin dönüşümü*. İstanbul: İlke Yayınları.
- Bahçekapılı, M. (2013). *Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri*. İstanbul: İlke Yayınları.
- Baş T., Akturan U. (2008), *Nitel Araştırma Yöntemleri Nvivo 7.0 İle Nitel Veri Analizi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Cohen, L, Manion L & Morrison, K (2007). *Research Methods in Education*, 6thed. outledge, Oxon
- Çalık, T., Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 55-66.
- Çelen, F. K.; Çelik, A.; Seferoğlu, S. S. (2011). Türk Eğitim Sistemi ve Pısa Sonuçları. *Akademik Bilişim*, 2-4 Şubat 2011 / İnönü Üniversitesi, Malatya.

- Demir, A; Ok, A. (1996), “Orta Doğu Teknik Üniversitesindeki Öğretim Üye ve Öğrencilerinin Seçmeli Dersler Hakkındaki Görüşleri”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,12, 121-125.
- Demirbolat, A. O. (1999). Demokrasi ve Demokratik Eğitim. Gazi Üniversitesi. Gazi Eğitim Fakültesi. *Hakar Dergisi*.229-24.
- EARGED (2007). *Öğrenci Merkezli Eğitim*. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Millî Eğitim Bakanlığı. Ankara.
- EARGED, (2008). *Seçmeli Derslerin Seçim Kriterlerinin Değerlendirilmesi Araştırması*. Milli Eğitim Bakanlığı. Ankara
- EARGED, (2011). *21. Yüzyıl Öğrenci Profili*. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Millî Eğitim Bakanlığı. Ankara.
- ERG, (2012). *4+4+4 Düzenlemesi ile Neler Değişti?*. Sabancı Üniversitesi ERG, İstanbul.
- Eyidoğan, B. (2009). *Bilişim Teknolojileri Dersinin İlköğretimde Seçmeli Ders Olmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Genç, S. Z. ve Kalafat, T. (2007). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları İle Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yıl (2) 22. Sayı 10*.
- Gümüş, A. (2012). *Yetişkinlerin din eğitimine bakışları ve din eğitimi ihtiyaçları*. İstanbul: İlke Yayınları.
- Kanık, A. (2006) *İlköğretim Çağı Çocuğunun Ahlâk Gelişiminde Manevi Değerlerin Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (Din Psikolojisi) Ana Bilim Dalı.
- Kaymakcan, R. (2006). Türkiye'de Din Eğitimi Politikaları Üzerine Düşünceler. *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl: 10 Sayı: 27.
- Kaymakcan, R. (2009). *Öğretmenlerine Göre Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersleri*. Değerler Eğitimi Merkezi, İstanbul.

- Kaymakcan, R.; Aşlamacı, İ.; Yılmaz, M. ve Telli, A.,(2013). *Seçmeli Din eğitimi Dersleri İnceleme ve Değerlendirme Raporu*, Değerler Eğitimi Merkezi, İstanbul.
- Kıral, E. (2009). Japonya İlköğretim Sistemi ve Türkiye İlköğretim Sisteminin Karşılaştırılması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 S.61.
- Korukcu, A. (2011). İlahiyat Fakültesi Programlarındaki Seçmeli Dersler Üzerine Bir İnceleme. *Marifet Dini Araştırmalar Dergisi*, 11(3): 163-174.
- Kristiansen, S., Sorensen, M., ve Stidsen, T. R. (2011). Elective course planning. *European Journal of Operational Research*, 215, 713-720.
- Kuzgun, K; Sevim, S. A; Ersever, H; Akbalık, G; Pişkin, M ve Hamamcı, Z. (1997). Öğrencilerin Akademik Danışmanlarından Bekledikleri Görevler ve Danışmanların Görev Algıları. Ankara: *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 30 (1) 27-43.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (1973). *1739 Sayılı Temel Eğitim Kanunu*. Resmi Gazete. 14574 Sayılı, 24.06.1973 Tarihli.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2005). *Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2008). *Millî Eğitim İstatistikleri*, Seçmeli derslerin seçiminde kriterlerin incelenmesinin değerlendirilmesi, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2009) *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı* [İDKABÖP]. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2012a). *Ortaöğretim Kur'an-ı Kerim Dersi (9-12.Sınıflar) Öğretim Programı* [OKKDÖP]. Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2012b). *Ortaöğretim Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi (9-12. Sınıflar). Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2012c). *Ortaöğretim Temel Dinî Bilgiler Dersi (İslam I-II) Öğretim Programı* [OÖTDBÖP] Ankara: MEB Yayınları.

- Ökmen A. S., Erdemir, İ. ve Tekin, H. A. (2009). Beden Eğitimi, Resim ve Müzik Seçmeli Dersi Alan Öğrencilerin Toplumsallaşma Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12.
- Öztürk, B. K. (2008). *Altıncı Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı Okuma Alanının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana
- Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı, (2007). *Gelişmiş Ülkelerin Mesleki Eğitim Sistemleri ve Türkiye*. Ankara.
- Resmi Gazete, (2012) İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, *Sayı: 28261, Başbakanlık Basımevi*, Ankara.
- Sümbül, M., Gül, E. V. (2007). Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Okullarında Sanat Etkinlikleri Adı Altında Okutulan Derslerin Adana Örneğinde İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Bildirileri 18-20 Haziran Adana*. Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Basımevi,2009. Sayfa: 267-270)
- Şentürk, H. (2010). *Din psikolojisine giriş*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Taş, B. S. (2004). *Seçmeli Ders Programlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Taşmektepligil, Y., Kılıcıgil, E., Yılmaz, Ç., İmamoğlu, O. (2006). İlköğretim Okullarında Beden Eğitimi Ders Hedeflerinin Gerçekleşme Düzeyi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 139-147.
- Taştekin, O. ve İnan, M. (2013). *Alevi Gözüyle Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri (Erzincan Örneği)*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Tanataş, D. (2010). *İlköğretim Seçmeli Bilişim Teknolojileri Dersi Öğretim Programının Uygulanmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri (Malatya İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Tamer, M.G. (2011). Okulların Demokratik ve Katılımcı Öğrenim Ortamlarına Dönüştürülmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 192.

- Ting, D. H., & Lee, C. K. C. (2011). Understanding students' choice of electives and its implications. *Studies in Higher Education*, 37(3), 309-325.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, TTKB. (2005). Millî Eğitim Bakanlığı Fen Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. *Tebliğler Dergisi*. Cilt: 68 Nisan 2005 Sayı: 2571 Karar Sayısı: 9
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, TTKB. (2010a). Millî Eğitim Bakanlığı Yeni DKAB Programında Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. *Tebliğler Dergisi*. 2010 Sayı: 2748 Karar Sayısı: 328
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, TTKB. (2010b). Millî Eğitim Bakanlığı Yeni DKAB Programında Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. *Tebliğler Dergisi*. 2010 Sayı: 2748 Karar Sayısı: 329
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, TTKB.(2012). Kur'an-ı Kerim Dersi, Temel Dini Bilgiler Dersi ve Hz. Muhammed'in Hayatı Dersleri Öğretim Programı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- Türk Eğitim-Sen (2012). TBMM' de sınıf öğretmenlerinin haklarını koruduk. *Türk Eğitim-Sen Aylık Haber Bülteni*, 9(96), 12.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 24, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Uygun, S. (2013). *Türk Eğitim Sistemi Sorunları (Geleneksel ve Güncel)*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yılmaz, Ö. (2008). *İşletme Mezunlarının İş Hayatındaki Yeri ve İşletme Eğitimi Arasındaki İlişkinin Analizi: 1000 Büyük Sanayi Kuruluşunun İşletme Mezunlarından Beklentileri Üzerine Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

İnternet Kaynakları

Dicle Üniversitesi Çalıştay Raporu, (2010). İlköğretim Okulları Ders Kitapları, Öğrenci Çalışma Kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Branşlara Göre İncelenmesi *Çalıştay Raporu*.
(http://Duabpo.Dicle.Edu.Tr/Oygem/.../Program_Inceleme_Raporu.Pdf
(25.04.2014 tarihinde erişilmiştir).

Eğitim Bir Sen, (2013). *4+4+4 eğitim reformunu izleme raporu*.
<http://www.egitimbirsen.org.tr> 18.06.2014 tarihinde erişilmiştir).

Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulu, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Girme Zorunluluğu Olmayan Öğrenciler, Karar Tarih ve Sayısı: 09.07.1990/1.
(<http://dogm.meb.gov.tr/www/egitim-ve-ogretim-yuksekkurulu-karari/icerik/13>) Adresinden 01.08.2014 tarihinde edinilmiştir.

Saltık, Ö. D. (2012). Zorunlu Seçmeli Dersler Ülkesi.
<http://www.avanosgazetesi.com/Yazar/Oemer-Durmu-Saltk-/8307-Zorunlu-Secmeli-dersler-Uelkesi.Html> (25.02.2014 tarihinde erişilmiştir).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, TTKB. (2004). İlköğretim okulları haftalık ders çizelgesi <http://ttkb.meb.gov.tr/duyuruayrinti.aspx?sayfa=3&dno=68> adresinden 23.08.2014 tarihinde edinilmiştir.

Yukuş, A. (2012). Türkçe Öğretmeni Kürtçe Seçmeli Ders verecek!.
<http://www.Haberturk.Com/Gundem/Haber/777298-Turkce-Ogretmeni-Kurtce-Secmeli-Ders-verecek>; 14 Mart 2013 tarihinde erişilmiştir.

EKLER

EK1: Katılımcı İzin Formu

Bu formdaki imzam İlhami KOTAN tarafından yürütülen “HZ. MUHAMMED’İN HAYATI, KUR’AN-I KERİM VE TEMEL DİNİ BİLGİLER SEÇMELİ DERSLERİNE DAİR ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİ” adlı çalışmaya katılmayı kabul ettiğimi gösterir. Bu araştırmadaki katılımım iki görüşme ve bir gözlem içerecektir. Araştırmacıyla birlikte ikinci bir görüşmenin gereksiz olduğu konusunda karar verirsek sadece bir tane görüşme yapılacaktır. Ayrıca bu araştırmaya katılmakla aşağıda belirtilenleri anladığımı da beyan ederim.

1. Ben araştırma için bir gönüllüyüm ve istediğim zaman bu araştırmadan çekilebilirim.
2. Araştırmada fiziksel ve psikolojik bir zarar içeren hiçbir risk yoktur.
3. Araştırmada vereceğim bilgiler gizli olacaktır ve bütün veriler araştırmacı tarafından toplanıp analiz edilecek ve araştırmacıda 7 yıl saklandıktan sonra imha edilecektir.
4. Araştırma bittikten sonra istediğim takdirde araştırmacının bir özetini alabileceğim.
5. Araştırmada vereceğim bilgilere dayalı sonuçların bilimsel ortamlarda tartışılmasına ve yayınlanmasına izin veriyorum.

Ben,.....(isim) görüşme ve gözleme katılmayı kabul ederim.

Katılımcının imzası

Tarih:

EK 2: Antalya Milli Eğitim Müdürlüğünden Alınan İzin Belgesi

T.C.
MURATPAŞA KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 66181576/20/6438875

15/12/2014

Konu: Araştırma Onayı

İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü'nde Eğitim Programları ve Öğretimi Ana Bilimi dalında tezli yüksek lisans yapmakta olan Çeltikçi İlçe Milli Eğitim Müdürü Vekili İlhami KOTAN'ın 10/12/2014 tarih ve bila sayılı dilekçesinde belirttiği üzere, "Ortaöğretimde idareci, öğretmen ve öğrencilerin seçmeli Temel Dini Bilgiler, Hz Muhammed' in Hayatı ve Kur'an-ı Kerim dersleri hakkındaki görüşleri" konulu yüksek lisans bitirme tezi için 75. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi, Muratpaşa Anadolu Lisesi, Metin Nuran Çakallıklı Anadolu Lise'sindeki idareci, öğretmen ve öğrenci görüşlerini almak istemektedir.

Söz konusu görüşlerin alınması için Kaymakamlık Makamının 17/10/2014 tarih ve 4594 sayılı imza yetki devrine göre tensiplerinize arz ederim.

Üzeyir ERGÜVEN
Şube Müdürü

EKLER:

-Dilekçe ve Eki (2 adet).

OLUR:
..12/2014

Mehmet KARABACAK
İlçe Milli Eğitim Müdürü

Sinan Mah. Aliçetinkaya Cad. 1250 Sok.No:10 07025Muratpaşa/ANTALYA
Elektronik Ağ: www.muratpasaortaogretim07@meb.gov.tr
e-posta: muratpasa07_burs@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için:Ortaöğretim Bölümü
Tel : (0242) 247 84 50-(136)
Faks: (0 242) 248 97 50

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 9b58-9d1e-3e46-81b1-e206 kodu ile teyit edilebilir.

EK3- Görüşme Formları

Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Soruları

1. Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli dersini seçme nedeniniz nelerdir?
2. Ders seçiminde etkisinde kaldığınız durumlar(yönlendiriciler) nelerdir?
3. Seçtiğiniz derslerin içeriğine ilişkin görüşleriniz nelerdir? (beklentiyi karşılama durumu, istekli olma durumu)
4. Seçtiğiniz derslere ilişkin çevrenin görüşleri nelerdir?
5. Seçtiğiniz derslerin davranışlarınız üzerine etkisi nelerdir?
6. Seçmeli derslerde nasıl bir öğretim olmasını istersiniz(ders nasıl işlenmeli)?
7. Derslerin değerlendirilmesi nasıl yapılmakta ve nasıl yapılmalıdır?
8. Diğer derslere göre seçmeli dersleri nasıl değerlendirirsiniz?

Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Soruları

1. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli dersini seçme nedenleri sizce nelerdir?
2. Ders seçiminde öğrencilerin etkisinde kaldığı durumlar(yönlendiriciler nelerdir) nelerdir? (ailelerin, yönetici ve öğretmenlerin etkileri nasıl)
3. Size göre öğrenci ve ailelerin dersleri seçme nedenleri?
4. Derslerin içeriğine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
5. Derslere ilişkin beklentileriniz nelerdir?
6. Bu derslerin öğrenci davranışları üzerine etkisi nelerdir?
7. Seçmeli derslerde nasıl bir öğretim olmalıdır (ders nasıl işlenmeli)?
8. Seçmeli derslerde kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
9. Öğrenci ve öğretmenlerin bu derslerde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

Yarı Yapılandırılmış Yönetici Görüşme Soruları

1. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli dersini seçme nedenleri sizce nelerdir?
2. Ders seçiminde öğrencilerin etkisinde kaldığı durumlar(yönlendiriciler nelerdir) nelerdir? (ailelerin, yönetici ve öğretmenlerin etkileri nasıl)
3. Size göre öğrenci ve ailelerin dersleri seçme nedenleri?
4. Derslerin içeriğine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
5. Derslere ilişkin beklentileriniz nelerdir?
6. Bu derslerin öğrenci davranışları üzerine etkisi nelerdir?
7. Seçmeli derslerde nasıl bir öğretim olmalıdır (ders nasıl işlenmeli)?
8. Seçmeli derslerde kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
9. Öğrenci ve öğretmenlerin bu derslerde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : İlhami KOTAN
Doğum Tarihi ve Yeri : 1970/ AĞRI- Tutak
Medeni Durumu : Evli

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Tutak İmam Hatip Lisesi
Lisans : Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans : -
Tez Konusu :-
Yabancı Dil : İngilizce, Arapça

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar

:
11/12/1992- 01.08.1994 Gömbe İlköğretim Okulu, Kaş-Antalya(Asker)
06/04/1995-27/06/1995 **Gömbe İlköğretim Okulu, Kaş-Antalya**
03/07/1995-25/09/1998 Tutak İmam Hatip Lisesi, Tutak - Ağrı
25/09/1998-15/09/2003 **Gömbe İlköğretim Okulu, Kaş-Antalya**
25/09/2003-17/02/2005 Ülkü Seyfi Kandemir İlköğretim Okulu Muratpaşa-Antalya
17/02/2005-04/02/2010 Merkez Ticaret Meslek Lisesi, Müdür Yardımcısı
Muratpaşa-Antalya (sınavla)
04/02/2010-04/06/2013 Muratpaşa Lisesi, Okul Müdürü Muratpaşa – Antalya
(sınavla)
04/06/2013 -02/05/2014 Muratpaşa Anadolu Lisesi Okul Müdürü Muratpaşa – Antalya
02/05/2014- 14/12/2015 Çeltikçi İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü Çeltikçi- Burdur
14/12/2015- ----- Çeltikçi İlçe Milli Eğitim Müdür Vekili Çeltikçi- Burdur

Adres : Yenigün Mah 1039. Sokak. Süleyman TAŞKIRAN Apt.
No:23/6c Muratpaşa/ANTALYA
Telefon : (0505) 5723617
E-mail : kotanihami@gmail.com

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU (İNTİHAL ORANI)

The screenshot displays a document management system interface. At the top, there is a search bar and a trash icon. Below this, a sidebar shows 'My Folders' and 'My Documents'. The main content area is titled 'My Documents' and contains a list of documents. The selected document is '1. HZ. MUHAMMED'İN HAYATI, KUR'AN-I KERİM VE TEMEL DİNİ BİLGİLER SEÇMELİ DERSLERİNE DAİR ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİ'. The document is a report, 23% processed, and is 2,361 pages long. The author is listed as 'İZZAMI KOTUKI' and the date is 'June 26, 2015 5:00 PM'. The interface also includes options for 'Submit a document', 'Upload a File', 'Zip File Upload', 'Multiple File Upload', 'Cut & Paste', and 'View: Recent Uploads'. A 'Folder Info' section shows the name as 'My Documents' and shared with 'nobody'.

My Folders

My Documents

Trash

Search

Trash

My Documents

Title

1. HZ. MUHAMMED'İN HAYATI, KUR'AN-I KERİM VE TEMEL DİNİ BİLGİLER SEÇMELİ DERSLERİNE DAİR ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİ

Report 23%

Author İZZAMI KOTUKI

Processed June 26, 2015 5:00 PM

Actions

page 1 of 1

Documents

Sharing

Settings

page 1 of 1

Submit a document

2,361 Pages remaining

Upload a File

Zip File Upload

Multiple File Upload

Cut & Paste

View: Recent Uploads

New folder

New Folder Group

Folder Info

Name: My Documents

Shared with: nobody

Doc. Dr. Selçuk YILGUN